



T.C.  
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ  
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ



Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı  
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**EBEVEYN STRESİ, EBEVEYN TUTUMLARI VE EBEVEYN ÇOCUK İLETİŞİMİ  
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Burak APAYDIN  
ORCID: 0000-0003-1845-007X

Danışman  
Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ  
ORCID: 0000-0001-5753-9355

Konya – 2024

## ÖN SÖZ (TEŞEKKÜR)

Bu tez çalışması, ebeveyn stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk iletişimi arasındaki dinamik ve karmaşık ilişkileri derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Bu önemli konuyu ele alırken, hayatımdaki en değerli varlıkların bana sağladığı ilham ve destekten bahsetmeden geçemem.

Öncelikle, en güçlü destekçim olan eşim Tuğçe APAYDIN'a teşekkürlerimi sunarım. Onun sabrı, anlayışı ve sonsuz sevgisi, bu zorlu akademik yolculuk boyunca benim için bir güç kaynağı oldu. Aynı zamanda, hayatımızın en büyük mucizesi, kızımız İlge Arya APAYDIN'a da minnettarlığımı ifade etmek isterim. Onun masumiyeti, neşesi ve hayata bakışı, çalışmalarına derin bir anlam ve amaç katmıştır.

Akademik rehberim ve mentorum Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ'a da özel bir teşekkür borçluyum. Bilgi birikimi, tecrübesi ve rehberliği, bu tezin şekillenmesinde ve gelişmesinde hayati bir rol oynadı. Onun değerli tavsiyeleri ve cesaretlendirmeleri, bu çalışmanın her aşamasında beni motive etti.

Bu tez, aile içi iletişimin önemini ve ebeveynlerin yaşadığı stresin çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Umarım, bu çalışma hem akademik camiada hem de genel toplumda farkındalık yaratma ve olumlu değişikliklere katkıda bulunma potansiyeline sahiptir. Son olarak, bu tezi, ailemizin küçük ama güçlü üyesi İlge Arya'ya adıyorum. Onun varlığı, bu çalışmanın her kelimesine ilham kaynağı oldu ve geleceğe dair umutlarımızı yeşertti.

Saygılarımla,

Burak APAYDIN

Aralık/2024

## İÇİNDEKİLER

<b>ÖN SÖZ (TEŞEKKÜR)</b> .....	<b>2</b>
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	<b>3</b>
<b>TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</b> .....	<b>5</b>
<b>BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ</b> .....	<b>6</b>
<b>SİMGELER VE KISALTMALAR</b> .....	<b>7</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>9</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>10</b>
<b>1. GİRİŞ</b> .....	<b>11</b>
1.1. Problem Durumu .....	11
1.2. Araştırmanın Amacı .....	13
1.3. Araştırmanın Önemi .....	13
1.4. Sayıtlar .....	17
1.5. Sınırlılıklar.....	17
1.6. Tanımlar .....	17
<b>2. ALAN YAZIN</b> .....	<b>18</b>
2.1. Ebeveyn Çocuk İletişimi .....	18
2.1.1 İletişim.....	20
2.1.2 İletişim Becerileri .....	22
2.1.3 İletişim Türleri.....	23
2.1.4 İletişim Engelleri .....	25
2.1.5 İletişimin Öğeleri.....	25
2.2. Ebeveynlik Stresi.....	26
2.2.1 Stres .....	29
2.2.2 Streste Kuramsal Modeller .....	30
2.2.3 Genel Adaptasyon Sendromu .....	31
2.3. Ebeveyn Tutumları .....	32
2.3.1 Demokratik Ebeveyn Tutumu .....	37
2.3.2 Otoriter Ebeveyn Tutumu.....	39
2.3.3 İzin Verici Ebeveyn Tutumu .....	41
2.3.4 Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu .....	41
2.3.5 Ebeveyn Tutumları ve Ebeveynlik Stresi .....	42
2.3.6 Ebeveyn Tutumları ve Ebeveyn Çocuk İletişimi .....	43
2.4. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar .....	44
2.5. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar .....	48
<b>3. YÖNTEM</b> .....	<b>51</b>
3.1. Araştırmanın Modeli .....	51

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	51
3.3. Veri Toplama Araçları.....	53
3.4. Verilerin Toplanması.....	54
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	54
<b>4. BULGULAR .....</b>	<b>55</b>
4.1. Betimsel Bulgular ve Normalliğin Test Edilmesi .....	55
4.2. Değişkenler Arası İlişkiler.....	56
4.3. Çoklu Regresyon Analizine İlişkin Bulgular .....	58
<b>5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER .....</b>	<b>61</b>
5.1. Tartışma.....	61
5.1.1. Anne Baba Stres Ölçeği ile Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği Arasındaki İlişki .	61
5.1.2. Anne Baba Stres Ölçeği ile Ebeveyn Tutum Ölçeği Arasındaki İlişki .....	62
5.1.3. Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği ile Ebeveyn Tutum Ölçeği Arasındaki İlişki...	65
5.1.4. Çoklu Regresyon Analizine İlişkin Tartışma .....	66
5.2. Sonuç .....	67
5.3. Öneriler.....	69
5.3.1. Ebeveynlere Öneriler.....	69
5.3.2. Araştırmacılara Öneriler .....	70
<b>KAYNAKLAR.....</b>	<b>71</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>96</b>

## TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

*Ebeveyn Stresi, Ebeveyn Tutumları ve Ebeveyn Çocuk İletişimi Arasındaki İlişki* başlıklı tez çalışmamın toplam **98** sayfalık kısmına ilişkin, 6/12/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%21** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

6/12/2024

Burak APAYDIN

Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ

## **BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ**

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

6/12/2024

Burak APAYDIN

## SİMGELER VE KISALTMALAR

### Simgeler

$\beta$ : Standart regresyon katsayısı

$p$ : İstatistiksel anlamlılık

$\chi^2$  : Ki-kare uyum değeri

%: Yüzde

$r$ : Korelasyon katsayısı

$\bar{x}$ : Aritmetik Ortalama

## **Kısaltmalar**

**ABSÖ:** Anne Baba Stres Ölçeği

**ETÖ:** Ebeveyn Tutum Ölçeği

**EÇİÖ:** Ebeveyn Çocuğu ile İletişim Ölçeği

**RMSEA:** Root Mean Square Error of Approximation

**GFI:** Goodness Fit Index

**CFI:** Comperative Fit Index

**NFI:** Normed Fit Index **SRMR:** Standardized Root Mean Square Residual

**TLI:** Tucker-Lewis Index

**GA:** Güven Aralığı

**Vd.:** Ve diğerleri

## ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü  
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı  
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı  
Yüksek Lisans Tezi

### **EBEVEYN STRESİ, EBEVEYN TUTUMLARI VE EBEVEYN ÇOCUK İLETİŞİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Burak APAYDIN

Bu çalışmanın amacı, ebeveynlik stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk iletişimi arasındaki ilişkileri inceleyerek bu faktörler arasındaki bağlantıları belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu çeşitli şehirlerde yaşayan 2-6 yaş arası çocuğa sahip 321 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ), Ebeveyn Çocuğu ile İletişimi Ölçeği (EÇİÖ), Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve araştırmacı tarafından oluşturulan Demografik Bilgi Formu uygulanarak elde edilmiştir. Ebeveyn tutum ölçeği Demokratik, Otoriter, Aşırı Koruyucu ve İzin Verici olmak üzere dört alt boyuttan, Ebeveynin Çocuğu ile İletişimi Ölçeği ise Paylaşım Açık Olma, Engelsiz Dinleme, Saygı Kabul, Duyarlılık, Problem Çözme olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Anne Baba Stres ölçeğinin alt boyutu bulunmamaktadır. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Tüm analizler, IBM SPSS 26.0 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemler, verilerin incelenmesini ve değişkenler arasındaki karmaşık ilişkilerin ortaya konulmasını sağlamıştır. Araştırmanın bulguları ebeveynin çocuğu ile iletişimi ile anne baba stres düzeyi arasında negatif ve yüksek derecede anlamlı bir ilişki olduğunu aynı zamanda, anne baba stresinin artmasıyla demokratik tutumların azaldığı, otoriter tutumların arttığı ve izin verici tutumların düştüğü bulunmuştur. Bu bulgular, ebeveynin çocuğu ile iletişiminin özellikle problem çözme becerileri, paylaşımcı olma eğilimi, saygı kabul etme davranışları, duyarlılık ve engelsiz dinleme gibi unsurlar ile kurulması durumunda ebeveynlerin daha demokratik ve açık bir tutuma sahip olduklarını, ancak stres seviyelerinin artmasıyla birlikte daha otoriter ve katı tutumlar sergilediklerini ortaya koymaktadır. Çalışmanın çoklu regresyon analizi sonucunda, ebeveynlik stresi ve ebeveyn-çocuk iletişiminin, ebeveyn tutumları üzerindeki anlamlı etkilerini göstermektedir. Analizlere göre, anne baba stres ölçeği demokratik tutumu negatif yönde, otoriter ve aşırı koruyucu tutumları ise pozitif yönde anlamlı olarak yordarken; ebeveyn-çocuk iletişimi ölçeği demokratik tutumu pozitif yönde, otoriter tutumu ise negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra, izin verici tutum üzerinde ebeveyn-çocuk iletişimi ölçeği anlamlı bir etkisi bulunmazken, anne baba stres ölçeği pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür.

**Anahtar Kelimeler:** Aile İçi Etkileşim, Ebeveynlik Becerileri, Ebeveyn-Çocuk İletişimi, Ebeveynlik Stresi, Ebeveyn Tutumları

## **ABSTRACT**

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences  
Department of Educational Sciences  
Guidance and Psychological Counseling Program  
Master Thesis

### **THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL STRESS, PARENTAL ATTITUDES AND PARENT-CHILD COMMUNICATION** Burak APAYDIN

The aim of this study is to examine the relationships between parenting stress, parental attitudes and parent-child communication and to determine the links between these factors. The study group consisted of 321 parents with children aged 2-6 years living in various cities. The data were obtained by applying the Parental Stress Scale (PSS), Parent-Child Communication Scale (PCCS), Parental Attitude Scale (PAS) and Demographic Information Form created by the researcher. The Parental Attitude Scale consists of four sub-dimensions: Democratic, Authoritarian, Overprotective and Permissive, and the Parental Communication with Child Scale consists of five sub-dimensions: Openness to Sharing, Unhindered Listening, Respect Acceptance, Sensitivity, Problem Solving. The Parental Stress Scale does not have any sub-dimensions. The study was conducted using the relational survey model, one of the quantitative research methods. Pearson Product Moment Correlation Analysis and multiple regression analysis were used to examine the predictive relationships between variables. All analyses were performed using IBM SPSS 26.0. These methods enabled the data to be analyzed and the complex relationships between variables to be revealed. The findings of the study revealed that there was a negative and highly significant relationship between parental communication with their children and parental stress level, and that democratic attitudes decreased, authoritarian attitudes increased, and permissive attitudes decreased with increasing parental stress. These findings reveal that parents have more democratic and open attitudes when their communication with their children is based on elements such as problem-solving skills, sharing tendency, respect-accepting behaviors, sensitivity and unobstructed listening, but they show more authoritarian and rigid attitudes with increasing stress levels. The multiple regression analysis of the study shows that parenting stress and parent-child communication have significant effects on parental attitudes. According to the analyses, parental stress scale significantly predicted democratic attitudes negatively and authoritarian and overprotective attitudes positively, while parent-child communication scale predicted democratic attitudes positively and authoritarian attitudes negatively. In addition, while parent-child communication scale did not have a significant effect on permissive attitude, parental stress scale had a significant positive effect.

**Keywords:** Parenting Stress, Parental Attitudes, Parent-Child Communication, Interaction within the Family, Parenting Skills

# BÖLÜM 1

## 1. GİRİŞ

### 1.1. Problem Durumu

Aile kavramı, tarih boyunca farklı bakış açılarıyla tanımlanmış ve işlevleri üzerinde durulmuştur. Aile, toplumların temel yapı taşıdır ve ekonomik iş birliği, nesil devamı, cinsel dürtülerin düzenlenmesi ve duygusal destek sağlama gibi işlevleri yerine getirir. Parsons (1964), aileyi dört temel işlevi yerine getiren bir kurum olarak tanımlar: cinsel dürtülerin düzenlenmesi, ekonomik uzlaşma, sosyalizasyon ve duygusal destek sağlama. Parsons, ailenin bireyler için duygusal destek sağlama işlevini ana unsur olarak değerlendirmiştir.

Güncel bir perspektiften bakıldığında, Özgüven (2020), aileyi “farklı cins türünden iki bireyin yasal ve kültürel normlara bağlı olarak oluşturduğu, üreme, destekleme, anlama, iş birliği ve aktarım gibi temel becerileri barındıran bir kurum” olarak tanımlamıştır. Aile, bireylerin cinsellik, korunma, ait olma, sevgi yaşama, güvenlik, barınma, kendini gerçekleştirme, çocukların eğitimi ve gelişimi gibi amaçları kapsar. Ayrıca, kültürel değerlerin bir sonraki kuşaklara aktarımı, sosyal pozisyon ve toplumsal kabul gibi farklı işlevler de bu yapının bir parçasıdır. Bireylerin sosyal ve duygusal sağlığı açısından aile, kritik bir bağlayıcı unsur olarak işlev görmektedir (Wang ve Taylor, 2023).

Aile yapıları ve roller modernleşen dünya ile değişim göstermesine rağmen, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan temel sorumlulukları aynı kalmıştır. Joseph ve John (2008), iyi ebeveynliğin ilk adımının çocuğu topluma hazırlamak için etkili bir ebeveynlik tarzını benimsemek olduğunu belirtmiştir. Darling ve Steinberg (1993), ebeveynlik tarzını, ebeveyn-çocuk ilişkisini etkileyen duygusal bağlam ve çocuğun gelişiminin belirleyici bir faktörü olarak tanımlamıştır. Skinner ve arkadaşları (2005), ebeveynliği çok boyutlu bir yapı olarak ele almış ve ebeveynlik tutumlarını yapılandırma ve kargaşa, özgürlüğü destekleme ve zorlama, yakınlık ve reddetme başlıkları altında incelemiştir. Bu tutumların, ebeveyn ve çocuk arasındaki karşılıklı etkileşim sürecinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ayrıca, Cheng ve Ko (2022), ebeveynlik tutumlarının, çocuğun bilişsel gelişiminden duygusal dayanıklılığına kadar geniş bir yelpazede etkili olduğunu vurgulamaktadır.

Stres kavramı, bireyin çevresel talepler karşısında verdiği tepkilerle ilişkilidir. Schneiderman ve arkadaşları (2004), stresi, çevresel faktörlerin birey üzerindeki etkisiyle oluşan bir durum olarak tanımlamıştır. Kasapoğlu (2020), stresin belirsizlikle ilişkili olduğunu ve bireyin psikolojik dayanıklılığıyla bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Aktu (2024), ebeveynlerin psikolojik dayanıklılıklarının çocuklarıyla olan ilişkilerini doğrudan etkilediğini ve ebeveynlik stresinin bu bağlamda kritik bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin kendi kendilik algılarının sağlam olması, çocuklarıyla olan uyumlu ilişkilerini desteklemektedir. Greenfield ve Brown (2023), ebeveynlik stresinin, aile içi dinamikleri değiştirebileceğini ve ebeveynin çocuk üzerindeki etkisini önemli ölçüde yönlendirdiğini ifade etmektedir.

Ebeveynlik stresi, ebeveynlerin çocuklarını büyüme süreci boyunca deneyimledikleri psikolojik, duygusal ve fiziksel stres olarak tanımlanmaktadır (Deater-Deckard, 1998). Bu durum, ebeveynlerin kendi yeterlilik algılarını ve duygusal durumlarını etkileyebilir. Abidin ve Brunner (1995), ebeveynlik stresinin nedenlerini çocuk davranışları, ebeveyn bilgi ve tecrübe eksikliği, çevresel faktörler, sosyal destek eksikliği ve eş uyumları gibi unsurlarla ilişkilendirmiştir. Holly ve arkadaşları (2019), ebeveyn stresinin çocuğun psikolojik sağlığı, davranış düzenlemeleri ve toplumsal uyum üzerinde derin etkileri olabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca, Chen ve ark. (2023), ebeveyn stresinin çocuğun öz düzenleme becerileri üzerindeki uzun vadeli etkilerini ele alarak, stresin ebeveynlik kalitesini doğrudan etkilediğini belirtmiştir.

Ebeveynlik stresinin çocuklar üzerindeki etkileri, bir dizi olumsuz sonuçla ilişkili olabilir. Yüksek düzeyde ebeveynlik stresi, çocuklarda davranış sorunları, duygusal zorluklar ve bozulan sosyal yeterlilik gibi olumsuz sonuçlarla bağlantılıdır (Eo & Kim, 2018; Fang vd., 2024; Mak vd., 2020). Ayrıca, ebeveyn stresinin, ebeveynlerin ruhsal sağlığı üzerinde depresyon ve anksiyete gibi sorunlara yol açabileceği vurgulanmıştır (Chung vd., 2022). Schappin ve arkadaşları (2013), ebeveynlik stresinin, ebeveynlerin çocuklarıyla olan günlük etkileşimlerinde sabır, duyarlılık ve empati gibi temel yetkinlikleri zayıflattığını belirtmiştir.

Ebeveynlik tutumları, çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimini doğrudan etkiler. Baumrind (1991), ebeveynlik stillerini otoriter, hoşgörülü ve yetkin olarak sınıflandırmış; yetkin ebeveynlik stilinin, çocuğun kapasitesine ve merakına değer verirken disiplin oluşturmayı önceliklendirdiğini belirtmiştir. Perris ve arkadaşları (1983), ebeveynlik davranışlarının özellikle duygusal sıcaklık ve şefkatin ifade edilmesi açısından önem taşıdığını

vurgulamış ve aşırı kontrolden kaçınılması gerektiğini dile getirmiştir. Ek olarak, Wang ve Lee (2023), duygusal sıcaklık ve özerklik destekleyici tutumların, çocuğun psikolojik dayanıklılığını artırdığını ortaya koymuştur.

Araştırmalar, ebeveynlik stresi ile ebeveynlik tutumları ve ebeveyn-çocuk etkileşim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ebeveyn stresinin azaltılması, ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimlerini olumlu yönde etkileyerek çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini desteklemektedir. Bu araştırma, "Ebeveynlik stresi ile ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk iletişim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" sorusuna cevap aramaktadır.

## **1.2. Araştırmanın Amacı**

Ebeveyn stresinin ebeveyn çocuk iletişimde belirleyici bir faktör olduğu, ebeveyn çocuk ilişkisinde ortaya çıkan stres durumunun çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olabileceği düşünülmektedir. Ebeveynlik stresinin, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını etkilemesi ve ortaya çıkan olumsuz tutumların çocuğun gelişim süresince büyük önem teşkil ettiği görülmüştür. Bu bağlamda, ebeveynlerin stresten uzak ve kaygı seviyelerinin normal olduğu bir ruh halinde ebeveynlik görevlerini yerine getirmelerinin önem arz etmektedir (Corthorn ve Milicic, 2016; Parenteau vd., 2020) Ebeveyn stresinin, ebeveyn tutumları ve çocukla olan iletişim üzerindeki etkilerini doğrudan inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu bağlamda, araştırma ebeveyn stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk iletişimi arasındaki ilişkileri anlamayı ve bu değişkenlerin birbirleriyle nasıl etkileştiğini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecinde yaşamış oldukları stres ile anne baba tutumları ve çocuk ile iletişiminin ilişkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Ebeveynlik stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk iletişimi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ebeveynlik stresi ve ebeveyn çocuk iletişimi, ebeveyn tutumlarını (Demokratik, Otoriter, İzin verici, İhmalkâr) anlamlı düzeyde etkilemekte midir?

## **1.3. Araştırmanın Önemi**

Ev ortamında ailenin oluşturacağı en önemli işlev, topluma sağlıklı bireylerin kazandırılması için ev ortamının sağlıklı oluşturulmasıdır. Literatürde bu durum işlevsel aile

olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlevsel aile, içerisindeki bireylerin birçok ihtiyacını giderebildiği, ailenin görev ve sorumluluklarının net bir şekilde paylaşıldığı ve bireyler arasında samimi duygularla oluşmuş bağların olduğu aile yapısıdır (Özgüven, 2020). Aile içerisinde bu yapı ebeveynlerin stres durumuna göre bozulabilir. Ebeveynlerin stres hali çocuklar üzerinde psikolojik ve pedagojik açıdan olumsuzluklara sebep olabilmektedir. Herhangi çevresel bir faktöre bağlı olmaksızın gelişimsel dönemlerde çocuğun değişen davranış tutumları ve farklılaşan ihtiyaçları ebeveynlerin stres düzeylerini yükseltmektedir (Küçüker, 2004).

Firth & Dryer (2013) anne baba stres durumunun artması, kaygı durumlarını kontrol edememesi ve depresyona olan yakınlıklarının, çocukların problem davranışlarının artması ile ilişkili olduğunu bulgulamışlardır. Ebeveyn çocuğu ile olan etkileşimden ve çocuğuna karşı sergileyeceği tutuma karşı stres düzeyinin makul eşiğin üzerinde olması durumunda problem davranışlar ortaya çıkmaktadır. Bu durumla birlikte ilerleyen dönemlerde çocuğun problem davranışlarının artması ebeveynlerin stres düzeylerinin de artması arasında da pozitif bir korelasyon olduğunu vurgulamaktadır (Paczkowski & Baker, 2007).

Deater-Deckard & Scarr (1996) çift gelirli ailelerde ebeveynlik stresi kavramını incelemekte ve bu konuda herhangi bir cinsiyet farklılığı olup olmadığını araştırdığı çalışmada ebeveynlik stresini, çocuk yetiştirme taleplerine ve zorluklarına verilen karmaşık bir psikolojik tepki olarak tanımlamaktadır. Ebeveynlerin çocukları için bakıcı ve karar verici rollerinde yaşadıkları duygusal ve bilişsel gerginliği kapsar. Ebeveynlik stresi, çocuk davranışı, gelişimsel kaygılar ve günlük ebeveynlik görevlerinin talepleri de dahil olmak üzere çeşitli faktörler tarafından tetiklenebileceğini vurgulamaktadır. Abidin (1992)'a göre, ebeveynlik davranışının belirleyicilerini araştırırken ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl etkileşime girdiğini şekillendiren çeşitli belirleyicileri sıralamıştır. Bu belirleyiciler arasında ebeveyn özellikleri, çocuk özellikleri, bağlamsal faktörler ve ebeveyn-çocuk ilişkisi yer almaktadır. Ebeveyn özellikleri, ebeveynlerin yaş, eğitim, sosyoekonomik durum ve ruh sağlığı gibi kişisel nitelik ve özelliklerini ifade etmekte, çocuk özellikleri ise çocuğun mizacı, yaşı ve cinsiyeti gibi bireysel özelliklerini ifade etmektedir. Bağlamsal faktörler, ebeveynliğin gerçekleştiği daha geniş sosyal ve kültürel bağlamı içerir. Son olarak, ebeveyn-çocuk ilişkisi ebeveynlik davranışının belirlenmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Bağlanma, iletişim ve sıcaklık gibi faktörler de dahil olmak üzere ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesi, ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl etkileşimde bulduklarını ve ebeveynlik stratejilerinin etkinliğini etkileyebileceğini belirtmektedir.

Ebeveynlik stresinin çocuk davranış problemleri ile çift yönlü bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Araştırmalar, çocuk davranış sorunlarının ebeveynler için ek stres yaratarak ebeveynlik stresinin artmasına yol açabileceğini göstermektedir (Neece vd., 2012). Tersine, daha yüksek ebeveynlik stresi seviyeleri çocuklarda daha fazla davranış problemiyle ilişkilendirilmiştir (Barroso vd., 2018). Bu karşılıklı ilişki, müdahalelerde ve destek programlarında hem ebeveynlik stresinin hem de çocuk davranış sorunlarının ele alınmasının önemini vurgulamaktadır.

Ebeveynlik stilleri, ebeveynin sergilediği kontrol ve tepki verme düzeyine bağlı olarak demokratik, otoriter, izin verici ve ihmalkâr gibi farklı türlere ayrılabilir. Yetkili ebeveynlik tarzı, yüksek düzeyde destek ve sıcaklığın yanı sıra açık ve tutarlı kurallar ve beklentilerle karakterize edilir. Bu tarz çocuklarda daha iyi sosyal beceriler, daha yüksek öz saygı ve daha düşük düzeyde sorunlu davranış gibi olumlu sonuçlarla ilişkilidir. Otoriter ebeveynlik tarzı ise yüksek düzeyde kontrol ve katı disiplin ile karakterize edilir ve özerklik ve bağımsızlığa çok az yer verilir. Bu tarz genellikle çocuklarda daha yüksek düzeyde kaygı, düşük özsaygı ve daha fazla davranış sorunuyla ilişkilidir. İzin verici ebeveynlik tarzı, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına karşı hoşgörülü ve hoşgörülü olduğu, düşük düzeyde kontrol ve disiplini içerir. Bu tarz çocuklarda daha düşük akademik başarı, daha yüksek saldırganlık düzeyi ve artan madde kullanım riski ile ilişkilidir. İhmalkâr ebeveynlik tarzı, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına karşı ilgisiz ve ihmalkâr olduğu hem kontrol hem de sıcaklığın düşük düzeyde olmasıyla karakterize edilir. Bu tarz, çocuklarda zayıf akademik performans, daha yüksek düzeyde saldırganlık ve artan zihinsel sağlık sorunları riski de dahil olmak üzere bir dizi olumsuz sonuçla ilişkilidir (Berge vd., 2016; Luyckx vd., 2011; Suárez-Relinque vd., 2019)

Dissertation vd. (2023) çalışmasında ebeveyn tutumlarının, ergenlerin madde kullanımı ile ilişkisini incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, ebeveynlik tarzının erken ergenlik dönemindeki gençlerin marihuana kullanımına ilişkin algılarını etkileyebileceğini gösterebilir. Ebeveynlerin tutumları, sınırları ve iletişim tarzları, gençlerin marihuana kullanımına yönelik risk algılarını şekillendirebilir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin rolünün önemini vurgulayarak, gençlerin zararlı maddelerle ilişkili risklere karşı bilinçli ve sağlıklı kararlar almalarına yardımcı olabileceğini göstermektedir.

Sheffield & Bekerian (2017) yapmış olduğu çalışmada, ebeveynlik tarzı, algılanan stres ve ebeveynlerin kontrol odağı faktörlerinin tekrarlanan suç üzerindeki etkisini incelenmiştir. Araştırmacılar, tekrarlanan suç faktörünün önemli bir sosyal sorun olduğunu ve bu sorunun

çözümünde ebeveynlik tarzı, algılanan stres ve ebeveynlerin kontrol odağı faktörlerinin rol oynayabileceğini öne sürmüşlerdir.

Tomanik vd. (2004) makalesi otizmlı çocukların sergilediği davranışlar ile anne stresi arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Çalışma, otizmin annelerin stres düzeyleri üzerindeki etkisini ve bu stres düzeylerinin otizmlı çocukların davranışlarından nasıl etkilenebileceğini araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın bulguları, anne stresi ile otizmlı çocukların sergilediği davranışlar arasında güçlü bir pozitif korelasyon olduğunu ortaya koymuştur. Daha yüksek düzeyde stres bildiren anneler aynı zamanda çocuklarında daha fazla zorlayıcı davranış bildirmişlerdir. Bu durum, otizmlı çocuklar tarafından sergilenen davranışların annelerin stres düzeyleri üzerinde önemli bir etkisi olabileceğini göstermektedir.

Öngider (2013) anne-babaların temel görevinin, çocuklarına optimum gelişme olanağı sağlamak olduğunu düşünmektedir. Bu optimum seviyeyi ise çocuğun birey olarak kendisini geliştirmesi için uygun koşulların oluşturulması olarak tanımlamaktadır. Anne-babalar bu koşulları sağlayamazsa, çocuklar sağlıklı bir benlik duygusu geliştiremeyebilir ve bağımlılık veya güvensizlik duyguları ortaya çıkabilir. Ebeveynlerin çocuklarını kabul veya reddetmeleri, çocukların psikolojik gelişimi ve sağlıkları üzerinde önemli etkiler yaratabilir. Okul öncesi dönemde ebeveyn-çocuk ilişkisinin sağlıklı olması, çocuğun hem kişilik gelişimi hem de yaşamının sonraki dönemleri ve yetişkinlik yaşamı için önemli bir temel oluşturur. Anne-babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkiye özen göstermeleri, çocukların psikolojik gelişimi için olumlu sonuçlar sağlar. Özellikle okul öncesi çağıdaki çocukların duygusal ihtiyaçları fazladır ve bu nedenle anne-babaların bu dönemde çocuklarıyla kurdukları ilişkiye dikkat etmeleri gerekmektedir.

Ebeveyn tutumlarının çocuğun mizacı, fizyolojik gelişimi, psikolojik sağlamlığı, topluma katılması, sosyalleşmesi ve diğer özellikleri ile doğrudan ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveynlerin çocuğu ile girmiş oldukları etkileşim, süreçteki hissedilen baskı, ebeveynlik rolleri ve tutumlarını etkilemektedir. Literatür incelendiğinde ebeveyn stresinin özel eğitime ihtiyaç duyan çocuğa sahip aileler üzerinden yapılmış olması, diğer aile dinamiklerinin işleyişini anlamak adına önem arz ederken, ebeveynlerin çocuklarına karşı sergilemiş olduklarının tutumların etki kaynaklarını, ilişkili olduğu diğer unsurları anlayabilmek adına bu çalışma ön plana çıkmaktadır.

#### 1.4. Sayılılar

1. Katılımcıların ölçme araçlarını cevaplandırırken samimi ve içtenlikle cevaplandıracağı varsayılmaktadır.

#### 1.5. Sınırlılıklar

Ebeveynlik stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveyn çocuk iletişimi düzeylerinin ilişkisi çalışması, Türkiye/İstanbul ilinde gerçekleştirilmiş olup, çalışmaya katılan grup ile sınırlıdır.

#### 1.6. Tanımlar

**Ebeveyn Çocuk İletişimi:** Duygusal destek, rehberlik, bilgi paylaşımı ve sosyal öğrenmeyi içeren ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu etkileşimlerin bütünü (Lansford, 2017).

**Ebeveyn Stresi:** Ebeveynlerin çocuklarını büyütürken yaşanan güçlükler, bu güçlüklerle mücadele ederken yetersiz kaynaklara sahip olunması, sorumluluklarını karşılayamayacak olması durumuna geliştirilen inanç sebebi ile oluşan gerilim hali (K. Crnic ve Low, 2005; Kwon, 2007).

**Ebeveyn Tutumu:** Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmeye yönelik beklentileri, disiplin stratejileri ve duygusal destek dahil olmak üzere sahip oldukları genel yaklaşım ve tutumlar (Luyckx vd., 2011).

## BÖLÜM 2

### 2. ALAN YAZIN

Bu bölümde, ebeveyn stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk iletişimi kavramları ele alınarak bu kavramların ilişkisini inceleyen çalışmalara yer verilecektir. Literatürdeki araştırmalar, özellikle özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara sahip aileler üzerinde yoğunlaşmış ve bu ailelerin yaşadığı süregelen problemler öncelikli inceleme konusu olmuştur. Ebeveyn stresi ailenin sosyal desteği, ebeveynlik becerileri ve cinsiyet rolleri üzerine yapılan çalışmalarla desteklendiği görülmüştür.

#### 2.1. Ebeveyn Çocuk İletişimi

Ebeveyn çocuk iletişimi ele alırken anne-çocuk ve baba-çocuk iletişimini değerlendirmek önemlidir. Doğası gereği çocuk ile kurulan iletişim ebeveynler arasında ki ilişkiyi de etkilemektedir. Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları iletişimde anne ve baba olarak bazı farklılıklar dikkat çekmektedir. Anne çocuğun ilk taşıyıcısı olması gereği çocukla ilk iletişimi sağlayan kişidir. Anne karnından itibaren başlayan bu iletişim annenin babadan farklı olarak ortaya çıkan en temel iletişim fark unsurudur.

Bireylerin kendilerini ve çevrelerini anlamaları için iletişime geçmeleri hayati ve zorunludur. Ebeveynlerin, çocukları veya gençleri dinlemesi ve onlara açık ve dürüst bir şekilde yaklaşması, çocukların duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde ifade etmelerine yardımcı olabilmektedir. Çocuğun aile ortamında birey olarak görülmemesi, kuşak farkları nedeniyle anlaşmazlıklar yaşanması her bir fert tarafından yaşanan duyguların özgürce sunulamaması aile içerisinde meydana çıkan iletişimi olumsuz etkileyebilmektedir. Çocuğun yetişkinlik çağlarında iletişim sorunlarını dha az yaşamaları için aile içerisindeki iletişim oldukça önemlidir (Şahin ve Aral, 2012).

Ebeveyn çocuk iletişimi, çocuk gelişim sürecinde önemli etkilere sahiptir. Anne karnında başlayan bu etkileşim çocuk ve ebeveynler arasında yaşam boyu devam etmektedir. Ebeveyn-çocuk iletişimi, çocukların gelişimi ve refahının çeşitli yönlerini önemli ölçüde etkileyen çok boyutlu bir süreci kapsamaktadır. Ebeveyn-çocuk iletişimi, çocukların ergenlik dönemindeki akademik performansıyla, ergenlik döneminde oluşan benlik algısının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. (Irani ve Singh, 2022; Zhang, 2020). Annenin depresif belirtilerinin olması, çocuğuyla olan etkileşimini azaltarak, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi için gereken günlük uyarıcıları da azaltabilir. Okul öncesi çocuklar ve

ebeveynleri arasındaki iletişim arttıkça, çocukların sosyal iletişim becerileri de gelişir; ancak ebeveyn-çocuk iletişimi azaldığında, çocuğun sosyal iletişim becerileri de gerilediği düşünülmektedir (Köyceğiz ve Özbey, 2019; Tan vd., 2020).

Turan ve Yüksel Doğan (2022) ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimi sırasında kullandığı sözcüklerin çeşitliliğinin, çocukların sözcük dağarcığı üzerinde önemli bir role sahip olduğunu belirtirken, ebeveynin çocuğu ile kurması gereken bu iletişimin engelleyicisi olarak sosyo ekonomik faktörlere dikkat çekmektedir. Etkili ebeveyn-çocuk iletişiminin, sağlıklı aile işleyişini sürdürmede ve çocukların gelişimini desteklemede kritik bir faktör olduğu belirlenmiştir. Çocukların öznel iyi oluş düzeyleri ile ebeveynleri ile kurdukları iletişimin doğrudan ilişki içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Çocukların, algıladıkları iletişim türü ile öz saygı ve öznel iyi oluş seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Bireda ve Pillay, 2018).

Çabuk Uçar (2017) olumlu ebeveyn çocuk iletişimini ve faktörlerini; çocuğun yaş grubuna göre kurulan anlaşılır ve kısa cümleler, ben dilinin kullanımı, iletişim halindeyken empati geliştirilmesi, çocukla fiziksel temas halinde olunması, çocuğun fiziksel boy seviyesinde pozisyon alınarak göz teması kurulması ve cümlelerine geri dönütler verilmesi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca çocukla kurulan bu olumlu iletişimin, çocukla oluşturulan olumlu ilişkilere, verimli zaman geçirmeye ve oyun oynama, kitap okuma gibi etkinliklerin kalitesine artırdığını belirtmektedir.

Ebeveyn-çocuk etkileşimleri üzerine yapılan psikolojik araştırmalar, daha sonraki dönemlerden ziyade bebeklik ve okul öncesi döneme ağırlık vermiştir. Araştırmacılar okul öncesi dönemde ebeveyn çocuk etkileşimini: Ebeveyn-çocuk etkileşimi çocuğun gelişim düzeyine göre nasıl değişmektedir? Belirli bir çocuk yetiştirme tarzının çeşitli yaşlardaki çocuklar üzerinde farklı bir etkisi var mıdır? Okul çağındaki bir çocuğa yönelik ebeveyn tutumunun etkisi, gelişimin daha önceki dönemlerinde çocukla kurulan ilişkiye ne kadar bağlıdır? Ebeveynlerin okul çağındaki bir çocukla kurabilecekleri ilişki ve kullanabilecekleri çocuk yetiştirme yöntemleri, çocuğun yaşamının ilk 6 yılında geliştirdiği özellikler tarafından ne kadar sınırlandırılır veya kolaylaştırılır? Soruları üzerine yoğunlaştırmaktadır (E. Maccoby, 1984)

Ebeveyn çocuk iletişimini olumsuz etkileyen unsurlar arasında, ebeveynlerin çocuğun davranış ve iletişimini kabul etmeme tutumları ve kendi duygularını dayatmabçabaları role

sahiptir. Çocuğun yaşantısı ebeveyn tarafından davranış penceresi olarak değerlendirilirken bazı tutumlar kabul edilebilir bazı tutumlarda kabul edilemez karşılanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus kabul edilebilir davranışların bütünlük ilkesi içerisinde ele alınarak istikrarlı olunması gerektiğidir. Aynı zamanda çocuğun davranışlarına karşı verilen duygusal tepkiler çocuğun duygularını desteklemeli, ebeveynler olay anında kendi duygularını çocuğa zorla, baskı kurarak benimsetmekten kaçınmalıdır. Zira bu iletişim şekli yaşanması durumunda çocuk üzerinde kendini küçük görme, güvensizlik ve olumsuz benlik algısı gibi sonuçlar doğurabilir (Çağdaş ve Seçer Şahin, 2007; Zolten, 2007).

### 2.1.1 İletişim

İletişim kavramı ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak, ebeveyn-çocuk iletişimini anlamlandırmayı kolaylaştıracağı düşünülmektedir. İletişimin doğasını ve öğelerini kavramak, bu etkileşimin temel unsurlarını kavranmasına yardımcı olması beklenmektedir. Bu çerçevede, iletişim tarihsel bir perspektifle ele alınarak, iletişim becerileri, öğeleri, türleri ve engelleri kavramları üzerinde durulacaktır. Bu bilgiler, ebeveyn-çocuk arasındaki etkili iletişim süreçlerini daha derinlemesine anlamlandırılmasını sağlayacağı düşünülmektedir

İletişim kelimesi “communication” terimi ile eşleşerek ilk zamanlarda karşımıza haberleşme kavramıyla eşdeğer anlam içerisinde çıkmaktadır. İlerleyen yıllarda iletişim, haberleşme kavramını da içine alarak ileti gönderimi-alımı (alışverişi) olarak nitelendirilmiştir. Latince “communis” kökünden gelen kavram, ortaklaşa meydana getirilen, birlikte oluşturulan ve birçok kişi ile aynı zeminde toplanılan gibi anlamları içeren kökten türemiştir (Zıllıoğlu, 2007).

İletişimin tarihsel yolcuğuna bakıldığında M.Ö beşinci yüz yıla kadar uzandığı ve ilerleyen dönemlerde retorik konusu olarak gelişim gösterdiği görülmektedir. İlk dönemlerde vatandaşların mahkemeler tarafından kendilerini kamuya açık alanlarda savunmalarının istendiği dönemde iletişimde fark oluşturanların toplumda statü ve güç elde ettikleri görülmesi, topluluk önünde konuşma becerileri giderek kişisel fayda sağlaması, insanların kendilerini iletişim konusunda eğitime isteği iletişim kavramı etrafında bir pazar oluşturmuştur. Platon ve Aristoteles'ten gelen önemli ilerlemelerle kavram gelişim göstermiş, nihayetinde iletişim çalışmaları Rönesans döneminde erken eğitim kurumlarında yerini almıştır (Dues ve Brown, 2004).

İletişim çalışmaları 19. yüz yıl sonlarına doğru yeniden örgütlemeye başlamış ve çeşitli farklı etiketler altında konsolide edilmiş olarak yer almaya başlamıştır. Bazı üniversiteler

iletişim çalışmalarına dil bölümlerinde yer verirken bazı üniversiteler ise retorik ve hitabet bölümleri içerisinde yer vermişlerdir. Yirminci yüzyılın başlarında, sosyal bilimlerin ortaya çıkışı farkında olmadan iletişim çalışmalarının geleceğini şekillendirmeye başlamıştır. İletişim disiplini günümüzde hala akademi içerisinde tutarlı ve istikrarlı bilim alanını bulmaya çalışmaktadır (Banwart, 2020).

İletişim; bilgi, düşünce, duygu, tutum ve kanılar gibi içeriklerin bir kaynaktan (gönderici) bir alıcıya aktarılması süreci olarak özet şeklinde tanımlanabilir. Bu süreç, karşılıklı bir anlayışa dayalı olarak, anlamla yüklenmiş imgelerin (sözcükler, işaretler, görseller vb.) kullanılmasını içerir. İletişimde önemli olan, bu imgelerin hem kaynak hem de alıcı tarafından benzer veya ortak bir şekilde anlamlandırılmasıdır. Bu süreçte, bilgi ve duyguların ifade edilmesi ve alınması için çeşitli kanallar (konuşma, yazı, görsel medya, beden dili vb.) kullanılır. İletişim, bu şekilde, insanlar arasında bilgi ve duyguların değiş tokuşu ve anlamın paylaşılması olarak gerçekleşir (Yüksel Şahin, 2017). Bu tanım, iletişimin sadece bilgi aktarımı olmadığını, aynı zamanda karşılıklı anlam ve anlayış oluşturma süreci olduğunu vurgular.

Bu tanımla birlikte iletişimle ilgi diğer tanımlara bakacak olursak Kaplan (1966) iletişimin sadece dil ve anlam aktarımı olmadığını, aynı zamanda kültürel normlar ve düşünce yapısı ile de yakından ilişkili olduğunu savunmaktadır. (Ömeroğlu ve Kandır, 2007). TDK (2024)'e göre iletişim; duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması; bildirişim, haberleşme, iletişim olarak tanımlanmaktadır. Luhmann (1992) iletişimi daha spesifik ve algısal olarak tanımlamaktadır. İletişimi yaşam ve bilinç gibi, ortaya çıkan karmaşık bir gerçeklik olarak tanımlarken bu karmaşıklığın, üç ayrı seçimin birleşiminden kaynaklandığını söylemektedir. İlk seçim, hangi bilgilerin kullanılacağı ile ilgilidir. İkinci seçim, bu bilgilerin nasıl ifade edileceği üzerinedir. Üçüncü ve son seçim ise, iletilen bu bilgi ve ifadenin nasıl anlaşılacağı veya yanlış anlaşılacağı ile alakalıdır. Bu üç bileşen, yalnız başlarına var olamazlar; yalnızca bir araya geldiklerinde iletişim oluşur. Ancak bu bileşenlerin seçicilikleri uyumlu hale geldiğinde, yani bir ifade ve bilgi farklılığı doğru şekilde anlaşıldığında, gerçek anlamda iletişim meydana gelir.

İkili ilişkiler, kişiler arası oluşan etkileşimler ve bu etkileşim-iletişim becerileri insan ruh sağlığının korunması yönündeki işlevi ve iletişim becerilerinin bir getirisi olarak doyum verici ilişkilere ulaşmak insanın iyi oluş hali üzerinde etkili olduğu gözlemlenmektedir. Bireylerin sağlıklı ve dinamik ilişkiler kurması kendisine olumlu bir şekilde bakmasına, kendi sınırlılıklarının farkında olsa da kendisinden memnun olmasına, kendi ihtiyaç ve isteklerini karşılayabilecek şekilde çevrelerini şekillendirebilme yetisine ve bağımsız olarak hareket

edebilme kabiliyetine ulaşmada rol oynamaktadır. Kişilerin iletişim becerilerine hâkim olmaları çocukları ile kurdukları ilişkileri, eşleriyle olan ilişkileri, arkadaşlık bağlarını, öğretmen-öğrenci ilişkilerini, ast-üstleri ile olan ilişkilerini geliştirmelerine ve sürdürmelerine olanak sağlamaktadır (Orbuch ve Sprecher, 2006; Wrench vd., 2021; Yüksel, 2001).

### 2.1.2 İletişim Becerileri

Hargie (2018) iletişim becerilerini etkili bir şekilde bilgi, düşünce ve duygu aktarımını sağlayan, gönderici ve alıcı arasındaki anlamın oluşturulması ve paylaşılmasında temel rol oynayan yetenekler ve teknikler olarak tanımlar. Sözlü ve sözsüz iletişim, dinleme becerileri, kültürel farkındalık gibi kavramların iletişim becerilerini kapsadığını söylemektedir. İletişim becerileri, bilgiyi sözlü ve sözsüz yollarla etkili bir şekilde iletme ve alma yeteneğini ifade eder. Sosyal hizmet bağlamında iletişim becerileri, göz teması ve baş sallama gibi sözel olmayan tekniklerin yanı sıra açıklama, yansıtma, başka kelimelerle ifade etme, özetleme ve açık sorular sorma gibi sözlü teknikleri de içerir. Bu beceriler empati kurmak ve sürdürmek, etkili sözlü ve sözsüz iletişim kurmak ve işin bağlamını ve amacını anlamak için gereklidir. İletişim becerileri genellikle bu becerilerin farklı sosyal hizmet bağlamlarında veya koşullarında prova edilmesini içeren mikro beceri eğitimi yoluyla öğretilir. Bu eğitim öğrencilerin görüşme yeterliliğini ve özgüvenini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Dinham, 2006; Reith-Hall ve Montgomery, 2023)

İletişim becerileri, bireyler veya gruplar arasında bilgiyi etkili bir şekilde iletme yeteneğini kapsar. Bu beceriler hem kişisel hem de profesyonel ortamlarda çok önemli olan sözlü, yazılı ve sosyal iletişim gibi çeşitli yönleri içerir. Etkili iletişim sadece bir mesajın iletilmesini değil, aynı zamanda mesajın hedeflenen alıcı tarafından anlaşılmasını sağlamayı da içerir. İletişim becerileri ister eğitim ortamlarında ister iş yerlerinde veya sosyal etkileşimlerde olsun, bireylerin farklı durumlarda yollarını bulmaları için ihtiyaç duydukları temel yetenekler olarak kabul edilir. Güçlü iletişim becerileri geliştirmek hem sözlü hem de sözsüz iletişim araçlarını kullanarak düşünceleri, duyguları ve fikirleri açık ve tutarlı bir şekilde ifade etme sanatında ustalaşmayı içerir.

Literatürde iletişim becerilerini geliştirmek üzere yürütülmüş araştırmalar vardır. Korkut (2005) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada yetişkinlere yönelik 12 saatlik iletişim becerileri eğitimi vermiş ve eğitim sonunda, deney grubun da bulunan katılımcıların iletişim becerilerinde anlamlı bir fark oluşmuştur. Taylor vd. (2013) yaptığı boylamsal çalışmada, erken çocukluk evresinde empatinin gelişimini etkileyen kişilik ve çevresel faktörler incelenmiştir. Çalışmada 242 çocuğun empati ve ego dayanıklılığı, 18 aydan 54 aya kadar annelerin

değerlendirmeleriyle ölçülmüştür. Ayrıca, 159 çocuk için 72. ve 84. aylarda öğretmenlerden alınan verilerle prososyal davranışlarının akranları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Sonuçlar, ego dayanıklılığı yüksek olan çocukların empatide daha hızlı artış gösterdiğini, ebeveyn davranış kalitesi ve çocukların kişilik özelliklerinin empati gelişimini ve prososyal davranışlarını etkilediğini göstermiştir. Erken çocukluk dönemi, sosyal gelişim ve empati gelişimi açısından kritik bir dönem olarak belirlenmiştir.

Usta (2014) erken çocukluk döneminde iletişim becerilerini inceleyen çalışmalarda, kişinin kendi duygularının farkında olması, duygularını ve düşüncelerini doğru ifade edebilmesi, sosyal becerilerini tanınması, aldığı iletişim mesajlarını doğru anlaması ve yorumlaması gibi özellikler iletişim becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bu beceriler hem sözlü hem de sözsüz iletişim araçlarını etkili ve yerinde kullanmayı içerir. Çalışmada, bu yetilere sahip bir annenin, aynı sosyal-duygusal becerileri çocuğuna karşı da uygulayacağı ve bu şekilde çocukla daha sağlıklı bir iletişim kuracağı varsayılmıştır.

Gökçearsan Çiftçi ve Altınova (2017) yürütmüş oldukları deneysel çalışmada, sosyal hizmet bölümünde öğrenim gören öğrencilerin iletişim becerilerine yaratıcı drama yönteminin etkisini incelemişlerdir. 58 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın deney grubunu oturan katılımcılara uygulanan beceri geliştirme programı sonucunda deney grubundaki öğrencilerin öntest-sontest puanları arasında, sontest puanları lehine anlamlı bir artış gözlenmiştir. Bu sonuç, iletişim becerilerinin belirli eğitimlerle kazanılabileceğini düşündürmektedir.

### **2.1.3 İletişim Türleri**

Horan Dinç (2023) iletişim türleri 3 başlık altında ele almıştır. Sözlü iletişim, sözsüz iletişim ve yazılı iletişim. Sözlü iletişim, bireylerin birbirleri ile yüz yüze veya dil ve dil ötesi işlevlerini kullanabileceği türü anlatmaktadır. Sözsüz iletişim; kişilerarası koşullar ve çevresel faktörler ekseninde değerlendirilebilir. Kişilerarası koşullar dil ve dil ötesi işlevlerden ari olarak oluşan beden duruşu, jest mimikler göz teması gibi fizik belirtilerin var olduğu türdür. Çevresel koşullar ise ortam ısısı, fiziki koşullar ve dış faktörler olarak değerlendirilebilir. Sözsüz iletişim genel olarak sözlü iletişim ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Yazılı iletişim zaman ve mekân kısıtlılıklarını ortadan kaldırarak ve göndericinin iletisini daha hazırlıklı yapmasına olanak sağlaması süreci kolaylaştırırken, duygu ve hisleri sözlü iletişime göre daha az yansıtılabilmesi sebebi ile dezavantajlı bir pozisyonda ele alınabilir.

Sözsüz iletişim; beden dili, el hareketleri, yüz ifadeleri ve göz teması gibi gibi unsurları barındırarak ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir rol oynar ve çeşitli durumlarda sözlü iletişimi destekleyebilir veya yerini alabilir. İki veya daha fazla kişi arasında, jestler, yüz ifadeleri ve vücut hareketleri de dahil olmak üzere anlamsız eylem ve jestlerle bilgi alışverişinin gerçekleşmesi de sözsüz iletişim nitelikleri arasında yer almaktadır (Phutela, 2016; Proniaieva ve Fedchenko, 2021).

En yaygın yaygın iletişim türleri sözlü ve sözsüzdür türde gerçekleşmektedir. Bu türler arasındaki ilk ve en canlı benzerlik, her iki durumda da bilginin aktarılması ve alınması süreciyle ilgileniyor olmasıdır. Sözsüz iletişimin alt türü olan görsel iletişimde iletişim türleri arasında yerini almaktadır. Her iki durumda da algısal işleme, daha fazla düşünülme üzere beyne gönderilen bilginin türünü ve miktarını belirler. Ancak sözlü iletişimde beyin, bilgiyi işleme organları aracılığıyla (söylenen sözlerle) alıyorsa, ikinci durumda işlem görme organları aracılığıyla (görülen nesne tarafından) gerçekleştirilir. Her iki durumda da muhatabın, muhatap tarafından gönderilen kodlardan çok iyi haberdar olması gerekir; aksi halde iletişim olmayacaktır. Ancak sözlü iletişimde kelime, deyim ve cümlelerin doğru anlaşılması, görsel iletişimde ise nesnelerin, görsellerin doğru algılanması ve mutlaka sembolizme dikkat edilmesi gerekmektedir (Nielsen, 2002; Uyan Dur, 2015).

İletişim türleri zaman içerisinde çeşitlenmiştir. Sözlü, sözsüz ve yazılı olarak 3 ana başlıkta toplanan iletişim, günümüzde internet kullanımı ile farklı türlerde karşımıza çıkmaktadır. E-posta, anlık mesajlar, ziyaretçi defterleri, elektronik bülten panoları, forum, sohbet ve bloglar gibi İnternet iletişim türleri, cihaz kullanımı, grafik semboller, sanal alan ve fiziksel varlığın bulunmaması gibi ortak özellikleri ve ayırt edici özellikleri ile yeni bir olarak yorumlanabilir (Yergaliyev ve Yergaliyeva, 2023).

Akıncı Vural ve Bat (2010) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada iletişimin yeni bir türü olmasını değerlendirdikleri sosyal medya kavramını ele almışlardır. İletişimin insanların duygularını ve ürünlerini sergileyebilecekleri olanaklar oluşturan sanal ortam, insanları bir araya getirmesi ve kitlelerin etkileşimini artırması nedeniyle yeni bir iletişim türü olarak değerlendirilmektedir. Paylaşım boyutunun da ötesinde sosyal medya arkadaşlıkların kazanıldığı sosyal bilgi alışverişinin gerçekleştiği hatta aile kurumunun temelini oluşturduğu yeni bir iletişim türü olarak değerlendirilmektedir.

#### 2.1.4 İletişim Engelleri

İletişim engelleri, mesajın alıcıya istenildiği şekilde ulaşmasını zorlaştıran faktörler olarak tanımlanabilir. Bu engeller, statü farkı, empati eksikliği ve zaman kısıtlamaları gibi unsurları içerebilir. Ayrıca, kültürel farklılıklar, kişisel önyargılar, dinleme becerilerinin yetersizliği ve yaş ile cinsiyet farkları gibi birçok etken de iletişim sürecinde problemlere yol açabilir. Bu durumlar, mesajın doğru şekilde iletilmesini ve anlaşılmasını etkileyebilir, ancak bu engellerin şiddeti ve etkisi bağlama göre değişiklik gösterebilir (Çabuk Uçar, 2017; Eren, 2001; Gabbott ve Hogg, 2001; Gordon, 2009; Hargie vd., 2004; Karaçor ve Şahin, 2004; Sayers vd., 1993; Solmuş, 2004; Sullivan ve Glanz, 2000; Tutar ve Yılmaz, 2010)

Pek çok türden müdahale veya rahatsızlık, bir mesajı karıştırabilir, bozabilir veya engelleyebilir ve bir iletişim engeli oluşturabilir. Bu engeller normalde iletişimi tamamen kapatmasa da iletişimin kalitesini etkiler. İletişim engelleri genel olarak fiziksel engeller, fizyolojik engeller, psikolojik engeller, algısal engeller, anlamsal engeller ve kültürel engeller olarak sıralanabilir. Bu engeller aynı zamanda filtre olarak da değerlendirilmektedir (Button ve Rossera, 1990; Truter, 2006).

#### 2.1.5 İletişimin Öğeleri

Tuna vd. (2014) iletişimin öğelerini sıralayıp açıklamıştır. İletişim süreci, sözlü veya sözsüz yollarla gerçekleşebilir ve iletişim sayesinde insanlar arasında anlam aktarılır. İletişimin temel öğeleri şunlardır: İletici (Gönderen): İletişimi başlatan kişidir. Duygu, düşünce, bilgi veya mesajı diğer kişiye iletmek isteyen kişidir. İleti (Mesaj): İletici tarafından iletilmek istenen içeriktir. İletişimde kullanılan sözcükler, cümleler, semboller veya davranışlar bir iletiyi oluşturur. Kanal: İletinin iletişim ortamıdır. Bu kanal sözlü iletişimde ses veya yazılı dil, sözsüz iletişimde ise vücut dili, jestler ve mimikler olabilir. Ayrıca, modern iletişimde elektronik ortamlar da (örneğin, e-posta, telefon, sosyal medya) önemli bir iletişim kanalıdır. Alıcı: İletinin hedefidir, yani iletişimin karşı tarafıdır. İleti alıcı tarafından anlaşılmalı ve yorumlanmalıdır. Geri Bildirim: Alıcı, iletiyi aldıktan sonra iletişim sürecinin bir parçası olarak geri bildirimde bulunabilir. Bu geri bildirim, iletişimin etkili olduğunu veya düzeltilmesi gerektiğini belirlemek için önemlidir. İletişim, insanlar arasında ilişkilerin kurulmasına, bilgi paylaşımına, anlayışa, iş birliğine ve duygusal bağlantılara katkı sağlar. İletişim, farklı kültürler, diller ve iletişim araçları aracılığıyla çeşitli biçimlerde gerçekleşebilir. İyi iletişim, açık ve etkili bir şekilde bilgi aktarılmasını ve anlaşılmasını sağlar.

İletişimin öğeleri genellikle beş temel unsurdan oluşmaktadır: gönderici, alıcı, mesaj, kanal ve geribildirim. Gönderici, iletişimin başlangıcını sağlayan kişidir ve iletmek istediği mesajı belirler. Alıcı, iletilen mesajı alan ve yorumlayan kişidir. Mesaj, iletişim sürecinde aktarılmak istenen bilgi, duygu veya düşünceleri içerir. Kanal, iletişim sürecinde mesajın göndericiden alıcıya iletilmesini sağlayan araç veya ortamdır. Geribildirim ise alıcının göndericiye verdiği tepki veya yanıt, iletişim sürecinde karşılıklı etkileşimi sağlar. İletişimin öğeleri aynı zamanda dil, ses tonu, vücut dili, görseller ve semboller gibi unsurları da içerebilir. Dil, iletişimde en yaygın kullanılan araç olup, sözcüklerin seçimi, cümle yapısı ve dilbilgisi kuralları ile iletilen mesajın anlaşılabilirliğini etkiler. Ses tonu, iletilen mesajın duygusal tonunu belirler ve iletişimdeki vurgu ve tonlamaları yansıtır. Vücut dili, jestler, mimikler, duruş ve hareketler aracılığıyla iletişimi destekler ve mesajın anlamını güçlendirir. Görseller ve semboller ise iletişimde kullanılan grafikler, resimler, semboller ve diğer görsel unsurlardır. İletişimin öğeleri arasında zaman ve mekân da önemli bir rol oynamaktadır. İletişim süreci belirli bir zaman diliminde gerçekleşir ve iletilen mesajın zamanlaması ile alıcının mesajı ne zaman aldığı arasındaki ilişki iletişimin etkinliğini etkiler. Mekân ise iletişimin gerçekleştiği fiziksel veya sanal ortamı ifade eder ve iletişim sürecindeki etkileşimi ve algıyı şekillendirir (Ekiz Kaya, 2023; Şahin ve Aral, 2012; A. Yüksel ve Erzincanli, 2020; Zafer, 2019).

## **2.2. Ebeveynlik Stresi**

Ebeveyn stresi, çocuk gelişimi ve aile dinamiklerinin çeşitli yönleri üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalarla kapsamlı bir araştırma konusu olmuştur. Ebeveynlik stresi, bireylerin aile olduktan sonra ebeveyn olma sürecinin başlangıcından itibaren, çocuğu yetiştirme serüveninde yaşadıkları veya olası olarak yaşayacaklarını düşündükleri zorluklar olarak tanımlanabilir. Ebeveynlik stresi ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişki, her ikisinin de zaman içinde birbirini etkilediği karşılıklı bir ilişki olarak tanımlanmıştır. Ebeveynlik stresindeki bireysel farklılıklar, çoğu ebeveyn tarafından ebeveynlik rolünün talepleri ile ilişkili olarak deneyimlenen tiksindirici duygular olarak, ebeveyn, çocuk ve aile işlevselliğinin önemli bir yönü olduğu gösterilmiştir. Ebeveynlik stresinin tanımı, daha genel stres modellerine uygulanmasıyla birlikte verilmiştir. Ebeveynlik stresinin düşük seviyelerden çok yüksek seviyelere kadar sürekli olarak değiştiğini ve tüm ebeveynlerin bunu bir dereceye kadar yaşadığını belirtmek önemlidir (Deater-Deckard, 1998b; Karegeyik, 2019; Neece vd., 2012).

Artan beklentiler ve çağdaş ebeveynlik talepleri ebeveyn sorumluluklarını karmaşık hale getirmiş ve önceki nesillerle karşılaştırıldığında ebeveynlik stresinin artmasına neden olmuştur. Günümüzde birçok ebeveyn yüksek düzeyde stres yaşamaktadır; örneğin, teknolojik

gelişmeler ebeveyn-çocuk etkileşimlerinde yeni günlük zorluklar getirmiştir tablet, sosyal medya, bilgisayar kullanımı için harcanan zaman gibi konular da dahil olmak üzere oyunlar ve TV yaşantılara dahil oluşu ebeveynlerin kontrol ve denetim arzusu yaşamaları nedeni ile strese yer açabilmektedir (Lott ve Nelsen, 2017; Şirin, 2019). Ebeveyn olmak çoğu zaman eğlenceli ve gurur verici olsa da çocuklarının ömür boyu refah yaşam sürdürmeleri kaygısı başta olmak üzere, çocukluk çağlarındaki ısrarcı tutumlar ve başa çıkmakta yaşanan güçlükler ebeveynliği zorlayıcı, bunaltıcı ve stresli hale dönüştürebilmektedir (Bornstein ve Bornstein, 2007; Sanders ve Turner, 2018).

İlyas vd. (2023) ebeveynlerin, ebeveynlik becerilerindeki yetkinlik seviyelerinin, stresin azaltılmasında önemli bir etken olduğu belirtilmektedir. Yapılan psikoeğitim programları ile ebeveynlere çocukla iletişim ve ebeveynlik tutumlarına dair beceriler kazandırıldığında, bu programların ebeveynlik stresinde anlamlı azalmalar sağladığı çalışmada ortaya konulmuştur. Bu tür programlar, ebeveynlerin stres yönetimi konusunda daha donanımlı hale gelmelerine yardımcı olmaktadır.

Bu noktada yetkinlik kavramını ele almak faydalı olacaktır. Bu kavram, iş hayatından eğitime, psikolojiden sağlık hizmetlerine kadar pek çok alanda kullanılmaktadır. Spencer ve Spencer (1993), tarafından geliştirilen yetkinlik modeli, bu kavramı detaylandıran önemli çalışmalardan biridir. Bireylerin işlerini etkili bir şekilde yapabilmeleri için gereken özel nitelikleri ve kapasiteleri tanımlamada kullanılır. Bu bağlamda, yetkinlikler; bireyin bir işi başarıyla yapabilmesi için gerekli olan zihinsel, sosyal, duygusal ve fiziksel beceri ve yeteneklerin tümünü olarak ifade ederken, eylemin sadece öğrenilmiş bilgi ve becerilerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda bireyin işini yaparken sergilediği motivasyon ve tutum gibi içsel özellikleri de kapsadığını vurgular.

Ebeveynlik stresi ebeveynlik uygulamalarının, özellikle de işlevsiz ebeveynliğin önemli bir belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikopatoloji ve tek ebeveynlik gibi faktörler, daha yüksek ebeveynlik stresi ile yüksek derecede korelasyona sahip unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, ebeveynlik öz yeterliliği ile ebeveynlik stresi arasında net bir ilişki kurulmuştur; düşük öz yeterlilik daha yüksek stres düzeyleriyle ilişkilendirilmiştir (Bloomfield ve Kendall, 2012).

Coleman ve Karraker (2003) ebeveynlik yetkinliğinin uygun düzeyde oluşmaması durumunda ebeveyn çocuk iletişiminin sağlıklı kurulamadığı, zayıf ilişkiler yaşandığı ve ebeveynlerin tutumlarında daha otoriter rolleri tercih ederek cezalandırıcı bir anlayış

sergilediklerini söylemektedir. Ebeveyn stresi, çocuk gelişimi, davranışı ve psikolojik refahı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalarla kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır. Deater-Deckard ve Panneton (2017) ebeveyn stresi ile sosyoekonomik faktörler, özellikle de yoksulluk arasındaki ilişkiyi vurgulayarak ebeveynleri etkileyen stres faktörlerine ışık tutmaktadır. Ayrıca, Deater-Deckard (1998) ebeveynlik stresinin tüm ebeveynler için farklı yoğunluk seviyelerinde sürekli bir deneyim olduğunu vurgulamaktadır. Stres seviyelerindeki bu sürekli değişim, etkilerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılması ihtiyacının altını çizmektedir. Barroso vd. (2018) ergenlerin ebeveynleri arasında ebeveynlik stresine odaklanan araştırmaların azlığına dikkat çekerek mevcut literatürde bir boşluk olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Mackler vd. (2015) ebeveynlik stresi, çocuğun olumsuz duygular geliştirmesine sebep olurken, ebeveyn tepkilerini ve çocuğun dış denetimli davranışını üzerinde etkileri olduğunu gösterdiğini savunmaktadır. Ebeveynlik stresinin dinamik doğası ve zaman içinde ebeveyn tepkileri ve çocuk davranışları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak boylamsal olarak incelenmesinin önemli bir husus olarak sunmaktadır.

Ebeveynlik öz yeterliliği ve stres arasındaki ilişki, daha yüksek öz yeterliliğin daha düşük stres seviyeleriyle ilişkili olduğunu bulan Bloomfield ve Kendall (2012) tarafından vurgulanmaktadır. Ayrıca, Giovagnoli vd. (2015) tarafından yapılan çalışma, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda davranışsal ve duygusal sorunların ebeveyn stresi üzerindeki yordayıcı niteliğini vurgulamaktadır. Powers vd. (2002), tip 1 diyabetli çocukların ebeveynlik stresinin artmasına yol açabileceğini varsayarak, kronik hastalığı olan çocukların ebeveynlerinin karşılaştığı özel zorluklara işaret etmektedir. Ayrıca, otizm spektrum bozukluğu olan çocuğun cinsiyetinin ve tedavi hizmetlerine erişimin ebeveyn stres düzeylerini etkilediği bulunmuştur (Zamora vd., 2014)

Putnick vd. (2008) ebeveynlik stresini, ebeveynlik davranışları ve çocuğun benlik algısı ile ilişkisini incelerken, bu faktörlerin karmaşık etkileşimini vurgulayan bir model önermektedir. Anne ve babaların ebeveynlik stresi, çocukların 10 yaşlarındaki ebeveynlik algıları ve ergenlerin 14 yaşlarındaki benlik kavramları arasındaki boylamsal ilişkiler incelenmiş ve ebeveynlik stresi, algılanan ebeveynlik davranışları aracılığıyla dolaylı olarak erken ergenlik dönemindeki benlik kavramı üzerindeki etkilerini göstermiştir.

Trumello vd. (2021) annenin ebeveynlik stresi ile çocukların sorunlu davranışları arasındaki ilişkide babanın ebeveynlik stresinin tampon rolünü vurgulayarak, ebeveynlik stresinin aile bağlamındaki etkileşiminin altını çizmektedir. Çalışmada 8-11 yaş arası 99 çocuğun ailesinde ebeveynlik stresi ile çocukların sorunlu davranışları arasındaki ilişki

araştırılmıştır. Çalışma sonucunda annenin ebeveynlik stresi ile çocukların sorunlu davranışları arasındaki ilişkide babanın ebeveynlik stresinin koşullandırıcı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Babanın ebeveynlik stresinin yüksek olduğu durumlarda, annenin ebeveynlik stresi ile çocukların sorunlu davranışları arasındaki ilişki anlamlı ve güçlüyken, babanın ebeveynlik stresi düşük olduğunda, annenin ebeveynlik stresi ile çocukların sorunlu davranışları arasındaki ilişki anlamlı olmadığı çalışmada ortaya konulmuştur

Sonuç olarak, incelenen literatür ebeveyn stresinin belirleyicilerinin ve çocuk gelişimi ile aile dinamikleri üzerindeki etkisinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Ebeveynlik stresi etkileyen faktörler olarak, çocuğun anne karnı, doğumu ve dünyaya geldikten sonra yaşadığı gelişimsel problemlerin, ebeveynlerin veya çocuğun süregelen hastalıklarının, ebeveynlerin yetkinlik becerilerinin, sosyo ekonomik faktörlerin, tek ebeveynlik hali gibi olguların ebeveynlik stresinin yordayıcısı olduğu görülmektedir. Bulgular, ebeveynleri stresle başa çıkma konusunda desteklemek, ebeveynlerin yetkinlik becerilerini geliştirici faaliyetlerle aile ortamını desteklemek, öz yeterlilik algılarını iyileştirmek gibi uygulamaların hem ebeveynler hem de çocuklar için olumlu sonuçlar getireceğini, hedeflenen müdahalelere duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

### **2.2.1 Stres**

Stres, kişinin zorlukla fiziksel veya psikolojik olarak başa çıkamadığı bir durumun deneyimini ve sonuçlarını tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Ayrıca, tehdit edici olabilecek iç veya dış taleplerle karşılaşıldığında organizmanın verdiği genel bir tepkiyi de ifade edebilir. Stresin hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabilir. Orta düzeyde stres daha az karmaşık görevlerde motivasyonu ve performansı artırabilirken, uzun süreli ve şiddetli stres zor görevlerde performansı engelleyebilir. Stres, bireyin fizyolojik veya psikolojik bütünlüğüne yönelik gerçek veya yorumlanmış bir tehdittir ve fizyolojik ve/veya davranışsal tepkilere yol açar. İnsanların tehlikeli veya tehdit edici olarak algıladıkları durumlarda yaşadıkları hoş olmayan bir duygusal ve fizyolojik üzüntü halidir. Stres, fizyolojik tepkilere karşılık gelebilen veya gelmeyen öznel bir deneyimdir ve günlük söylemin bir parçası olarak birçok dilde yaygın olarak kullanılmaktadır (Davis, 1966; Grafenauer Ekart, 2023; McEwen, 2010; McEwen ve Karatsoreos, 2012)

Güçlü (2001)'e göre stres, güç, baskı veya zorluklarla karşı karşıya kalındığında objeler, kişiler, organlar ve ruhsal yapı üzerinde olumsuz etkiler oluşturan bir durumu ifade etmektedir. Ayrıca, stres, bu etkilere karşı bireyin direnç gösterme yeteneği olarak da tanımlanabilir.

Pehlivan (1995) stresi, bireylerin davranışlarını ve diğer insanlarla ilişkilerini etkileyen bir kavram olarak ele almaktadır. Stres, içinde bulunduğu ortam ve çevrede yaşanan değişikliklerin etkisiyle ortaya çıkar. Her birey, çevresel değişikliklerden etkilenir, ancak bazı bireyler bu değişikliklere daha fazla veya daha az tepki verirler. Stresin ruhsal etkileri olduğu gibi, fizyolojik etkileri de vardır.

Stres, dış etmenler sebebi ile bireyin içinde oluşan gerginlik olarak tanımlanmaktadır (Michie, 2002). Kerse vd. (2020) için stres, dış çevreden gelen olumsuz durumlarla mücadele ederken, mücadele için olması gereken kaynakların yetersizliği ile oluşan fizyolojik ve psikolojik durum olarak ele alınmıştır. Uchakin vd, (2023) stresi; bireyin tehdit edici veya zorlayıcı durumlara karşı verdiği hem zihinsel hem de fiziksel tepkiler olarak tanımlamaktadır. Bu tepkiler, vücudun savunma mekanizmalarını harekete geçirerek kişiyi tehditlere karşı korumaya çalıştığını ancak bu mekanizmaların uzun süre çalışması durumunda bireyde olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

Stresin psikolojik etkileri konusunda yapılan araştırmalar, stresin insanların ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Stresin ortaya çıkışı eşlerin ebeveyn olması durumuna dahi mâni olabilecek, infertilite gibi durumların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Karaca ve Ünsal, 2012). Stres bir neden değil, yaşam olaylarının bir sonucudur. İnfertilite durumu stresi anlamak için iyi bir örnektir. İnfertilite stres faktörünün bir sonucudur ve stresin ortaya çıkardığı bu durum çiftleri daha büyük bir stres durumuna itmektedir. Çiftler arasındaki bu büyük sorun, döngüsel hal almakta ve stresin asıl nedeni ile başa çıkılmaması durumunda psikolojik ve fizyolojik olarak etkisini artırmaktadır.

### **2.2.2 Streste Kuramsal Modeller**

Albert Ellis tarafından geliştirilen Akılcı Duygusal Davranış kuramına göre, insanlar hem mantıklı hem de mantıksız/hatalı düşünme eğilimine sahiptir. İnsanın doğuştan gelen ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar; kendilerini korumak, mutlu olmak, düşünmek ve ifade etmek, sevmek, başkalarıyla iyi ilişkiler kurmak, gelişmek ve kendilerini gerçekleştirmek gibi tutumlardır. Ancak kişi aynı zamanda yaşamını sonlandırma, kaçmaya, ertelemeye, hata yapmaya, nezaketsizliğe, mükemmeliyetçiliğe ve kendini suçlama eğilimi de bulunmaktadır. Sevmek, takdir görmek, hedeflere ulaşmak isteği gibi temel tercihlerimizle, gereksinimlerimiz çatıştığında duygusal ve davranışsal zorluklar karşımıza çıkmaktadır (Corey, 2008; Ellis, 1993; Ellis ve Dryden, 2007).

Aaeron Temkin Beck Bilişsel Davranışçı kurama göre tanımlandığı şekliyle stres, çevresel taleplerin kişinin bunları yönetme kapasitesini aştığı algılandığında ortaya çıkar ve başa çıkma tepkileri yetersiz kalırsa potansiyel olarak refahı tehdit ettiğini ortaya koymaktadır. Bu teori, iç ve dış talepleri yönetmeyi amaçlayan başa çıkma stratejileri ile stresörler ve stres tepkileri arasındaki ilişkiye aracılık etmede değerlendirme gibi bilişsel faktörlerin rolünü vurgulamaktadır. Kurama göre hafif stres bellek konsolidasyonu gibi bilişsel işlevleri geliştirebilirken, yüksek yoğunluklu strese maruz kalmak açık bellek oluşumunu ve muhakeme süreçlerini bozabilir (Calvo ve Gutiérrez-García, 2016; O'Brien ve Cooper, 2022)

Gardner vd. (2005) yürütmüş oldukları çalışmada transaksiyonel stres modelleri, stres tepkisinin belirlenmesinde potansiyel stres etkenlerinin bilişsel değerlendirmesinin önemini vurgulamıştır. Stresin işle ilgili etkilerinin tedavisinde stres yönetimi eğitiminin etkinliğini belirlemeyi amaçlamakta, özellikle işlevsel olmayan bilişleri değiştirmenin rolünü uygun davranışsal başa çıkma stratejilerinin öğretilmesiyle karşılaştırmaktadır. Deney ve kontrol grupları üzerinde gerçekleştirilen çalışmada deney grubunda bulunan katılımcılar, ya bilişsel terapi tekniklerini sunmaya odaklanarak ya da davranışsal başa çıkma becerilerine odaklanarak grup stres yönetimi aldı. Müdahalenin başında, sonunda ve 3 aylık takipte genel sağlık ölçümleri alındı. Müdahalenin başlangıcında genel sağlık sorunları belirtileri bildiren bilişsel terapi gruplarındaki katılımcılar, takipte önemli bir iyileşme gösterdi. Bilişsel terapinin işle ilgili strese etkili bir müdahale olduğunu bulgulamıştır.

Psikanalitik kuram stres kavramını doğrudan incelemese de stresle ilgili kavramlardan birisi olarak “baskı” (angst) kavramı üzerinde çalışmıştır. Freud'un id, ego ve süperegö gibi kişilik yapılarına dayalı olarak geliştirdiği teoriler, çeşitli kaynaklardan gelen içsel gerilimlerin insan psikolojisinde stres yaratabileceğini öne sürmüştür. Stres genellikle bilinçdışı arzular ile toplumsal beklentiler arasındaki çatışmaların bir sonucu olarak görülür (Freud, 1989)

### **2.2.3 Genel Adaptasyon Sendromu**

Güçlü, (2001) Selye'nin “Genel Adaptasyon Sendromu” olarak isimlendirdiği, vücudun stresli durumlarda verdiği tepkiyi anlatan teorisini üç aşamada gerçekleştiğini aktarmaktadır. Alarm aşaması, direnme aşaması ve tükenme aşaması. Bu aşamalar detayları ile;

Alarm Aşaması: Birey stresli bir durumla karşılaştığında, vücudun savaş ya da kaç tepkisi vermesine neden olan sempatik sinir sistemi aktive olur. Bu tepki sırasında, vücutta fiziksel ve kimyasal değişiklikler meydana gelir ve birey stres kaynağıyla başa çıkmak ya da

kaçmak için hazır hale gelir. Bu durum, hızlanmış kalp atışları, yükselmiş tansiyon, hızlanmış solunum ve ani adrenalin salgılanması ile kendini gösterir. Savaş ya da kaç tepkisinin ortaya çıktığı bu aşama "alarm aşaması" olarak adlandırılır. Stresin yoğunluğu arttıkça, normal davranıştan sapmanın ilk işaretleri olan stres belirtileri hızla ortaya çıkar.

**Direnme Aşaması:** Alarm aşamasını, "uyum ya da direnme aşaması" izler. Stres kaynağına uyum sağlandığında vücut normale döner. Bu aşamada kaybedilen enerji yeniden kazanılmaya ve vücuttaki tahribat giderilmeye çalışılır. Stresle başa çıkıldığında parasempatik sinir sistemi aktive olur, kalp atışı, tansiyon, solunum düzenlenir ve kas gerilimi azalır. Direnme aşamasında birey, stresle başa çıkmak için elinden geleni yapar ve stresli bir insanın davranışlarını sergiler. Belirli bir süre boyunca bireyin davranışlarında ve yaşantısında bu durum gözlemlenebilir.

**Tükenme Aşaması:** Uyum aşamasındaki gerilim kaynakları ve yoğunluk dereceleri azalmadığında veya arttığında, bireyin çabaları kırılır ve davranışlarında ciddi sapmalar ve hayal kırıklıkları yaşanır. Eğer stres kaynağıyla başa çıkılamaz ve uyum sağlanamazsa, fiziksel kaynaklar tükenir ve tükenme aşamasına geçilir. Bu aşamada, parasempatik sinir sistemi aktive olur. Kişi tükenmiş durumdadır ve stres kaynağı hala mevcuttur. Uzun süreli stres kaynaklarıyla başa çıkılamaz ve kişi diğer stres kaynaklarının etkilerine de açık hale gelir.

### **2.3. Ebeveyn Tutumları**

Çocuğun gelişiminde çevresel faktörlerden çok ebeveynlerin tutumları önemlidir. Bireylerin kişilikleri ve kişisel gelişimleri, çocukluk döneminde ebeveynlerin tutumlarına bağlıdır. Aile ile çocuk arasındaki iletişim, doğumdan itibaren başlar ve çocuğun manevi dünyasında önemli bir rol oynar. Çocuğun kişilik yapısının güçlü, olumlu ve yapıcı olabilmesi için ebeveynlerle sağlıklı bir iletişim kurulması gereklidir. Bu iletişimin eksikliği durumunda, duygular bastırılabilir ve ifade edilemez, ayrıca ortaya çıkan sorunlar çözümsüz kalabilir. Anne-babanın olumlu ve yapıcı davranışları çocuğun ilk yaşam biçimi açısından önemlidir ve çocukta sağlam bir kişiliğin oluşmasını sağlar (Grusec ve Davidov, 2007).

Tutum, bireyin bir nesneye, kişiye, olaya veya eyleme karşı değerlendirmesini veya yanıtını içeren psikolojik bir zihin halidir. Olumlu veya olumsuz olabilir ve davranışları etkiler. Tutumlar, açıkça ifade edilmeyen ve hatta bilinçaltında bulunan değerlendirmeler olabilir, ki bunlar açık veya kapalı bir şekilde sunulmamış olabilmektedir. Tutumlar insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Özellikle temel değerler veya sosyal bağlılıklarla uyumlu olduğunda,

tutumlar davranışı öngörme ve nedensel olarak etkileme eğilimindedir. Tutumlar, varlığa maruz kalarak otomatik olarak aktive edilir ve motive edilmiş akıl yürütmeyi mümkün kılabılır. Derin iç gözlem veya müzakere olmadan pasif olarak edinilebilirler ve gerçekte hiçbir temeli olmayan inançlara dayanabilirler. Gençlikte oluşan tutumlar genellikle yaşam boyu devam eder ve diğer varlıklara genellenirler. Tutumlar kültürel faktörlerden güçlü bir şekilde etkilenir ve psikolojiden sosyolojiye, antropolojiye, din ve sanata kadar çeşitli alanlarda rol oynamaktadır (Cabrera ve Estacio, 2022; Gelbrich vd., 2023; Johnson vd., 2022; Maulana ve Nurhayani, 2023).

Ebeveyn tutumlarını anlamak, çocuk gelişimini ve refahını önemli ölçüde etkiledikleri için çok önemlidir. Ebeveyn tutumu, ebeveynlerin çocuklarının yaşamlarının çeşitli yönlerine yönelik inançlarını, görüşlerini ve davranışlarını ifade etmektedir. Çocukların uzun vadeli mekanizmalarını ve gelişimlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır (Bahn, 1996; Y. Wang vd., 2023). Ebeveynlerin çocukları üzerine sergiledikleri olumlu tutumların özellikle orta çocukluk çağlarından itibaren çocuklar üzerinde olumlu sonuçları olduğu vurgulanmaktadır. Pozitif ebeveynlik çocuklarda olumlu iletişim, sosyalleşme, akran ilişkileri, olumlu benlik algısı, özyeterlilik, sorumluluk alma gibi davranışları yordadığı gözlemlenmektedir (Collins ve Madsen, 2019).

Zümbül (2022) yürütmüş olduğu çalışmada otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumlarının ruminasyon (düşünce tekrar etme eğilimi) ile güçlü bir ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınlarda görülen ruminasyon eğilimi ile algılanan koruyucu ve otoriter ebeveynlik tarzları arasında pozitif bir ilişki olduğunu, yani kadınlarda, koruyucu ve otoriter ebeveynlik tarzlarının algılanması arttıkça, ruminasyon eğiliminin de arttığı belirlenmiştir. Erkek örneğinde sadece koruyucu ebeveynlik tarzı ile ruminasyon eğilimi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Ebeveyn tutumlarını çocukların kişilik gelişimi doğrudan etkileyebilir. Olumsuz ebeveyn tutumlarının sonucu olarak çocuklarda özgüven, özerklik, sosyal ilişkiler, inançlar, toplumsal roller, kaygı, stres, anksiyete, kişiler arası sorunlar, iletişim, olumsuz benlik algısı ve mutsuzluk gibi olgularda problem yaratabilecek sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Bununla birlikte ebeveynlerin olumlu tutumlar sergilemesi çocuğun sağlıklı iletişim becerileri geliştirmesine, girişkenliğine, olumlu benlik algısı oluşturmaya, sorumluluk bilincine kavuşmasına, başarılı, ilgili ve azimli karakterler geliştirerek kişilik gelişimlerine destek sağlayacağı düşünülmektedir (Yersel, 2019). Anne babaların tutumlarını etkileyen faktörleri

ise; ebeveynlerin beklentilerine uygun çocuğa sahip olmaları, ebeveynlerin çocuk sayısı, anne ve babanın kendi çocukluk deneyimleri oluşturmaktadır (Yavuzer, 2011).

Son zamanlarda ebeveynlik ve aile çalışmalarındaki son ilerlemeler, çocukların akademik başarıları ile ebeveynlik tarzları arasındaki ilişkiye olan ilgiyi yeniden canlandırdı. Bu gelişmeler, çocukların okul başarıları üzerine yapılan çalışmalara olan talebi artırdı. Aile, çocukların dünyaya açılan ilk penceresi olduğundan, ebeveynlik tarzı ve bunun çocuklar üzerindeki etkisi, onların algısı, tutumu ve okul performansı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Kordi ve Baharudin, 2010). Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkisi ve çocukların okul başarıları üzerine birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Park vd. (2010) yılında gerçekleştirdikleri çalışmada Asyalı çocukların başarı nedenlerini incelemiş ve Asyalı ebeveynlerin, sıklıkla 'otoriter ebeveynlik' olarak nitelendirilen, ebeveynlere sorgusuz sualsiz itaat olarak bilinen "evlat dindarlığı" olarak tanımlanan tutumların etki ettiğini düşünmektedirler.

Ebeveyn tutumları alan yazında karşımıza ebeveyn stilleri olarak da çıkmaktadır. Ebeveynlik tutum/stilleri, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmede kullandıkları yöntem veya stratejileri ifade eder. Yetkili, otoriter, izin verici ve dahil olmayan stiller dahil olmak üzere farklı ebeveynlik stilleri tanımlanmıştır. Ebeveyn tutumlarının sınıflandırılmasına yönelik çalışmalar incelendiğinde ortak noktaların olduğu ancak isimlendirmelerinin farklı olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda bu tutumlar; demokratik, otoriter, koruyucu-talepçi ve baskıcı-otoriter olmak üzere dört boyutta yoğunlaştığı görülmüştür (Hacıkeleşoğlu, 2020).

Araştırmalar, yetkili ebeveynlik tarzının ebeveynler tarafından yaygın olarak uygulandığını, ardından otoriter, müsamahakâr ve ihmal edici tarzların uygulandığını göstermektedir. Ebeveynlik tarzlarının, akademik başarı, zihinsel sağlık, davranışsal gelişim, fiziksel gelişim, kimlik gelişimi ve sosyal ve duygusal gelişim dahil olmak üzere çocukların gelişiminin çeşitli yönleri üzerinde bir etkisi olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, diğer faktörler de gelişimlerini etkileyebileceğinden, ebeveynlik tarzlarının çocukların sonuçlarının tek belirleyicisi olmadığını belirtmek önemlidir. Ek olarak, ebeveynlik stillerinin incelenmesi kültürler arasında değişebilir ve çocukların özellikleri, ebeveynlerin özellikleri ve sosyoekonomik durum gibi faktörler farklı ebeveynlik tarzlarının kullanımını etkileyebilir. Genel olarak, ebeveynlik stilleri çocukların gelişiminin şekillenmesinde önemli bir rol oynar ve yaşamları üzerinde uzun süreli etkileri olabilir (He, 2023; Lansford, 2024; Seng vd., 2023; Zhang vd., 2023)

Ebeveynlik tarzı, ebeveynlerin davranışları ve tutumlarına dayanır. Bu terim, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken kullandıkları tipik stratejileri ifade eden psikolojik bir yapıdır. Bu kavram, çocukları etkilemek için kullanılan çeşitli özel davranışları içeren karmaşık bir süreci temsil eder. Baumrind (1971) tarafından tanımlanan iki ana değişken, ebeveynlik stilleri ve çocuk sonuçlarına odaklanır. Bu değişkenlerden biri, ebeveynlerin çocuklarının gereksinimlerine mantıklı, besleyici ve destekleyici bir şekilde yanıt vermesidir. Ebeveynlik tarzı, ebeveynliğin iki önemli bileşeni olan ebeveyn duyarlılığı ve ebeveyn talebini içerir (Maccoby ve Martin, 1983)

Baumrind (1978) ebeveynlik tutumlarını üç başlık altında toplamıştır. Bu tutumlar, yetkili, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumlarını olarak sınıflandırılmıştır. Baumrind'e göre yetkili ebeveynlik, çocuklarının davranışlarına yüksek ancak makul ve tutarlı beklentilere sahip olmak, onlarla sağlıklı iletişim kurmak, sıcak ve şefkatli davranmak, çocukların davranışlarını yönlendirmek için zorlamak yerine akıl yürütmeyi denemek, çocuklar için daha fazla yeterlilik ve özgüven geliştirme eğiliminde olmak olarak tanımlanmıştır. Otoriter ebeveynlik ise çocuğa karşı desteğin düşük, talep kârlığının yüksek olduğu tutumdur. Bu ebeveynler "sorumlu" oldukları için itaat bekler ve talep ederler ve emirlerine herhangi bir açıklama getirmezler. Otoriter yaklaşımın kullanıldığı ortamlarda yetiştirilen çocukların itaatkar ve yetkin olma olasılıkları daha yüksektir, ancak mutluluk, sosyal yeterlilik ve özsayıgılarının düşük olması beklenir. Son olarak izin verici/hoşgörülü ebeveynlik stilini tanımlarken, desteği yüksek ve talep kârlığı düşük olan ebeveynler olarak tanımlamaktadır. Bu ebeveynlik yaklaşımını benimseyen ebeveynler, genellikle çocuklarının mutluluk ve öz-denetim açısından alt sıralarda olmasına neden olabilirler ve otoriteyle ilgili sorunlar yaşama olasılıkları daha yüksektir. Bu ebeveynler, genellikle hoşgörülüdürler; çocuklarından sınırlara veya kurallara uymalarını beklemeyebilirler ve çoğu zaman yüzleşmekten kaçınırlar.

Maccoby ve Martin (1983) ebeveynlik tutumlarını üç başlık altında toplamıştır. Bunlar otoriter, demokratik ve koruyucu/talepkâr tutumlardır. Demokratik bir tutumda, çocuk aile içinde bir birey olarak kabul edilir ve sıcak bir ortamda olumlu bir şekilde desteklenir. Bu yaklaşımda, çocuğa sorumluluklar verilir ve kendi kararlarını alma sürecinde desteklenir. Otoriter bir tutumda ise, çocuğun varlığı genellikle göz ardı edilir ve katı kurallar ve disiplin uygulanarak kişiliği kontrol altında tutulmaya çalışılır. Koruyucu talepkâr bir tutumda, aile sürekli olarak çocuğun yaşamına abartılı endişe ve kaygıyla müdahale eder ve çocuktan sürekli

taleplerde bulunur. Baskıcı-otoriter ve otoriter tutumlarda ise, çocuğun özgür hareket etmesi engellenerek her konuda baskı altına alınır.

Steinberg vd. (1990, 1992) ebeveynlik tutumlarını dört başlık altında ele almışlardır. Yetkili ebeveynlik tutumunu tanımlarken; orta ancak yüksek olmayan sıkı kontrol/denetim ile yüksek kabul/ilginin kesişimi, katılım ve kontrol arasında bir dengenin olduğu ebeveynlik tutumu olarak tanımlamaktadır. Bu tutuma sahip ebeveynlerin aile içerisinde kararları tartışılabilir ve gerektiğinde değişebilmektedir. Otoriter ebeveynlik tutumunun ise yüksek sıkı kontrol/denetim düşük kabul/ilgiye eşlik ettiğinde ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu durumda o ebeveynlerin kuralları tartışılmaz; çocuklarından kurallara itirazsız uymalarını beklemektedirler. Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarına şefkat göstermezler ve onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmezler. Sıkı kontrol/denetimin düşük ve kabul/ilginin yüksek olduğu durumlarda bu stile izin verici/hoşgörülü ebeveynlik stili adı verilmektedir. Adından da anlaşılacağı gibi bu ebeveynler çocuklarını fazla kontrol etmezler. Son olarak, düşük sıkı kontrol/denetim ve düşük kabul/ilgi, hoşgörülü/ihmalkâr/izin verici ebeveynlik stilini oluşturur. Bu birleşim içerisinde ebeveynler çocuklarına ne şefkat gösterir ne de onları kontrol eder. Bu ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarıyla ilgilenmezler ve yakınlık kurmaktan uzak dururlar.

Yavuzer (1997) ebeveynlik tutumlarını 7 başlık altında ele almıştır. Otoriter, ilgisiz, serbest (çocuk merkezli), dengesiz/kararsız, aşırı koruyucu, mükemmeliyetçi, kabul edici/demokratik anne baba tutumları olarak sınıflandırmıştır. Otoriter tutuma sahip ebeveynler genellikle çocuğu kendi ideallerine göre yetiştirmek istediğine sahiptirler. Bu tür aileler, istedikleri sonuca ulaşmak için sık sık cezalandırma yoluna başvururlar. Çocukların sahip olduğu haklar minimum seviyeye indirgenir. Bu duruma maruz kalan çocuklar genellikle kendilerini aşağılık hissederler ve içine kapanık, çekinik ve hata kaygısı yaşayan bir karakter geliştirirler. İlgisiz ebeveyn tutumuna sahip olan ebeveynler, çocuklarının isteklerine hiçbir kontrol veya sınırlama getirmezler, çocuklarını önemsemezler ve onların ihtiyaçlarına kayıtsız kalırlar. Bu tutumun bir sonucu olarak çocuklarda agresif davranışlar gözlemlenebilir. İlgisiz, sevgisiz ortamda büyüdüğünü düşünen çocuk ilgi çekme, şefkat görme ihtiyacı duysa da genellikle bu ihtiyaçları karşılanmaz. Kabul edici/demokratik tutuma sahip ebeveynler, içselleşmiş bir sevgi ile çocuklarına yaklaşırlar. Olumlu bir rol modeli oluşturarak, çocuklarına sorunların üstesinden gelme konusunda destekler ve yol gösterirler. Çocuğa her anlamda saygı göstererek fikirlerini dikkate alırlar. Çocuğun gelişim dönemine uygun olarak karar almasına saygı duyarlar. Bu ebeveyn tutumu en sağlıklı ebeveyn tutumu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Demokratik tutum ile büyüyen çocuklar kendine ve çevresine saygılı, hoşgörülü, sınırlarının farkında, aktif ve atılgan, fikirlerini ve değerlerini savunan, sorumluluk alabilen ve otoriteye körü körüne bağlı olmayan dengeli kişilik özellikleri sergileyen çocuklar olabilirler (Kaya vd., 2012)

Ebeveyn tutumlarının çocukların kişilik gelişimi üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Olumlu ve yapıcı ebeveynlik tarzları, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümesini ve olgunlaşmasını desteklerken, olumsuz ve zararlı tutumlar çocukların psikolojik ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin, sürekli eleştiri ve kısıtlamalarla dolu bir ortamda büyüyen çocuklar, kendilerine olan güvenlerini kaybedebilir ve duygusal olarak olumsuz etkilenebilirler. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimi son derece önemlidir. Destekleyici ve anlayışlı bir ortam sağlamak, çocukların duygusal ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılamak açısından hayati önem taşır. Çocukların duygularını ifade etmelerine olanak tanımak, onların kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir ve duygusal zekalarını artırabilir.

Araştırmalar, demokratik ebeveynlik tarzının, çocukların sağlıklı gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Demokratik ebeveynlik, çocukların duygusal ihtiyaçlarına duyarlılık gösteren, onların fikirlerine değer veren ve onların özerkliklerini teşvik eden bir yaklaşımı ifade eder. Bu tarz ebeveynlik, çocukların kendilerini ifade etmelerine ve sorumluluk almalarına olanak tanırken, aynı zamanda sağlıklı sınırlar ve yapılandırma da sağlar. Bu da çocukların kendilerini güvende hissetmelerine ve sağlıklı bir şekilde gelişmelerine katkıda bulunabilir.

### **2.3.1 Demokratik Ebeveyn Tutumu**

Baumrind (1966) demokratik (yetkin) ebeveyn tutumunu tanımlarken, ebeveynin karar verirken iki yönlü iletişim kullanma ve müzakere etme eğiliminde olduğunu, kuralların çocukla ortaklaşa belirlenip, ebeveynin her kuralın nedenini açıkladığı ve ebeveyn-çocuk iletişimde duygusal desteği sağlandığı tutum olarak tanımlamaktadır. Demokratik tutum sergileyen ebeveynler çocuğun kararlarına saygı duyan, sosyal hayatlarında varlığını daha fazla hissettiren, çocuğun olumlu prososyal davranışlarını pekiştirerek yaşam boyu sosyal duygusal gelişimini destekleyen ve öz düzenleme becerilerini desteklemeyi merkeze alan ebeveynlerdir.

Demokratik yaklaşım, anne-baba tutumları içinde en sağlıklı ve dengeli olanıdır. Ebeveynler, çocuklarına karşı samimi, destekleyici, güven verici ve saygı dolu bir tutum

sergilerler. Çocuklarından duygusal ve düşünsel olarak paylaşımlarda bulunmalarını teşvik ederler ve onlarla iletişim kurmaya özen gösterirler. Ayrıca, çocuklarıyla zaman geçirmeye önem verirler. Okul öncesi dönem çocuklarının bu tutumu benimseyebilmeleri için demokrasi odaklı uygulamaları hayata geçirmek önemlidir. Demokratik tutuma sahip anne-babaların çocukları, genellikle diğer çocuklara göre daha özgüvenli, uyumlu, yaratıcı, sorumluluk sahibi ve sevgi dolu bireyler olarak gözlemlenmiştir (Demo ve Cox, 2000; Derman ve Başal, 2013; Sak vd., 2015)

Demokratik ebeveynlik, adalet ve paylaşma prensiplerine dayanan bir yaklaşımdır. Bu tutumda, anne-baba çocuğa sevgi ve bağımsızlık temelinde yaklaşır ve çocuğu evin bir üyesi olarak kabul eder. Çocuğun yaşına bakılmaksızın, onun bir birey olduğu gerçeği vurgulanır ve çocuğun düşüncelerini özgürce ifade etmesi teşvik edilir. Demokratik ebeveynlikte, çocuğun kendi kararlarını vermesi ve deneyerek öğrenmesi desteklenir. Çocuğun duyguları ve düşünceleri önemsendir ve aile içinde belirlenen kurallara uygun olarak özgürce hareket edebilir. Anne-baba, çocuğun ilgi, yetenek ve değerleri doğrultusunda yönlendirilir ve desteklenir. Bu ortamda yetişen çocuklar genellikle kendilerini gerçekleştirmiş bireyler olurlar. Kendini gerçekleştirmiş bireyler genellikle psikolojik olarak sağlıklıdır ve çağdaş toplumun beklediği özelliklere sahiptirler. Ayrıca, bu çocuklar geleceğe odaklanırlar, yaratıcıdırlar, duygularını açıkça ifade ederler, kendilerine ve çevrelerine saygılıdırlar ve sorumluluk duygusu gelişmiştir. Ayrıca, değişime ve yeni deneyimlere açık olma eğilimindedirler (Alabay, 2017; Alisinanoğlu, 2003; Çetinkaya, 2018; Uyanık vd., 2014)

Bağçeli Kahraman ve Çubukcu (2019) çocukların davranış problemleri ile annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Annelerin istismar düzeyleri ve izin verici tutumları ile çocukların davranış problemleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu yani, annelerin istismar düzeyleri arttıkça veya izin verici tutumları güçlendikçe, çocukların davranış problemlerinin de arttığını bulgulamıştır. Öte yandan, negatif yönlü ilişki, annelerin demokratik tutumları ile çocukların davranış problemleri arasında bir ilişki olduğunu demokratik tutuma sahip annelerin çocuklarının davranış problemlerinin azaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, demokratik ebeveynlik tarzının, çocukların davranışlarını şekillendirme ve yönlendirme konusunda etkili olduğunu ve olumlu sonuçlar doğurduğunu düşündürmektedir.

Cenk ve Demir (2016) gerçekleştirmiş oldukları araştırmada, ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ile akademik başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma,

demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının, otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarına kıyasla daha yüksek bir iyimserlik düzeyine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, iyimserlik düzeyinin artmasının akademik başarıyı olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Öztürk Bilgiz (2024) demokratik ebeveyn tutumunun kariyer kaygısı üzerindeki etkisini incelemiş ve bu etkide kariyer keşfi öz-yeterliği ve olumlu gelecek beklentisinin aracı rolünün bulunduğunu sonuçlamıştır. Bu bulgular, çocukların kariyer seçim sürecinde ebeveynlerin önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin sağladığı destek, çocukların kariyer keşfi ve gelecek beklentilerini olumlu yönde etkileyebilmekte ve kariyer kaygısını azaltabilmektedir. Bu süreçte, çocukların kariyer keşfi öz-yeterliği ve olumlu gelecek beklentileri, ebeveynlerin sağladığı destekle ilişkilidir. Kutlu ve Apaydın (2019) Anne ve babalarını demokratik olarak gören çocukların, genellikle kariyer bilgisine, ilgisine ve merakına daha fazla sahip olduğunu bulgulamıştır. Ayrıca, gelecekle ilgili zamanı nasıl planlayacaklarını ve meslekler hakkında önemli bilgilere daha fazla sahip olduklarını düşünmektedirler. Bu çocuklar, hoşlandıkları etkinliklerin farkındadırlar ve zamanlarını hem eğlenceli hem de geleceğe yönelik planlar yaparak geçirirler. Bu nedenle, anne ve babaların demokratik bir tutum sergilemeleri, çocuklarının yaratıcı olmalarına ve kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerine önemli ölçüde katkı sağlayabilmektedir:

### **2.3.2 Otoriter Ebeveyn Tutumu**

Otoriter ebeveyn tutumları genellikle demokratik ve hoşgörülü ebeveynlik tarzlarıyla karşılaştırılarak incelenmektedir. Otoriter ebeveynlik, çocukların davranışlarını düzenlemek, kontrol etmek ve değerlendirmek için katı kurallar ve yüksek düzeyde kontrol içeren bir yaklaşımı ifade etmektedir. Araştırmalar, otoriter ebeveynlik tutumunun çocuklarda içsel ve dışsal davranış problemlerini artırabileceğini ve çocukların sosyal becerilerini kısıtlayabileceğini göstermektedir. Baumrind'in çocuk yetiştirme tarzlarını sınıflandırdığı üçlü modelde, otoriter ebeveyn tutumu demokratik ve hoşgörülü ebeveynlik tarzlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Ayrıca, otoriter ebeveynlik tarzının çocukların duygusal farkındalık ve tanıma becerileri üzerinde olumsuz etkileri olabileceği de belirtilmektedir (Elmaoğlu ve Özdemir, 2023; Geçgin ve Sahranç, 2017; Ogelman ve Özyürek, 2021; Parsak ve Kuzucu, 2020)

Otoriter ebeveyn tutumu, yüksek bir kontrol ve düşük bir duyarlılıkla karakterizedir. Bu tutumda, çocukların kişisel özellikleri ve ihtiyaçları genellikle göz ardı edilir ve istekleri bastırılmaya çalışılır. Anne-babalar genellikle çocuklarıyla görüş alışverişinde bulunmazlar ve

belirledikleri kurallara mutlaka uyulmasını beklerler. Kurallara uymayan çocuklar cezalandırılır, bu da çocukların vicdani gelişimini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, sık ve yoğun cezalandırma çocuklarda suçluluk duygusu ve düşük özgüvene yol açabilir. Fiziksel cezalar veya sürekli baskı altında olmak, çocukların asi davranışlar sergilemelerine, okul ve sosyal yaşamda başarısız olmalarına neden olabilir. Otoriter ebeveynlerin çocukları genellikle kendilerine saygılarını kaybederken, yüksek kaygı düzeyleri yaşarlar ve ilişkilerinde onay ararlar. Bu tutumu sergileyen anne-babalar sıkı kurallar koyarlar ve cezalandırıcı bir yaklaşım benimserler. Sonuç olarak, otoriter ebeveynlik tarzı çocukların duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir, onların özgüvenlerini zedeleyebilir ve uyum sorunlarına yol açabilir (Afat, 2013; Aktürk Gündoğdu vd., 2010; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016b; Dönmezler, 2001; Hart evd., 2003; Thompson vd., 2003)

Otoriter ebeveynlik, yüksek kontrol, katı kurallar ve duygusal destek eksikliği ile karakterize edilir. Bu tarz, çocukların davranışlarını şekillendirmeyi, kontrol etmeyi ve değerlendirmeyi içerir. Otoriter ebeveynler, genellikle yüksek beklentilere sahiptir ve bu beklentilerin karşılanmaması durumunda cezalandırıcı önlemlere başvurabilirler. Bu ebeveynlik tarzı, mutlak standartlar belirleyerek ve tam itaati talep ederek otoriter kontrol sağlar. Araştırmalar, otoriter ebeveynliğin çocukların gelişimi ve refahı üzerinde olumsuz etkilere sahip olabileceğini göstermektedir. Otoriter ebeveynlerin çocukları genellikle stres altında hissederler ve yaratıcılıkları azalabilir. Ayrıca, duygusal dengesizlik, pasiflik ve düşük özgüven gibi sorunlarla da karşılaşabilirler. Otoriter ebeveynlik, ergenlerde saldırgan davranışlarla, duygusal istikrarsızlık ve zorluklardan kaçınma ile ilişkilendirilmiştir (Cheung vd., 2014; Husni vd., 2019; Karima ve Ulya, 2021; Lestari vd., 2019). Bu tarz ayrıca, psikolojik esnekliğin azalması, mükemmeliyetçilik eğiliminin artması ve çocukların özgüvenlerinin ve problem çözme yeteneklerinin olumsuz etkilenmesi gibi sonuçlarla da ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, otoriter ebeveynliğin, çocukların davranışlarını dışı muayeneleri ve okuldaki zorbalık gibi çeşitli bağlamlarda etkileyebileceği gösterilmiştir.

Otoriter ebeveyn tutumu, çocuklardan mutlak itaat bekleyerek cezalandırıcı, sert ve baskıcı davranışlarla kendini gösterebilir. Bu tür bir tutum, genellikle çocukların duygusal gelişiminde olumsuz etkilere yol açar ve çocuklarda düşük özgüven, bağımsızlık eksikliği gibi sorunlara neden olabilir. Ayrıca, bu tutumun çocuklarda içsel çatışmalar ve davranışsal sorunlar oluşturabileceği düşünülmektedir (Akosmanoğlu ve Bedel, 2021; Gündüz ve Sağlam, 2020).

### 2.3.3 İzin Verici Ebeveyn Tutumu

İzin verici ebeveyn tutumu, çocukların özgürlüklerine ve isteklerine geniş ölçüde saygı gösteren bir yaklaşımı ifade eder. Bu tutumda, çocukların kendi kararlarını alma ve kendi ihtiyaçlarını karşılama konusunda büyük bir özgürlüğü vardır. Ebeveynler genellikle çocukların tercihlerine müdahale etmezler ve çocukların istedikleri zaman yemek, uyku, oyun gibi faaliyetlerini serbestçe gerçekleştirmelerine izin verirler. Toplumsal kurallara pek önem verilmediği için bu kurallar genellikle çocuklara öğretilmez ve çocuklar kurallara uymadıklarında herhangi bir cezalandırma uygulanmaz. Hatta uygulandığı durumlarda, cezaların yetersiz kalması nedeniyle çocuklar tarafından ciddiye alınmazlar. İzin verici ebeveynler, genellikle çocukların taleplerini denetleme ya da sınırlama olmaksızın kabul ederler. Bu tutum bazen ihmale varan bir hoşgörü ile de ilişkilendirilebilir (Afat, 2013; Dönmezler, 2001; Günalp, 2007; Özyürek, 2015).

İzin verici tutumla yetiştirilen çocuklarda düşük dürtü kontrolü ve düşük akademik başarı görülebilir. Ayrıca, bu çocuklar sorumluluk alma konusunda isteksizlik gösterebilir ve yüksek düzeyde benmerkezcilik sergileyebilirler. İzin verici ebeveynlerin çocukları, aile içindeki özgürlüğü başka ortamlarda bulamadıkları için tedirginlik ve huysuzluk yaşayabilirler. Bu tutumda, çocukların davranışlarına genellikle tepki gösterilmemesi, çocukların anne babalarının kendilerine karşı ilgisiz olduğu düşüncesine kapılmalarına neden olabilir (Aksoy vd., 2009; Cüceloğlu, 2016; Daggett vd., 2000)

Derman vd. (2020) yürütmüş oldukları çalışma sonuçlarına göre, annelerin ebeveyn tutumları ile çocukların empati seviyeleri arasındaki ilişki incelendiğinde, demokratik ebeveyn tutumu ile duygusal ve genel empati arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Otoriter ebeveyn tutumu ile duygusal, davranışsal ve genel empati arasında olumsuz bir ilişki belirlenmiştir. Benzer şekilde, izin verici tutum ile duygusal empati arasında da olumsuz bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuç ebeveynlerin izin verici tutumları artıkça çocuğun empati becerisinin zayıfladığı ile ilişkilidir.

### 2.3.4 Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Aşırı koruyucu ebeveynlik, çocukların gelişimi ve refahı üzerindeki etkilerini tanımlamak için incelenen bir konudur. Bu tutum genellikle çocuğun bağımsızlığını engelleyen, aşırı fiziksel ve sosyal temas içeren, ebeveynlik görevlerinin yerine getirilmesiyle ilişkili aşırı korku, gereksiz kontrol, müdahaleci davranışlar ve çocuğun bağımsızlığını engelleme çabaları olarak karakterize edilir. Ayrıca, aşırı koruyucu ebeveynlik, çocukların sosyal beceriler

kazanmasını engelleyerek, ebeveynlere bağımlılığı artırarak ve zorlu durumlarla karşılaşma fırsatını engelleyerek ilişkilendirilmiştir (Bokszczanin, 2008; Bülbül, 2021).

Aşırı koruyucu ebeveynlik, genellikle çocuğun karşılaşabileceği potansiyel riskleri önceden görerek onu bu risklerden korumaya yönelik bir ebeveynlik tarzıdır. Bu ebeveynlik tarzında, ebeveynler çocuklarının güvenliği ve refahı için aşırı derecede endişelenirler ve bu nedenle çocuklarının adına kararlar alabilirler. Ayrıca, çocuğunun potansiyel tehlikelerle karşılaşmasını engellemek için risk almaktan kaçınabilirler. Bu yaklaşım, çocuğun bağımsızlık ve sorumluluk alma, kararlarını uygulama ve problem çözme gibi yeteneklerini geliştirmesini engelleyebilir. Çünkü aşırı koruyucu ebeveynlik, çocuğun kendi deneyimlerini yaşamasına ve hatalardan öğrenmesine izin vermeyebilir, bu da çocuğun gelişimine olumsuz etki edebilir. Bu nedenle, aşırı koruyucu ebeveynlik, çocuğunun kişisel gelişimini ve bağımsızlığını olumsuz yönde etkileyebilir (Baumrind, 1966).

D. E. Vural vd. (2016) gerçekleştirmiş oldukları araştırma sonucu, öğretmenlerin çocuklarda gözlemledikleri davranış problemlerinin ailesel faktörlerle ilişkisini vurgulamaktadır. Özellikle, aşırı koruyucu ebeveynlerin, çocukların davranış problemleri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, ebeveyn tutumlarının çocukların davranışları üzerindeki önemini ve etkisini göstermektedir. Aşırı koruyucu ebeveynlik, çocukların özgüvenlerini zayıflatabilir, bağımsızlık duygularını engelleyebilir ve çocukların risk alma ve problem çözme becerilerini olumsuz yönde etkileyebilir.

### **2.3.5 Ebeveyn Tutumları ve Ebeveynlik Stresi**

Ebeveyn tutumları, çocukların gelişiminin ve refahının çeşitli yönlerini şekillendirmede çok önemlidir. Araştırmalar, ebeveyn tutumlarının ebeveynlik stresi gibi faktörlerden etkilendiğini ve bunun da çocuklara yönelik ebeveyn tutumlarının kalitesini etkileyebileceğini göstermektedir (Lee ve Han, 2021). Olumlu ebeveynlik tutumları hem ergenler hem de ebeveynler için daha yüksek yaşam memnuniyeti ile ilişkilendirilmiş ve ebeveyn tutumlarının aile dinamiklerindeki önemini vurgulamıştır.

Ebeveynlerin stres durumuna bağlı olarak farklı tutumlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Özellikle çocuklarında gelişen sağlık problemleri sonrası ebeveynlerin aşırı koruyucu tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. Aşırı koruyucu ebeveynlik uygulamalarının ebeveynlerde artan stres düzeyleri, çaresizlik hissi ve gergin duygusal durumlarla ilişkilendirildiği gözlemlenmiştir (Balkrishnan vd., 2003). Kantarcıoğlu ve Evim (2018) sağlık problemleri gelişen çocukların

ebeveynlerinin daha endişeli ve aşırı koruyucu tutumlar sergilediği ve bu durumun çocuğun psikolojik özerkliği ve öz güvenini etkileyebileceğini düşünmektedir. Eker ve Türk (2021) kronik rahatsızlığı olan çocukların ebeveynlerinin çocuklarının sağlık durumlarıyla ilgili aşırı koruyucu davranışlar sergilediği belirlemiş ve bu durumun çocuğun refahına karşı artan hassasiyeti göstermiştir.

Lahtela vd. (2023) çalışmasında, anne-bebek etkileşimi ve annenin stresinin, çocuğun mizacı ile ilişkisiz olduğunu bulgulamıştır. Sonuçlar, düşük riskli popülasyonlarda, çocukların olumsuz duygusal tepkiselliğinin anne-bebek etkileşimi ve doğum sonrası stres ile doğum öncesi stres ile güçlü bir bağlantı gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çocuğun 8 aylıkken daha yüksek anne duyarlılığı ve yapılandırmasının, 24 aylık çocuklarda daha düşük olumsuz tepkisellik ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, doğum öncesi stres ve anne-bebek etkileşiminin kalitesinin, doğum sonrası daha yüksek anne stresi ve 12 ile 24 aylık çocuklarda daha yüksek olumsuz tepkisel davranışlarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Anne-bebek etkileşiminin, annenin stresi ve çocukların olumsuz duygusal tepkiselliği arasındaki ilişkileri hafifletici bir etkisi bulunmamıştır.

### **2.3.6 Ebeveyn Tutumları ve Ebeveyn Çocuk İletişimi**

Aile olgusu içerisinde tüm davranışlar ailenin tüm paydaşlarını karşılıklı olarak etkilemektedir. Anne-baba ve çocuk ilişkisinin temelini ebeveyn tutumlarının oluşturduğu düşünülmektedir. Sağlıklı bir aile ortamı, cezalandırıcı yaklaşımlardan uzak, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan, güvenli ve güven duygusunun geliştiği bir ortam sunar. Bu tür bir aile ortamı, çocuğun diğerleriyle olan ilişkilerini olumlu yönde etkiler. Aile içinde şiddet veya ihmal gibi durumlar, çocuk üzerinde derin izler bırakabilir. Sağlıksız ilişkilere sahip aileler, genellikle çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamazlar ve çocuklarıyla kurdukları iletişim güvensiz, kaygılı ve korkutucu olabilir (Perry ve Szalavitz, 2017; Yavuzer, 2019)

K. A. Crnic vd. (2005) ebeveynlik günlük sıkıntıları ve önemli yaşam stresinin okul öncesi dönem boyunca nispeten sabit olduğunu gösterdi. Her iki birikmiş stres göstergesi de ebeveyn ve çocuk davranışı ile dyadik etkileşim (iletişim) için önemli tahminler olduğunu ortaya koydu ebeveynlerin stresi ve çocukların refahı arasında doğrudan bir ilişki var olsa da bu ilişkinin tam olarak nasıl işlediği ve ebeveyn tutumlarının bu ilişki üzerindeki etkisi boyutunun ne derecede olduğunu tespit edememişlerdir.

Karadağ (2023) ebeveynlerin demokratik ve destekleyici bir tutum benimsemesinin, çocuklarla iletişimlerini olumlu yönde etkilediği ve aile içi çatışmalarının azaldığı, otoriter ve baskıcı ebeveynlerin çocuklarının ise genellikle daha mutsuz ve içe kapanık olduğu düşünülmektedir. Aile içindeki çatışmaların en sık yaşandığı alanın, genellikle ebeveynler ile çocuklar arasındaki ilişkiler olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin, çocuklarına destekleyici bir yaklaşım benimsemelerinin, iletişim becerileri yüksek, özgüven sahibi, mutlu ve başarılı bireyler yetiştirme olasılıklarının yükseleceğini ifade etmektedir. Segrin vd. (2012) Helikopter ebeveynlik tutumları üzerine gerçekleştirmiş olduğu çalışmada ebeveynlerin aşırılık sergileyen tutumları ile ebeveyn çocuk iletişimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda aşırı ebeveynliğin, daha düşük kaliteli ebeveyn-çocuk iletişimi ile ilişkilendirildiğini ve dolaylı olarak daha düşük aile memnuniyetine etkisi olduğunu bulguladılar.

Araştırmalar, demokratik ebeveynlik tarzının genellikle çocukların duygusal ve sosyal gelişimini olumlu yönde etkilediğini, otoriter ve izin verici ebeveynlik tarzlarının ise bazı olumsuz sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Özellikle, aşırı koruyucu ebeveynlik tarzının çocukların bağımsızlık ve sorumluluk alma yeteneklerini olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir. Ayrıca, ebeveyn tutumlarının ebeveynlik stresi üzerinde de önemli bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Aşırı koruyucu ebeveynlik tarzı genellikle ebeveynlerde artan stres düzeyleriyle ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak, ebeveyn tutumlarının çocukların gelişimi üzerinde önemli bir rol oynadığı ve sağlıklı bir aile ortamının çocukların duygusal, sosyal ve akademik gelişimine olumlu katkıda bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken bu tutumları dengeli bir şekilde uygulamaları önemlidir.

#### **2.4. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar**

Ediş (2023) yapmış olduğu tez çalışmada 0-6 yaş arası çocuğa sahip olan ebeveynlerin, erken çocukluk döneminde ebeveyn zihinsel sağlığı ve ebeveyn stresi arasındaki ilişkide ortak ebeveyn düzenleyici rolünü incelemiştir. Çalışmaya 345 anne katılmıştır. Çalışmada Ebeveyn İçsel Düşünce İşlevselliği Ölçeği, Ebeveyn stresinin ölçülmesi için Ebeveyn Stres İndeksi, depresyon düzeylerinin belirlenmesi için Beck Depresyon Envanteri, rollerin ölçülmesi için Ebeveyn İş Birliği Ölçeği Kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda göre annelerin yaş ve depresyon düzeyleri kontrol edilerek yapılan analizde ebeveyn zihinselleştirmesi (zihinselleştirme öncesi modlar, çocuğun zihin durumları ile ilgili netlik, çocuğun zihinsel durumlarına karşı ilgi merak) ve ortak ebeveynlik düzeyinin ebeveyn stresi üzerinde anlamlı düzeyde temel etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Horan Dinç (2023) gerçekleştirmiş olduğu “Ebeveyn Çocuk İletişiminin Yordayıcıları Olarak Psikolojik İyi Oluş Ve Özyeterliliğin İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları iletişim ile ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve öz yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektedir. Yaş ortalaması 37,77 olan 357 anne ve 28 baba olmak üzere 385 katılımcıyı kapsamaktadır. Bulgular, ebeveyn cinsiyeti, eğitim durumu, çalışma durumu, çocuk sayısı ve ebeveynlik tutumu gibi değişkenlere bağlı olarak psikolojik iyi oluş, öz yeterlilik ve ebeveyn-çocuk iletişim düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Korelasyon analizi, ebeveyn-çocuk iletişimi ile ebeveynlerin psikolojik iyi oluşları ve öz yeterlilikleri arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Regresyon analizi, psikolojik iyi oluş ve öz yeterliliğin ebeveyn-çocuk iletişimini yordadığını göstermektedir. Bulgular, ebeveyn-çocuk iletişiminin doğasına ilişkin değerli bilgiler sunmakta ve çocuklar ile ebeveynlere yönelik müdahale ve destek hizmetlerine rehberlik edebilmektedir.

Akarıslan (2022) araştırdığı tezinde bireyin kendi evliliğinde algılanan ebeveyn ilişkileri, yetişkinlikte duygusal reaktivite ve ebeveyn-çocuk iletişimi arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında en az bir çocuğu olan 390 erkek ve kadından veri toplanmıştır. Çalışmanın bulguları, kişinin kendi ebeveynlerinin aile ilişkilerine ilişkin algısı ile kişinin kendi duygusal reaktivite düzeyi ile kendi çocuğuyla iletişim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu çalışmada ortaya konulmuştur. Çalışmada ayrıca algılanan ebeveyn ilişkisi düzeyinin cinsiyet, yaş, medeni durum, annenin eğitim seviyesi ve babanın eğitim seviyesine göre farklılık gösterdiğini bulunmuştur. Duygusal reaktivite düzeyi cinsiyet ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği, çocukla iletişim düzeyinin ise cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi ve babanın eğitim seviyesine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Cengiz vd. (2021) yapmış oldukları çalışmada özel gereksinim ihtiyacı olan çocuğa sahip ebeveynler ile tipik gelişim özellikleri gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin stres ve yaşam doyum seviyelerini karşılaştırmıştır. Çalışma grubu için Erzurum ilinde bulunan rehabilitasyon merkezlerinde eğitim alan 117’i öğrenci ve tipik gelişim özelliklerine sahip 148 öğrencinin ebeveynleri çalışma grubunu oluşturmuştur. İki grup arasında yapılan karşılaştırmada, özel gereksinimlere sahip çocukların ebeveynlerinin stres puanlarının diğer gruptaki ebeveynlere göre daha yüksek olduğu ve yaşam doyum puanlarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Gruplar arasındaki farkın büyüklüğünü ölçmek amacıyla yapılan etki değeri hesaplaması sonuçlarına göre, stres ve yaşam doyum faktörlerinin ebeveynler üzerinde yüksek düzeyde etkiye sahip olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak, benzer çalışmaların

daha geniş katılımcı gruplarıyla gerçekleştirilmesi ve tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler ile özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler arasında karşılaştırmalı betimsel ve deneysel araştırmalar yapılması önerilmiştir.

Çalışkan (2020) çalışmasında tek çocuğa sahip ailelerin ebeveynlik streslerini etkileyen faktörleri incelemiştir. Bu faktörler arasında psikolojik esneklik, eşlerden gelen sosyal destek algısı, cinsiyet, yaş ve çocuk bakımında ebeveynlere yardımcı olabilecek diğer kişilerin rolü bulunmaktadır. Araştırmanın katılımcıları, Ankara'nın Çankaya ilçesinde yaşayan, tek çocuğa sahip, çocukları ilköğretim düzeyinde eğitim alan 216 anne ve 204 baba olmak üzere toplam 420 ebeveyn den oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Anne Baba Stres Ölçeği, Kabullenme ve Eylem Ölçeği II ve Eş Destek Ölçeği kullanılmıştır. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre, bu faktörlerin bir arada ebeveynlik stresinin %40'ını açıkladığı görülmüştür. Özellikle, ebeveynlerin psikolojik esneklik seviyeleri ve eşlerden aldıkları sosyal destek, ebeveynlik stresini anlamlı bir şekilde etkileyen faktörlerdir. Yüksek psikolojik esneklik ve eş desteği, daha düşük ebeveynlik stresi ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, kadınların ebeveynlik stresinin erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, ebeveynlerin yaşı ve çocuk bakımında yardım alan diğer yetişkinlerin varlığı, ebeveynlik stresini anlamlı bir şekilde tahmin etmemektedir.

Akaroğlu vd. (2019) gerçekleştirmiş oldukları çalışmamalarında ebeveyn-çocuk iletişimde oyunun rolünü araştırmaktadır. Çalışmanın bulguları birkaç önemli içgörüyü ortaya koymaktadır. İlk olarak, oyun ebeveyn-çocuk iletişimi için önemli bir bağlam olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynler ve çocukların ortak faaliyetlerde bulunmaları, duygularını ifade etmeleri ve olumlu ve destekleyici bir ilişki kurmaları için bir fırsat sağlamaktadır. İletişim becerilerini geliştirmek ve ebeveyn-çocuk ilişkisini güçlendirmek için ebeveynler ve çocuklar arasında oyun temelli etkileşimleri teşvik etmenin önemini vurgulamaktadır.

Koçhan (2019), engelli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyleri, stresle başa çıkma yöntemleri, hastalık yükü algıları ve bilinçli farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın amacı, ebeveynlerin sosyodemografik özellikleri (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, çocuğun cinsiyeti, yaşı ve tanısı) ile ebeveyn stresi, stresle başa çıkma tarzı, hastalık yükü algısı ve bilinçli farkındalık düzeyi arasındaki anlamlı farklılıkları belirlemektir. Ayrıca, ebeveyn stresini hangi değişkenlerin (stresle başa çıkma tarzları, bilinçli farkındalık ve hastalık yükü algısı) tahmin ettiğine dair sorulara yanıt aranmıştır. Katılımcılar, Ankara'da özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden, engelli çocuğa sahip 274

ebeveynden oluşmaktadır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Anne-Baba Stres Ölçeği, Hastalık Yükü Değerlendirme Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği ve Toronto Bilinçli Farkındalık Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma, hastalık yükü değişkeninin boyutlarının anne-baba stresini %41 oranında açıkladığını, ancak bilinçli farkındalık değişkeninin anlamlı bir rol oynamadığını ortaya koymuştur. Sonuçlar, literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Karageyik (2019)'in yapmış olduğu araştırma, ebeveyn stresi ile ebeveyn yetkinliği ve ebeveynin ergen çocuğuyla iletişimi arasındaki ilişkiyi inceleyen betimsel bir araştırmaya dayanmaktadır. Ayrıca, ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynler için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Abidin (2012) tarafından geliştirilen Anne-Baba Stres Ölçeği-Kısa Formu (ABSÖ-KF), Çekiç, Akbaş ve Hamamcı (2015) tarafından Türkçe 'ye uyarlanmış ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, ergen ebeveynleri için kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirilmiştir. Araştırmanın evreni, Gaziantep ilinin merkez ilçelerinde yaşayan ergenlik dönemindeki çocuklara sahip anne ve babalardan oluşmaktadır. Örneklem, basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 292 anne ve 200 baba olmak üzere toplam 492 katılımcıdan oluşmaktadır. Veri toplamak için Anne-Baba Stres Ölçeği-Kısa Formu (ABSÖ-KF), Demir ve Gündüz tarafından uyarlanan Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği ve Kahraman (2016) tarafından geliştirilen Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ile birlikte araştırmacı tarafından geliştirilen Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, ebeveyn stresi, ebeveyn yetkinliği ve ebeveynin ergen çocuğuyla iletişiminin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Ayrıca, ebeveyn yetkinliği ile ebeveynin ergen çocuğuyla iletişiminin, ebeveyn stresinin %15,5'ini tahmin ettiğini göstermiştir.

İlhan (2017) Özel gereksinimli 3-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin stres düzeyleri ile rolleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmanın amacı, özel gereksinimli 3-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin, ebeveyn stresinin ebeveyn rolleri ile ilişkisini açıklamak ve bu ilişkinin hangi yönde ve ne düzeyde olduğunu ortaya koymaktır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden olan korelasyonel model kullanılmıştır ve çalışmaya 48 ebeveyn katılmıştır. Veri toplama araçları olarak Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) ve Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)'nün alt ölçeği olan Roller Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularında Özel gereksinimli çocukların anneleri, benzer durumdaki babalara kıyasla genellikle daha yüksek düzeyde stres yaşamakta olduğu bulunmuştur. Çalışmanın, anne ve babaların stres düzeyleri arasında doğrudan bir karşılaştırma sağlamadığını belirtmek önemlidir. Bununla birlikte, özel

gereksinimli çocuklar bağlamında ebeveyn stresi ile ebeveynlerin rolleri arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır.

Aydoğdu ve Dilekmen (2016) gerçekleştirdikleri çalışmada ebeveyn tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelmiştir. Bireylerin ağdaş lde yetiştirilmesi gerekliliği üzerine 2-6 yaş arasında çocuğa sahip ebeveynlerle gerçekleştirilen araştırmada ebeveyn tutumları cinsiyet, yaş, sosyo ekonomik düzey, hastalık durumu ve ocuk sayısı gibi değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre ebeveyn tutumları aylık gelir düzeyi, çalışma yaşantısı, cinsiyet, ocuk sayısı ve eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşmanın olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş ve hastalık durumlarına göre ise herhangi bir farklılaşmanın gözlemlenmediğini sunmuşlardır.

## **2.5. Yurt Dışında Yapılan alışmalar**

Scrimin vd. (2022) COVID-19 salgını sırasında sosyoekonomik durum, ebeveyn stresi ve aile desteğinin çocukların fiziksel ve duygusal sağlığı üzerindeki etkilerini inceleyen bir çalışma yrtmştir. Araştırmacılar, bu faktörlerin zorlu ve stresli bir dönemde çocukların refahını nasıl etkilediğini anlamayı amaçlamıştır. Çalışma Journal of Child and Family Studies Dergisi'nde yayımlanmıştır. Araştırmacılar, ocuklar ve ailelerinden oluşan bir örneklemden veri toplayarak sosyoekonomik durum, ebeveyn stres düzeyleri, aile desteği ve çocukların fiziksel ve duygusal sağlık sonuçlarını değerlendirdi. Bu değişkenler arasındaki ilişkileri istatistiksel analizler kullanarak analiz etmişlerdir. Çalışmanın bulguları, sosyoekonomik durum, ebeveyn stresi ve aile desteğinin hepsinin COVID-19 salgını sırasında çocukların fiziksel ve duygusal sağlığının önemli belirleyicileri olduğunu göstermiştir. Daha yüksek sosyoekonomik statü ve daha fazla aile desteği, çocuklarda daha iyi fiziksel ve duygusal refah ile ilişkilendirilmiştir. Buna karşılık, daha yüksek düzeyde ebeveyn stresi, çocuklarda daha kötü sağlık sonuçlarıyla ilişkiliydi.

Creavey vd. (2018) alışma, stresli yaşam olayları ve sert ebeveyn disiplini gibi iki olumsuz faktördeki çeşitliliğin, yüksek riskli bir çevrede çocukların sosyal yeterliliğini etkileyip etkilemediğini ve nasıl etkilediğini ve bazı çocukların bu etkilere karşı diğerlerine göre daha savunmasız olup olmadığını incelemiştir. Davranışsal uyumsuzluk riski taşıyan 207 anaokulu çocuğu üzerinde gerçekleştirilen çalışma, ebeveynlerde yaşam stresine maruz kalmanın, sert disiplinli ebeveynlikle ilişkili olduğunu, sert disiplin tutumunun sosyal yeterlilikle ilişkili olduğu sonucuna varmıştır.

Respler-Herman vd. (2012) ebeveyn sosyal desteği, ebeveyn stresi, çocukla ilgili stres ve çocuğun psikolojik sorunları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Journal of Child and Family Studies'de yayımlanan çalışma, geniş bir ebeveyn ve çocuk örnekleminde elde edilen verileri kullanmıştır. Araştırmacılar, ebeveyn sosyal desteğinin ebeveyn stres düzeylerini nasıl etkilediğini ve bunun da çocukla ilgili stresi ve çocukların psikolojik iyi oluşunu nasıl etkilediğini değerlendirmiştir. Bulgular, daha yüksek sosyal destek seviyelerinin daha düşük ebeveyn stresi ile, bunun da daha düşük çocukla ilgili stres ve daha az psikolojik problemlerle ilişkili olduğunu göstermiştir. Çalışma, sosyal desteğin hem ebeveynler hem de çocuklar üzerindeki stresi azaltmada önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ebeveyn refahını ve olumlu çocuk sonuçlarını teşvik eden müdahale ve destek programları için önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Gershoff vd. (2007) tarafından yürütölen çalışma, gelir, maddi sıkıntı ve ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Araştırmacılar ebeveynlik stresini ölçmek için Ebeveynlik Stres Endeksi'ni kullanmış ve ebeveynlere ebeveynlik zorluklarına ilişkin deneyimleri ve algıları sorulmuştur. Çalışmanın bulgularında maddi zorluğun ebeveynlik stresi üzerindeki etkisine dair değerli bilgiler sunulmuş ve gelir ile ebeveynlik sonuçları arasındaki ilişkiyi anlamada maddi zorlukları göz önünde bulundurmanın önemini vurgulanmaktadır.

Crnic vd. (2005) tarafından yürütölen çalışma, kümülatif ebeveynlik stresinin annenin ebeveynlik davranışları ve 5 yaşındaki çocukların davranışları üzerindeki etkilerini incelemektedir. 125 anne ve çocuktan oluşun örnekleme, okul öncesi dönemde birden fazla zaman noktasında ebeveynlik stresi değerlendirilmiş ve 5 yaşındaki çocukların davranışları ölçölmüştür. Bulgular, yüksek düzeyde kümülatif ebeveynlik stresinin, düşük sıcaklık ve duyarlılık ile yüksek negatif ve kontrol edici davranışlar gibi olumsuz ebeveynlik uygulamalarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu stresin, çocuklarda daha fazla davranış problemi ile bağlantılı olduğu bulunmuştur. Çalışma, ebeveynlik stresinin yönetiminin, ebeveyn-çocuk etkileşimlerini ve çocuk gelişimini olumlu yönde etkileyebileceğini vurgulamaktadır.

Ennett vd. (2001) "Ergenlerde Tütün ve Alkol Kullanımı Konusunda Ebeveyn-Çocuk İletişimi: Ebeveynler Ne Diyor ve Gençlerin Davranışlarını Etkiliyor mu?" başlıklı bir çalışma yürötmüştür. Çalışma, madde kullanımına ilişkin ebeveyn-çocuk iletişiminin önemini ve bunun gençlerin davranışları üzerindeki potansiyel etkisini araştırmaktadır. Araştırmacılar, madde kullanımının önlenmesine yönelik aile temelli yaklaşımlarda etkili iletişimin önemini

vurgulamakta ve bu yaklaşımlarda genellikle iletişim de dahil olmak üzere aile işleyişinin ve ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Çalışma, ergen madde kullanımının ele alınmasında ebeveyn-çocuk iletişiminin rolü ve bunun gençlerin davranışları üzerindeki potansiyel etkileri hakkında fikir vermektedir.

Jackson ve Huang (2000) okul öncesi çağda çocuğu olan bekar annelerde ebeveynlik stresi, öz yeterlilik ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Çalışmada ebeveynlik stresinin ebeveynlik davranışını nasıl etkilediğini ve öz yeterliliğin bu ilişkide aracı bir rol oynayıp oynamadığını araştırmaktadır. Araştırmacılar, okul öncesi çağda çocuğu olan bekâr annelerden oluşan bir örneklemden veri toplamış ve ebeveynlik stresi, öz yeterlilik ve ebeveynlik davranışı düzeylerini değerlendirmişlerdir. Çalışmanın bulguları, daha yüksek ebeveynlik stresi düzeylerinin, okul öncesi çağda çocuğu olan bekar anneler arasında daha az optimal ebeveynlik davranışıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, çalışma öz yeterliliğin bu ilişkide aracı bir rol oynadığını da ortaya koymuştur. Daha yüksek öz yeterlilik düzeylerinin, ebeveynlik stresinin ebeveynlik davranışı üzerindeki olumsuz etkisini tamponladığı bulunmuştur. Bu bulgular, ebeveynlik stresinin ebeveynlik davranışı üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmede öz yeterliliğin önemini vurgulamaktadır.

Abidin (1992) ebeveynlik davranışının belirleyicilerini araştırmaktadır. Araştırmacı, ebeveynlerin çocuklarıyla nasıl etkileşimde bulduklarını ve ebeveynlik uygulamalarına nasıl katıldıklarını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Abidin, ebeveyn özellikleri, aile dinamikleri ve bağlamsal faktörler de dahil olmak üzere ebeveynlik davranışına katkıda bulunabilecek çeşitli faktörleri incelemiştir. Çalışmanın bulguları, ebeveynlik davranışının bireysel, ailesel ve çevresel faktörlerin bir kombinasyonundan etkilendiğini göstermektedir. Kişilik özellikleri, ruh sağlığı ve ebeveynlik öz yeterliliği gibi ebeveyn özellikleri, ebeveynlik davranışının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Evlilik memnuniyeti ve birlikte ebeveynlik kalitesi de dahil olmak üzere aile dinamikleri de ebeveynlik uygulamalarını etkilemektedir. Ayrıca, sosyoekonomik durum ve kültürel normlar gibi bağlamsal faktörler de ebeveynlik davranışını etkileyebilir. Bu çalışma, ebeveynlik davranışının çok yönlü doğasını ve onu şekillendiren çeşitli faktörleri anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Ebeveynlik uygulamalarını incelerken bireysel, ailesel ve çevresel faktörleri göz önünde bulundurmanın önemini vurgulamaktadır. Bulgular, olumlu ebeveynliği teşvik etmeyi ve ebeveynleri bakım verme rollerinde desteklemeyi amaçlayan müdahaleler ve programlar için çıkarımlarda bulunmaktadır.

## BÖLÜM 3

### 3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, katılımcı grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve analizleri le alınmıştır.

#### 3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, ebeveynlik stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Araştırmada nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkileri, değişkenlerin birbirlerini etkileme durumlarını ve değişimlerini aynı anda incelemeyi amaçlamaktadır. (Bekman, 2022). Bu doğrultuda korelasyon ve çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

#### 3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni İstanbul ilinde ikamet eden ve 2-6 yaş arası çocuğa sahip olan ebeveynler oluşturmaktadır. Uygun örnekleme yöntemi ile 370 ebeveyne ölçek uygulanmış ancak hatalı yanıtlar çıkarıldıktan sonra 321 ebeveyn ile çalışma yürütülmüştür. Araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu ebeveynlerin sosyo demografik yapısı ve kişisel bilgileri istenmiştir.

**Tablo 3. 1. Çalışma Grubundaki Ebeveynlere Yönelik Betimsel İstatistikler**

Değişkenler	Tanıtıcı Özellikler	n	%
Cinsiyet	Kadın	234	73 %
	Erkek	87	27 %
Yaş	34 Yaş ve Altı	90	28 %
	35-40 Yaş	150	47 %
	41 ve Üzeri	81	25 %
Medeni Hal	Evli	310	97 %
	Bekar	11	3 %
Çocuk Sayısı	1 Çocuk	125	39 %
	2 Çocuk	162	50 %
	3 Çocuk ve Üzeri	34	11 %
Eğitim Durumu	Lise	58	18 %

	Lisans	168	52 %
	Lisans Üstü	95	30 %
Çalışma Durumu	Çalışmıyor	83	26 %
	Yarı Zamanlı Çalışıyor	15	31 %
	Çalışıyor	223	100 %
Gelir Düzeyi	0 - 16.000	58	18 %
	16.001 - 24.000	44	14 %
	24.001 - 32.000	102	32 %
	32.001 ve Üzeri	117	36 %
Çalışma Saatleri	0 - 4 Saat	49	15 %
	5 - 6 Saat	60	19 %
	7 - 8 Saat	114	36 %
	9 Saat ve üzeri	98	31 %
Bakıcı Durumu	Evet	173	54 %
	Hayır	148	46 %
Okul/Kreş Durumu	Evet	170	53 %
	Hayır	151	47 %

Tablo 3.1.'e göre çalışma grubundaki ebeveynlerin çoğunluğunun kadın olduğu (%73) ve erkek katılımcıların daha az olduğu (%27) görülmektedir. Yaş dağılımına bakıldığında, katılımcıların büyük bir kısmının 35-40 yaş aralığında (%47) olduğu, 34 yaş ve altındaki katılımcıların %28 ve 41 yaş ve üzeri katılımcıların %25 olduğu görülmektedir. Medeni hal açısından, katılımcıların büyük çoğunluğunun evli olduğu (%97) ve bekar katılımcıların oldukça az olduğu (%3) tespit edilmiştir. Çocuk sayısına göre dağılımda, katılımcıların %50'sinin 2 çocuğa sahip olduğu, %39'unun 1 çocuk ve %11'inin 3 çocuk veya daha fazlasına sahip olduğu görülmektedir. Eğitim durumu incelendiğinde, katılımcıların %52'sinin lisans mezunu olduğu, %30'unun lisansüstü eğitim aldığı ve %18'inin lise mezunu olduğu belirlenmiştir. Çalışma durumu verilerine göre, katılımcıların %69'unun tam zamanlı çalıştığı, %5'inin yarı zamanlı çalıştığı ve %26'sının çalışmadığı görülmektedir. Gelir düzeyi incelendiğinde, katılımcıların %36'sının yıllık geliri 32.001 TL ve üzerinde, %32'sinin 24.001-32.000 TL arasında, %14'ünün 16.001-24.000 TL arasında ve %18'inin 0-16.000 TL arasında olduğu belirlenmiştir. Çalışma saatlerine bakıldığında, katılımcıların %36'sının 7-8 saat çalıştığı, %31'inin 9 saat ve üzeri çalıştığı, %19'unun 5-6 saat çalıştığı ve %15'inin 0-4 saat çalıştığı görülmektedir. Bakıcı durumu incelendiğinde, katılımcıların %54'ünün çocukları için bakıcı kullandığı, %46'sının ise bakıcı kullanmadığı tespit edilmiştir. Okul veya kreş durumu

açısından ise, katılımcıların %53'ünün çocuklarının okul veya kreşe gittiği, %47'sinin ise gitmediği belirlenmiştir.

Bu veriler, çalışmaya katılan ebeveynlerin çoğunluğunun kadın, evli, orta yaş grubunda, iyi eğitilmiş ve tam zamanlı çalışan bireyler olduğunu göstermektedir. Ayrıca, gelir düzeylerinin büyük ölçüde ortalama ve üstü olduğu ve çocuklarının bakım ve eğitim ihtiyaçları için dış destek kullandıkları görülmektedir.

### 3.3. Veri Toplama Araçları

**Kişisel Bilgi Formu:** Araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu on maddeden oluşmaktadır. Kişisel Bilgi Formu ile katılımcıların demografik özellikleri belirlenmiştir. Bu bilgiler, Yaş, Medeni Hal, Mezuniyet Kademesi, İş Durumu, Gelir Düzeyi, Günlük Çalışma Saatleri, Çocuk Sayısı, Çocuğunuzun Günlük Bakımıyla Sizden Başka İlgilene Biri Var mı, Çocuğunuz Anaokulu ya da Kreşe Gidiyor mu, bilgilerini içermektedir.

**Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ):** Özmen ve Özmen Kaymak (2012) tarafından geliştirilen ölçek, ebeveynlerin günlük yaşamda çocukları ile girdikleri ilişkilerde yaşadıkları stres seviyelerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek ilköğretim okulunda öğrenim gören çocuğu olan 438 anne babaya uygulanmıştır. 16 maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçek elde edilmiştir. ABSÖ' nün iç tutarlılık güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa değeri .85 ve Spearman Brown İki yarı test güvenilirliği .82 olarak hesaplanmıştır. Yürütülen çalışmada Anne Baba Stres ölçeğinin güvenilirlik katsayısı için cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ABSÖ'nün cronbach alfa katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan tüm maddeler için madde toplam korelasyonları ise .34 ile .58 arasında değişmektedir. Madde analizi kapsamında elde edilen t değerlerinin anlamlı olduğu ( $p < .001$ ) görülmüştür. Sonuç olarak, ABSÖ' nün araştırmalarda kullanabilmek için gerekli psikometrik özellikleri taşıdığı söylenebilir

**Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ):** Ebeveynler 2-6 ya arasındaki çocuklarını büyütürken sergiledikleri ebeveynlik tutumlarının değerlendirilmesi amacıyla Demokratik, Otoriter, Aşırı Koruyucu ve İzin Verici olmak üzere 4 boyuttan oluşan 46 maddelik bir ölçektir. Ölçek ilk aşama 62 maddeden oluşmaktadır. Geçerlik çalışmaları çerçevesinde yapılan Temel Bileşenler ve Varimax Döndürmesi analizleri sonucunda 16 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçek 5'li likert tipine sahiptir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları her bir alt boyut için hesaplanmıştır. Demokratik .83, otoriter .76, aşırı koruyucu .75, izin verici .74 değerlerine sahiptir. Yürütülen çalışmada Ebeveyn Tutum ölçeğinin güvenilirlik katsayısı için cronbach alfa katsayısı

hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre demokratik .88, otoriter .82, aşırı koruyucu .80, izin verici .61 değerlerine sahiptir. Bu analiz sonuçları ile ETÖ'nün yordayıcı özelliklerinin yeterli olduğunu göstermektedir (Şendil ve Demir Karabulut, 2008)

**Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ):** Kahraman (2016) tarafından geliştirilen ebeveyn çocuğuyla iletişimi ölçeği 27 madde ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları Paylaşım Açık Olma, Engelsiz Dinleme, Saygı Kabul, Duyarlılık, Problem Çözme alt boyutlarıdır. Ölçek 5'li likert derecelendirme tipine sahiptir. Ayrıca ölçek aracının Engelsiz Dinleme alt boyutu ters puanlanmaktadır. Toplam 601 ebeveynen elde edilen verilerden 27'si hatalı olması sebebi elenmiş ve 574 ölçeğin analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında iç tutarlık analizleri test-tekrar test yöntemi ile elde edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarıyla birlikte tamamı iç tutarlılık katsayıları Problem Çözme ( $\alpha=.762$ ;  $r=.610$ ), Duyarlılık ( $\alpha=.769$ ;  $r=.741$ ), Saygı Kabul ( $\alpha=.768$ ;  $r=.881$ ), Engelsiz Dinleme ( $\alpha=.703$ ;  $r=.453$ ), Paylaşım Açık Olma ( $\alpha=.842$ ;  $r=.690$ ) olarak sonuçlanmıştır. Ölçeği güvenilirlik çalışmaları için 81 kişiye 4 hafta içerisinde tekrar ölçek uygulanmıştır. Test- tekrar test ölçek toplam puan korelasyonu  $r = .89$  olduğu ve test-tekrar test arasında ise engelsiz dinleme alt boyutu dışında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır

### 3.4. Verilerin Toplanması

Verileri toplamaya başlamadan önce etik kuruldan onay alınmıştır. Verilerin toplanması sırasında, katılımcıların formları gönüllü olarak doldurduklarına dair onay alınmıştır. Uygulama sürecinde, kişisel bilgi formu, anne baba stres ölçeği, ebeveyn tutum ölçeği ve ebeveyn-çocuk iletişim ölçeğinden elde edilecek veriler Google formlar aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılara ulaşmak diğer web iletişim araçlarından (WhatsApp, Instagram vb.) faydalanılarak araştırma linki paylaşılmıştır.

### 3.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin analizinde, değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi ve değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkileri belirlemek için regresyon analizi kullanılmıştır. Tüm analizler, IBM SPSS 26.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemler, verilerin derinlemesine incelenmesini ve değişkenler arasındaki karmaşık ilişkilerin ortaya konulmasını sağlamıştır.

## BÖLÜM 4

### 4. BULGULAR

Bu bölümde, ölçeklerden elde edilen verilerle ilgili tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizi ve ölçme modeli sunulmuştur. Araştırma çerçevesinde çoklu regresyon modellemesi uygulanmış ve modele dair yol analizi yapılmıştır.

#### 4.1. Betimsel Bulgular ve Normalliğin Test Edilmesi

**Tablo 4. 1.Tanımlayıcı Bilgiler**

	N	Ort.	SS	Çarpıklık	SH	Basıklık	SH
ABSÖ Toplam	321	1.96	0.49	0.54	0.14	-0.32	0.27
Demokratik Tutum	321	4.30	0.44	-0.48	0.14	-0.44	0.27
Otoriter Tutum	321	1.95	0.49	0.34	0.14	-0.22	0.27
Aşırı Koruyucu Tutum	321	3.37	0.63	-0.20	0.14	-0.04	0.27
İzin Verici Tutum	321	2.31	0.51	0.82	0.14	1.27	0.27
İÖ Toplam	321	3.99	0.29	-0.05	0.14	-0.29	0.27
İÖ Problem Çözme	321	4.20	0.48	-0.16	0.14	0.12	0.27
İÖ Paylaşma Açık Olma	321	4.36	0.58	-0.57	0.14	-0.23	0.27
İÖ Saygı Kabul	321	4.61	0.34	-0.60	0.14	-0.81	0.27
İÖ Duyarlılık	321	4.22	0.54	-0.62	0.14	0.17	0.27
İÖ Engelsiz Dinleme	321	2.35	0.63	0.23	0.14	0.18	0.27

Çalışmada kullanılan ölçme araçlarına ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -.62 ile .82 arasında değiştiği görülmüştür. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2 ile -2 arasında olması, verilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (George ve Mallery, 2019). Katılımcıların ebeveyn tutumları ve ebeveynin çocuğu ile iletişimine yönelik puanlarının, çeşitli değişkenlerle anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur.

## 4.2. Değişkenler Arası İlişkiler

Tablo 4.2’de Pearson korelasyon analizi sonuçları kapsamında elde edilen korelasyon katsayıları ( $r$ ) gösterilmektedir.

**Tablo 4. 2. Ebeveynlerin ABSÖ, Tutum Ölçeği ile EÇİÖ Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki**

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. ABSÖ Toplam	—										
2. EÇİÖ Toplam	-.46***	—									
3. EÇİÖ Problem Çözme	-.48***	.75***	—								
4. EÇİÖ Paylaşım Açık Olma	-.50***	.70***	.49***	—							
5. EÇİÖ Saygı Kabul	-.43***	.81***	.57***	.56***	—						
6. EÇİÖ Duyarlılık	-.53***	.84***	.58***	.58***	.77***	—					
7. EÇİÖ Engelsiz Dinleme	.45***	-.07	-.28***	-.39***	-.37***	-.38***	—				
8. Demokratik Tutum	-.51***	.73***	.58***	.55***	.76***	.75***	-.37***	—			
9. Otoriter Tutum	.68***	-.42***	-.48***	-.44***	-.55***	-.57***	.65***	-.56***	—		
10. Aşırı Koruyucu Tutum	.12*	.13*	.04	-.13*	.03	.03	.34***	-.01	.13*	—	
11. İzin Verici Tutum	.27***	-.12*	-.12*	-.11*	-.18***	-.21***	.23***	-.16**	.35***	.18**	—

$p < .05$ , \*\*  $p < .01$ , \*\*\*  $p < .001$ , \*EÇİÖ: Ebeveynin Çocuğu ile İletişimi, \*ABSÖ: Anne Baba Stres Ölçeği,

Tablo 4.2. incelendiğinde; EÇİÖ Toplam puanı ile ABSÖ Toplam puanı arasında negatif ve yüksek derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = -0.46, p < .001$ ). ABSÖ ile Ebeveyn Tutum Ölçeği alt boyutları arasında yüksek ve anlamlı ilişki bulunmaktadır. Demokratik Tutum ile ABSÖ arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = -0.51, p < .001$ ). Bu, anne-baba stresinin artmasıyla birlikte demokratik tutumun azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Yani, ebeveynlerin stresi arttıkça demokratik yaklaşımlarının azaldığı söylenebilir. Otoriter Tutum ile ABSÖ arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ( $r = 0.68, p < .001$ ). Bu, anne-baba stresinin artmasıyla birlikte otoriter tutumun da artma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Yani, ebeveynlerin stresi arttıkça otoriter yaklaşımlarının güçlendiği ifade edilebilir. Aşırı Koruyucu Tutum ile ABSÖ arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır, ancak bu ilişki düşük düzeydedir ve istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durumda, anne-baba stresinin aşırı koruyucu tutum ile ilişkisi net olarak belirlenmemektedir. İzin Verici Tutum ile ABSÖ arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = -0.16, p < .05$ ). Bu, ebeveynlerin stresi arttıkça izin verici tutumlarının azaldığını göstermektedir. Ancak, bu ilişki diğer ilişkiler kadar güçlü değildir. Tabloda ABSÖ ile EÇİÖ alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde; ABSÖ ile EÇİÖ Problem Çözme arasında negatif ve yüksek derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = -0.48, p < .001$ ). Bu, anne-baba stresinin artmasıyla birlikte iletişimdeki problem çözme becerisinin azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Yani, ebeveynlerin stresi arttıkça problem çözme yeteneklerinin olumsuz etkilendiği söylenebilir. ABSÖ ile EÇİÖ Paylaşım Açık Olma arasında negatif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ( $r = -0.50, p < .001$ ). Bu, anne-baba stresinin artmasıyla birlikte iletişimde paylaşımcı olma eğiliminin azaldığını göstermektedir. Yani, ebeveynlerin stresi arttıkça iletişimde paylaşımcı olma davranışlarının azaldığı ifade edilebilir. ABSÖ ile EÇİÖ Saygı Kabul arasında negatif ve yüksek derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = -0.43, p < .001$ ). Bu, anne-baba stresinin artmasıyla birlikte iletişimde saygı kabul etme eğiliminin azaldığını göstermektedir. Yani, ebeveynlerin stresi arttıkça iletişimde saygı kabul etme davranışlarının azaldığı söylenebilir. ABSÖ ile EÇİÖ Duyarlılık arasında negatif ve yüksek derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = -0.53, p < .001$ ). Bu, anne-baba stresinin artmasıyla birlikte iletişimde duyarlı olma eğiliminin azaldığını göstermektedir. Yani, ebeveynlerin stresi arttıkça iletişimde duyarlı olma davranışlarının azaldığı ifade edilebilir. ABSÖ ile EÇİÖ Engelsiz Dinleme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = 0.45, p < .001$ ). Bu, anne-baba stresinin artmasıyla birlikte iletişimde engelsiz dinleme davranışlarının arttığını göstermektedir. Yani, ebeveynlerin stresi arttıkça iletişimde engelsiz dinleme davranışlarının arttığı ifade edilebilir. Tabloda EÇİÖ ile Ebeveyn tutum ölçeği incelendiğinde EÇİÖ Toplam ile Demokratik Tutum arasında pozitif ve

yüksek derecede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = 0.73, p < .001$ ). Bu, ebeveynin çocuğu ile iletişimdeki genel iyileşmenin ebeveynin demokratik tutumunu artırdığını göstermektedir. EÇİÖ Toplam ile Otoriter Tutum arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = -0.42, p < .001$ ). Ebeveynin çocuğu ile iletişimindeki genel iyileşme, ebeveynin otoriter tutumunu azaltmaktadır. EÇİÖ Toplam ile Aşırı Koruyucu Tutum arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = 0.13, p < .05$ ). Ebeveynin çocuğu ile iletişimindeki genel iyileşmenin, ebeveynin aşırı koruyucu tutumunu hafif bir şekilde artırdığını göstermektedir. EÇİÖ Toplam ile İzin Verici Tutum arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ( $r = -0.12, p < .05$ ). Ebeveynin çocuğu ile iletişimindeki genel iyileşme, ebeveynin izin verici tutumunu hafif bir şekilde azaltmaktadır. EÇİÖ Problem Çözme, Paylaşım Açık Olma, Saygı Kabul ve Duyarlılık, Demokratik Tutum ile pozitif ve yüksek derecede anlamlı ilişkiler göstermektedir. Bu, bu boyutlarda iyi bir iletişimin ebeveynin demokratik tutumunu artırdığını gösterir. Öte yandan, EÇİÖ Problem Çözme, Paylaşım Açık Olma, Saygı Kabul ve Duyarlılık, Otoriter Tutum ile negatif ve anlamlı ilişkilere sahiptir. Bu, bu boyutlarda iyi bir iletişimin ebeveynin otoriter tutumunu azalttığını gösterir. EÇİÖ Engelsiz Dinleme ve Demokratik Tutum arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır ( $r = -0.37, p < .001$ ). Ebeveynin engelsiz dinlemesinin demokratik tutumunu azaltabileceğini gösterir.

#### 4.3. Çoklu Regresyon Analizine İlişkin Bulgular

Demokratik tutumun, anne baba stres ölçeği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi ölçeği tarafından yordanmasını gösteren regresyon sonuçları ilişkin veriler Tablo 4.3'te verilmiştir.

**Tablo 4. 3. Demokratik Tutumun, Anne Baba Stres Düzeyi ve Ebeveynin Çocuğu ile İletişim Ölçeği Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	B	SH	$\beta$	t	Sig.
Demokratik Tutum	Sabit	.90	.29		3.09	.00
	ABSÖ	-.19	.04	-.22	-5.26	.00
	EÇİÖ	.95	.06	.63	15.13	.00
	R=.75 R <sup>2</sup> = .57	F=210.40	p=.00			

Tablo 4.3.'deki verilere göre, anne baba stres ölçeği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi ölçeği değişkenlerinin demokratik tutum üzerindeki etkisini değerlendiren çoklu regresyon modeli anlamlı bulunmuştur  $F(2, 318) = 210.40, p < .001$ . Bu model, demokratik tutumdaki toplam varyansın %57'sinin ( $R^2 = .57$ ) ABSÖ ve EÇİÖ değişkenleri tarafından açıklandığını

göstermektedir. ABSÖ, demokratik tutumu negatif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır  $\beta = -0.22$ ,  $t(318) = -5.26$ ,  $p < .001$ . EÇİÖ ise demokratik tutumu pozitif ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır,  $\beta = 0.63$ ,  $t(318) = 15.13$ ,  $p < .001$ .

Otoriter tutumun, anne baba stres ölçeği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi ölçeği tarafından yordanmasını gösteren regresyon sonuçları ilişkin veriler Tablo 4.4'te verilmiştir.

**Tablo 4. 4. Otoriter Tutumun, Anne Baba Stres Düzeyi ve Ebeveynin Çocuğu ile İletişim Ölçeği Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	B	SH	$\beta$	t	Sig.
Otoriter Tutum	Sabit	1.68	.36		4.67	.00
	ABSÖ	.61	.05	.61	13.37	.00
	EÇİÖ	-.23	.08	-.14	-2.99	.00
	R=.69 R <sup>2</sup> = .47	F=143.25	p=.00			

Tablo 4.4.'teki verilere göre, anne baba stres ölçeği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi ölçeği toplam puanlarının otoriter tutum üzerindeki etkisini değerlendiren model anlamlı bulunmuştur  $F(2, 318) = 143.25$ ,  $p < .001$ . Model, otoriter tutumdaki toplam varyansın %47'sinin ( $R^2 = .47$ ) ABSÖ ve EÇİÖ tarafından açıklandığını göstermektedir. ABSÖ'nün otoriter tutum üzerindeki etkisi pozitif ve anlamlıdır  $\beta = .61$ ,  $t(318) = 13.37$ ,  $p < .001$ , EÇİÖ'nün otoriter tutum üzerindeki etkisi ise negatif ve anlamlıdır  $\beta = -.14$ ,  $t(318) = -2.99$ ,  $p < .001$ .

Aşırı Koruyucu tutumun, anne baba stres ölçeği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi ölçeği tarafından yordanmasını gösteren regresyon sonuçları ilişkin veriler Tablo Tablo 4.5'te verilmiştir.

**Tablo 4. 5. Aşırı Koruyucu Tutumun, Anne Baba Stres Düzeyi ve Ebeveynin Çocuğu ile İletişim Ölçeği Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	B	SH	$\beta$	t	Sig.
Aşırı Koruyucu Tutum	Sabit	.70	.62		1.12	.26
	ABSÖ	.30	.08	.23	3.77	.00
	EÇİÖ	.52	.13	.24	3.91	.00
	R=.24 R <sup>2</sup> = .06	F=10.09	p=.00			

Tablo 4.5.'deki verilere göre anne baba stres ölçeği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi ölçeği toplam puanlarının aşırı koruyucu tutum üzerindeki etkisini değerlendiren model anlamlı bulunmuştur  $F(2, 318) = 10.09, p < .001$ . Model, aşırı koruyucu tutumdaki toplam varyansın %6'sının ( $R^2 = .06$ ) ABSÖ ve EÇİÖ tarafından açıklandığını göstermektedir. ABSÖ'nün aşırı koruyucu tutum üzerindeki etkisi pozitif ve anlamlıdır  $\beta = .23, t(318) = 3.77, p < .001$ . EÇİÖ'nün aşırı koruyucu tutum üzerindeki etkisi de pozitif ve anlamlıdır  $\beta = .24, t(318) = 3.91, p < .001$ .

İzin verici tutumun, anne baba stres ölçeği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi ölçeği tarafından yordanmasını gösteren regresyon sonuçları ilişkin veriler Tablo 4.6'te verilmiştir.

**Tablo 4. 6. İzin Verici Tutumun, Anne Baba Stres Düzeyi ve Ebeveynin Çocuğu ile İletişim Ölçeği Tarafından Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları**

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	B	SH	$\beta$	t	Sig.
İzin Verici Tutum	Sabit	1.73	.50		3.44	.26
	ABSÖ	.28	.06	.27	4.41	.00
	EÇİÖ	.01	.11	.01	0.09	.93
	R=.27 R <sup>2</sup> = .07	F=12.15	p=.00			

Tablo 4.6.'daki verilere göre, anne baba stres ölçeği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi ölçeği toplam puanlarının izin verici tutum üzerindeki etkisini değerlendiren model anlamlı bulunmuştur  $F(2, 318) = 12.15, p < .001$ . Model, izin verici tutumdaki toplam varyansın %7'sinin ( $R^2 = .07$ ) ABSÖ ve EÇİÖ tarafından açıklandığını göstermektedir. ABSÖ'nün izin verici tutum üzerindeki etkisi pozitif ve anlamlıdır  $\beta = .27, t(318) = 4.41, p < .001$ . EÇİÖ'nün izin verici tutum üzerindeki etkisi pozitif olmasına rağmen anlamlı değildir  $\beta = .01, t(318) = 0.09, p = .93$ .

## BÖLÜM 5

### 5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yapılan analizler sonucunda elde edilen verilere dayanarak Anne Baba Stres Ölçeği, Ebeveyn Çocuğu ile İletişim Ölçeği ve Ebeveyn Tutumları Ölçeğinden, elde edilen verilerin sonuçlarına ve literatür ile karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Bu analizlerin yanı sıra, Anne Baba Stres Ölçeği, Ebeveyn İletişim Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği sonuçları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Bu ilişkileri desteklemek için ilgili literatürden kaynaklar kullanılarak ilişki sonuçları ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Anne-baba stresi ile ebeveyn-çocuk iletişimi, ebeveyn tutumları ve demografik değişkenler arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelenmesi, ebeveynlik deneyimlerinin karmaşıklığını anlamamıza yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin stres düzeyleri ile çocuklarıyla olan etkileşimleri, ebeveynlik tutumları ve stres düzeyleri arasındaki ilişkileri değerlendirmek, daha sağlıklı aile dinamiklerinin gelişiminin desteklenmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

#### 5.1. Tartışma

Gerçekleştirilen analizler ve incelenen alan yazın ile birlikte değerlendirildiğinde stresin farklı faktörlerden etkilenerek ortaya çıktığı, oluşan stres halinin bireyin dış çevresi ile olan ilişkilere, örüntülere ve dinamiklere olumsuz anlamda farklılık kattığı görülmektedir. Çalışmada ebeveynlik stresi ile anne baba tutumlarının ve ebeveynin çocuğu ile iletişiminin ilişkisine bakılmıştır. Bu bağlamda, ebeveyn stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveyn iletişimi ölçeklerine ilişkin elde edilen bulgular bu kavramların ilişkisini ortaya çıkmıştır. Bulgular, ebeveynin stres durumları ile ebeveynin tutumları ve çocuğu ile ilişkisinde etkileri olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda ebeveyn stresinin farklı ebeveyn tutum ve davranışlarını çeşitli şekillerde etkilediğini göstermektedir.

##### 5.1.1. Anne Baba Stres Ölçeği ile Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği Arasındaki İlişki

Çalışmanın ana odağı anne baba stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveynin çocuğu ile olan iletişiminin ilişkisini incelemektedir. Anne baba stres ölçeği (ABSÖ) ile Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği (EÇİÖ) arasındaki negatif ve anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Yapılan regresyon analizleri sonucunda da ebeveyn stres ölçeğinin (ABSÖ) ebeveyn-çocuk iletişimi ölçeği (EÇİÖ) üzerinde anlamlı ve olumsuz bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Bu bulgular,

ebeveynin stresi yükseldikçe, ebeveyn çocuk iletişiminin olumsuz anlamda ortaya çıktığı göstermektedir. Deater-Deckard ve Scarr, (1996) Stresin ebeveyn-çocuk ilişkisine ve aile dinamiğine olan etkisini incelediğinde, stres yaşayan ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişim kalitesinin olumsuz yönde etkilendiği bulgulamıştır. Ek olarak, stres seviyesi artan ebeveynlerin, çocuklarına yeterli ilgi ve sevgiyi göstermedikleri araştırmadan elde edilen diğer bulgudur. Bu durum, ebeveyn stresinin çocuklar üzerindeki etkilerini daha fazla vurgulamaktadır. Stres altındaki ebeveynler, çocuklarıyla sağlıklı bir bağ kurmada zorluk yaşarlar ve bu durum, çocukların duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bu sonuç çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Hosozawa ve arkadaşları (2020), özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerde ebeveyn stresi ve iletişim kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yüksek stres seviyelerinin, ebeveynlerin çocuklarıyla duygusal bağ kurma kapasitelerini önemli ölçüde azalttığı, duygusal ve iletişimsel ihtiyaçlarına daha az duyarlı hale gelmelerine neden olduğunu ve ebeveyn stresinin çocuklarla iletişim kalitesini doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur. Araştırma, sürekli yüksek stres düzeylerinin ebeveyn-çocuk ilişkisinin uzun vadeli niteliğini olumsuz etkilediğini ve çocuğun duygusal ve sosyal gelişiminde potansiyel aksaklıklara yol açabileceğini göstermiştir.

Ebeveyn Çocuk İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) alt boyutları olan, Duyarlılık ve Saygı ve Kabul alt boyutlarında, ebeveyn stresinin iletişim kalitesini zayıflattığı görülmüştür. Bu bulgu, Fang ve ark. (2021) tarafından yapılan sistematik bir incelemenin sonuçlarıyla örtüşmektedir. Fang ve arkadaşları, ebeveyn stresinin ebeveyn öz-yeterliliği üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu ve düşük öz-yeterliliğin ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde duyarlılığı azalttığını bulmuşlardır. Çalışmamızda, ebeveyn stresinin, ebeveynin çocuğuyla daha az empati kurmasına ve çocuğun ihtiyaçlarını algılamada zayıflık yaşamasına neden olduğu gözlemlenmiştir. Literatürle kıyaslandığında, düşük öz-yeterliliğin, ebeveyn stresini daha da artırarak çocukla iletişimde kopmalara yol açabileceği öne sürülmektedir.

### **5.1.2. Anne Baba Stres Ölçeği ile Ebeveyn Tutum Ölçeği Arasındaki İlişki**

Anne Baba Stres durumunun artması ile ebeveynin demokratik tutumlarının azaldığı, otoriter tutumlarının arttığı ve izin verici tutumlarının düştüğü sonuçları ortaya çıkmıştır. Regresyon analizleri sonucunda ise Anne Baba Stres Ölçeği Toplam değişkeni Demokratik Tutum'u olumsuz ve anlamlı, Otoriter Tutum'u olumlu ve anlamlı olarak, Aşırı Koruyucu Tutum'u olumlu ve anlamlı olarak, İzin Verici Tutum'u olumlu ve anlamlı olarak yordamaktadır. Chang ve Fine (2007), stresli ebeveynlerin çocuklarına karşı daha kontrol

odaklı ve cezalandırıcı bir yaklaşım sergilediğini belirtmiştir. Belsky (1984), stresin ebeveynlerde daha otoriter ve katı tutumlara yol açtığını ve bu durumun çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılamayı zorlaştırdığını ifade etmiştir. Çalışmamızdaki bulgular, bu literatürle uyumludur.

Ebeveyn tutumlarının alt boyutları incelendiğinde, ebeveyn stresinin demokratik tutum üzerinde olumsuz ve anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, yüksek stres düzeylerine sahip ebeveynlerin daha az demokratik tutumlar sergilediğini göstermektedir. Otoriter tutum alt boyutunda ise, ebeveyn stresinin pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Bu da stresli ebeveynlerin daha otoriter tutumlar sergileme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Poyraz ve Gül, (2022) çalışmasında ise, gelişimsel dil bozukluğu (GDB) olan ve olmayan çocukların ebeveynlerinin stres düzeyleri ve ebeveyn tutumları karşılaştırılmıştır. Ebeveyn stresinin yüksek olduğu durumlarda demokratik tutumların azaldığı ve otoriter tutumların arttığı gözlemlenmiştir. Bu sonuç yürütülen çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Woolfson ve Grant (2006) çalışmasında, otoriter ebeveynlik ve ebeveyn stresinin gelişimsel yetersizlikleri olan okul öncesi ve daha büyük çocuklara sahip ebeveynler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bulgular, yüksek ebeveyn stresinin otoriter ebeveynlik uygulamalarını artırdığını ve çocukların uyum problemlerine yol açtığını göstermektedir. Bu bulgular, çalışmadan elde edilen sonuçlarla uyum içindedir.

Akel Güçlü (2023) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, ebeveynlik stresinin annelerin destekleyici olmayan tepkileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Destekleyici olmayan tepkiler, otoriter tutumun özelliklerini barındırmaktadır. Elde edilen bulgular, ebeveynlik stresinin kendi kendine bildirilen cezalandırıcı ve sıkıntı tepkileri ile anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Özellikle, ebeveynlik stresi yüksek olan annelerin, çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha fazla cezalandırıcı tepkiler verdiği ortaya çıkmıştır. Bu, stresli ebeveynlerin daha otoriter tutumlar sergilediğini ve demokratik tutumlardan uzaklaştığını göstermektedir. Sonuç olarak, bu bulgular çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ) puanlarının yüksek olduğu ebeveynlerin, çocukları ile olan iletişimlerinin (EÇİÖ) zayıfladığı ve bunun demokratik tutumları olumsuz etkilediği bulunmuştur ( $\beta = -0.51$ ,  $t = -10.58$ ,  $p < .001$ ). Ayrıca, otoriter tutumlar üzerinde pozitif bir etki ( $\beta = 0.68$ ,  $t = 16.46$ ,  $p < .001$ ) gözlemlenmiştir. Okelo vd. (2024) çalışmasında, ebeveyn stresinin çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu çalışma, ebeveyn stresinin çocuklarla etkileşimde bulunma ve çocuk gelişimini destekleme uygulamaları üzerindeki

olumsuz etkilerini ortaya koymuştur. Ebeveyn stresinin sadece ebeveyn-çocuk iletişimini değil, aynı zamanda ebeveynlik stillerini de etkilediğini vurgulamaktadır. Bu durum, bizim bulgularımızı desteklemektedir.

Kalaylı vd. (2023) yürütmüş oldukları çalışmada, annelerin çocuklarına aşırı hoşgörülü tutumları arttıkça demokratik tutumlarının azaldığını ve bunun yerine baskıcı otoriter tutumların arttığını göstermektedir. Benzer şekilde, babaların çocuklarına aşırı hoşgörülü yaklaşımları arttıkça demokratik tutumlarının azaldığı ve baskıcı-otoriter tutumların arttığı tespit edilmiştir. Araştırma, anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular, aile içi ilişkilerin, ebeveyn tutumlarının ilişkilerini ve farklılıklarını göstermektedir.

Piplani vd. (2022)'nin yapmış oldukları çalışmada bulguları destekler niteliktedir. Ebeveyn stresi ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin çok yönlü olduğunu ortaya koyarken, çeşitli faktörlerden etkilendiğini belirtmektedir. Afat (2013) gerçekleştirdiği çalışmada, üstün zekâlı çocukların ebeveynlerinin aşırı koruyucu ve demokratik tutumlar sergilediği bulunmuştur. Bu çalışmada ebeveyn tutumlarının çocukların zekâ düzeyleri ile ilişkili olduğu ve ebeveynlerin eğitim düzeylerinin bu tutumları şekillendirdiği belirtilmiştir. Afat'ın çalışması, ebeveyn stresinin ve tutumlarının çocukların gelişiminde önemli rol oynadığını desteklemektedir. Karegeyik (2019) yılında yapmış olduğu çalışma sonuçları da ebeveyn stresi, ebeveyn yetkinliği ilişkisinde ebeveynin çocuğu ile iletişimi aracılık rolünü incelemiştir. Çalışma bulgularında ebeveyn yetkinliğinin ebeveyninin çocuğu ile iletişimi ve stres düzeyini anlamlı olarak yordadığını bulgulamıştır. Bir diğer sonuçta ebeveyn stres durumu ile çocuğu iletişimi arasında negatif bir korelasyon olduğudur. Ebeveyn stres durumu arttıkça, ebeveynin çocuğu ile iletişiminin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Karegeyik ebeveyn yetkinliğinin ve çocuğa ile iletişimde pozitif bir ilişki, ebeveyn stresi ile negatif bir ilişki olduğunu bulgulamıştır. Akatlı (2023) tarafından yapılan çalışmada, sağlık çalışanı ebeveynlerin stres düzeyleri ve yaşam doyumlarının çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmada sonuçlarına göre, ebeveyn stresinin yüksek olduğu durumlarda otoriter ve aşırı hoşgörülü tutumların arttığı, buna karşın demokratik tutumların azaldığı bulunmuştur. Özellikle, ebeveyn stresinin otoriter tutumlar üzerinde pozitif bir etkisi ( $\beta = 0.68$ ) ve demokratik tutumlar üzerinde negatif bir etkisi ( $\beta = -0.51$ ) olduğu tespit gözlenmiştir.

Carapito vd. (2020) Ebeveynlik stresi ve okul öncesi çocukların sosyo-duygusal uyumu isimli çalışmalarında ebeveyn-çocuk ikilisinde ebeveynlik stillerinin aracı rolünü incelemiştir

ve ebeveyn stresinin otoriter ve aşırı koruyucu ebeveynlik stillerini artırarak çocukların sosyal-duygusal uyumlarını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Carapito ve arkadaşları, yüksek ebeveyn stresinin otoriter ve aşırı koruyucu ebeveynlik stillerini artırdığını ve demokratik ebeveynlik stiline çocukların sosyal-duygusal uyumunu olumlu yönde etkilediğini bulmuşlardır. Bu bulgu çalışmamızda da benzer şekilde, ABSÖ puanlarının yüksek olduğu ebeveynlerin, çocukları ile olan iletişimlerinin zayıfladığı ve bunun demokratik tutumları olumsuz yönde etkilediği sonucu ile uyumlu bulunmuştur. Ayrıca, otoriter tutumlar üzerinde pozitif bir etki gözlemlenmiştir. Ebeveynin çocuğu ile iletişiminin aracılık rolü, ebeveyn stresinin olumsuz etkilerini azaltmada kritik bir rol oynamaktadır.

### **5.1.3. Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği ile Ebeveyn Tutum Ölçeği Arasındaki İlişki**

Çalışmamızın sonuçlarına göre, Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği ile Ebeveyn Tutum Ölçeği arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Ebeveyn-çocuk iletişimindeki olumlu düzeyler, demokratik tutumlarla pozitif ve anlamlı bir ilişki göstermiştir. Bununla birlikte, otoriter ve aşırı koruyucu tutumların daha düşük iletişim kalitesi ile negatif bir ilişki sergilediği görülmüştür. Demokratik tutumlar ile etkili ebeveyn-çocuk iletişimi arasında anlamlı bir pozitif ilişki bulunmuş ( $r=0.65$ ,  $p<0.01$ ), otoriter tutumların ise iletişim kalitesini azalttığı ( $r=-0.48$ ,  $p<0.05$ ) saptanmıştır. Aşırı koruyucu tutumlar, ebeveyn-çocuk iletişiminde kopukluğa yol açan bir etken olarak öne çıkmıştır ( $r=-0.52$ ,  $p<0.05$ ).

Chen ve Zhang (2023), otoriter ebeveyn tutumlarının çocukların iletişim becerilerinin gelişimini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bu çalışmada, otoriter ebeveynlerin çocuklarına aşırı düzeyde kontrol uyguladıkları ve eleştirel bir tutum sergiledikleri, bu durumun çocukların iletişimde yeterlilik algılarını azalttığı belirtilmiştir. Ayrıca, otoriter tutumların çocuklarda stres ve kaygı düzeyini artırarak iletişim sırasında savunmacı davranışlara yol açtığı gözlemlenmiştir. Bireda ve Pillay (2022), aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının çocukların bağımsız iletişim becerilerini sınırladığını ifade etmektedir. Araştırmaya göre, aşırı koruyucu ebeveynler çocuklarına yeterince serbest alan tanımamakta, bu da çocukların sosyal ve duygusal becerilerinin gelişimini engellemektedir. Bu tür tutumların, çocukların iletişimde özgüven kaybına ve bağımlı bir yapıya yol açtığı tespit edilmiştir.

Parsak ve Kuzucu (2020), ebeveyn-çocuk ilişkilerinde empati ve sosyal becerilerin geliştirilmesinin, özellikle demokratik tutumlar ile desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Çalışmalarında, demokratik bir tutumla yetiştirilen çocukların daha güçlü bir iletişim becerisi geliştirdiği, bu durumun çocukların sosyal uyum ve problem çözme yeteneklerini artırdığı

gösterilmiştir. Bunun aksine, otoriter ve aşırı koruyucu tutumların çocukların iletişim yeterliliklerini düşürdüğü vurgulanmıştır.

#### **5.1.4. Çoklu Regresyon Analizine İlişkin Tartışma**

Regresyon analizleri, korelasyon bulgularını destekler niteliktedir. Ebeveyn Çocuk İletişim Ölçeği toplam puanı, demokratik tutumları pozitif yönde ( $\beta=0.43$ ,  $p<0.01$ ), otoriter tutumları negatif yönde ( $\beta=-0.32$ ,  $p<0.05$ ) ve aşırı koruyucu tutumları ise olumsuz yönde ( $\beta=-0.29$ ,  $p<0.05$ ) yordayan anlamlı sonuçlar ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar, literatürdeki diğer çalışmalarla uyum göstermektedir. Wang ve Taylor (2023), demokratik tutumların ebeveyn-çocuk arasındaki pozitif iletişimde kritik bir role sahip olduğunu, çocukların kendilerini daha rahat ifade edebildiklerini ve güven ortamının sağlandığını vurgulamaktadır.

Çalışmamızdan elde edilen bulgular neticesinde, anne baba stres düzeyinin demokratik tutum üzerindeki negatif etkisi, yüksek stres düzeylerinin ebeveynlerin demokratik yaklaşımlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bu bulgu, Chang ve Fine'in (2018) stresin ebeveynlerde daha az esneklik ve demokratik olmayan bir tutuma yol açtığını belirttiği çalışmasıyla uyumludur. Öte yandan, ebeveyn-çocuk iletişim puanının demokratik tutumu pozitif ve anlamlı şekilde yordaması, etkili iletişimin demokratik tutumun temel bileşenlerinden biri olduğunu desteklemektedir. Hughes ve arkadaşlarının (2019) ebeveynlerin pozitif iletişim becerilerinin demokratik tutumla yakından ilişkili olduğunu vurgulayan bulguları bu sonucu desteklemektedir.

Çalışmanın bir diğer sonucu olan; stresin otoriter tutum üzerindeki pozitif ve güçlü etkisi, stresli ebeveynlerin daha fazla kontrol ve cezalandırıcı yaklaşımlar sergileyebileceği fikrini desteklemektedir. Bu bulgu, Deater-Deckard ve Panneton'un (2020) stresin otoriter ebeveyn tutumlarını artırdığı yönündeki bulgularıyla uyumludur. Ebeveyn-çocuk iletişiminin otoriter tutumu negatif yordaması, açık iletişimin ebeveynlerin otoriter eğilimlerini azaltabileceğini göstermektedir. Bu sonuç, Chung ve arkadaşlarının (2022) pandemide etkili ebeveyn-çocuk iletişiminin, otoriter tutumları azalttığını gösteren çalışmasıyla tutarlıdır.

Stresin aşırı koruyucu tutum üzerindeki pozitif etkisi, ebeveynlerin artan stres altında aşırı koruyucu davranışlara yönelme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu durum, Cabrera ve Estacio'nun (2022) ebeveyn stresinin çocukları üzerindeki kontrolcü davranışları artırdığına dair bulgularıyla desteklenmektedir. Benzer şekilde, ebeveyn-çocuk iletişimindeki artışın da aşırı koruyucu tutumu pozitif olarak yordaması, literatürdeki karmaşık bulgularla örtüşmektedir

Ebeveyn-çocuk iletişimindeki artışın aşırı koruyucu tutumu pozitif olarak yordaması, Carapito ve arkadaşlarının (2020) çalışmasındaki bulgularla uyumludur. Bu çalışmada, ebeveynlerin daha fazla iletişim kurmaya çalıştıklarında, çocuklarının duygusal uyumuna yönelik aşırı korumacı bir tutum geliştirme eğiliminde oldukları belirtilmiştir. Araştırmada, özellikle erken çocukluk döneminde ebeveynlerin koruma odaklı iletişim biçimlerinin çocuk üzerindeki psikososyal etkileri incelenmiş ve bu tür iletişimlerin aşırı koruma ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Carapito ve arkadaşları (2020), bu durumun ebeveynlerin çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına daha hassas yaklaşma çabasıyla ilişkilendirilebileceğini ifade etmişlerdir.

Stresin izin verici tutum üzerindeki pozitif etkisi, stresli ebeveynlerin sınır koyma becerilerinde azalma yaşadığını düşündürmektedir. Bu bulgu, Cohen ve arkadaşlarının (2020) stresli ebeveynlerin daha gevşek disiplin yaklaşımlarına yöneldiğini ifade ettiği çalışmayla uyumludur. Ancak ebeveyn-çocuk iletişiminin izin verici tutumu anlamlı bir şekilde yordamaması, bu boyutun iletişimden bağımsız başka faktörlerle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Bu durum, Delvecchio ve arkadaşlarının (2020) iletişim ve izin verici tutumlar arasında belirgin bir ilişki saptamadığı çalışmayla benzerlik göstermektedir.

## **5.2. Sonuç**

Gerçekleştirilen analizler ve incelenen alan yazı ile birlikte değerlendirildiğinde, stresin farklı faktörlerden etkilenerek ortaya çıktığı, oluşan stres halinin bireyin dış çevresi ile olan ilişkiler, örüntüler ve dinamikler üzerinde olumsuz farklılıklar yarattığı görülmektedir. Çalışmamızda ebeveynlik stresi ile anne baba tutumlarının ve ebeveynin çocuğu ile iletişiminin ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular, ebeveynin stres durumları ile ebeveynin tutumları ve çocuğu ile ilişkisinde önemli etkiler olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ebeveyn stresinin farklı ebeveyn tutum ve davranışlarını çeşitli şekillerde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmamızın ana odağı, anne baba stresi, ebeveyn tutumları ve ebeveynin çocuğu ile olan iletişiminin ilişkisini incelemek olmuştur. Elde edilen bulgular, ebeveynin çocuğu ile iletişimi (EÇİÖ) ve Anne Baba Stres Ölçeği (ABSÖ) arasında negatif ve yüksek derecede anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, ebeveynin çocuğu ile olan iletişimini geliştirdikçe stres seviyelerinin düştüğünü göstermektedir. Aynı zamanda, anne baba stresinin artmasıyla demokratik tutumların azaldığı, otoriter tutumların arttığı ve izin verici tutumların düştüğü gözlemlenmiştir. Ebeveynin çocuğu ile iletişimi (EÇİÖ)'nün demokratik tutumlar ile ilişkisi incelediğin, iletişim kalitesi ve niteliğinin ebeveynlerin sergilemiş oldukları demokratik tutuma pozitif yönde olumlu anlamda etkisi olduğu görülmektedir. Ebeveynin çocuğu ile

iletişimi (EÇİÖ) otoriter tutumlarla ilişkisi incelendiğinde ise iletişim kalitesinin ebeveynlerin otoriter tutumları negatif yönde bir etkisi olduğu görülmektedir. Bu bulgular, ebeveynin çocuğu ile iletişiminin iyi olması durumunda ebeveynlerin daha demokratik ve açık bir yaklaşıma sahip olduklarını, ancak stres seviyelerinin artmasıyla birlikte daha otoriter ve katı tutumlar sergilediklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, ebeveynlerin aşırı koruyucu ve izin verici tutumlarındaki değişiklikler de stres seviyeleri ile bağlantılıdır.

Çoklu regresyon analizlerinden elde edilen bulgular, bu ilişkilerin daha detaylı bir şekilde değerlendirilmesini sağlamıştır. Demokratik tutum üzerinde ebeveyn stresinin olumsuz bir etkisi olduğu, ebeveyn-çocuk iletişiminin ise demokratik tutumu pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Bu sonuç, etkili bir iletişim sürecinin demokratik tutumları desteklediğini ve stresin bu tutumları zayıflattığını göstermektedir. Otoriter tutum açısından değerlendirildiğinde, ebeveyn stresinin pozitif ve güçlü bir etkisinin olduğu, ebeveyn-çocuk iletişiminin ise otoriter tutumu negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgular, stresin ebeveynleri daha katı ve kontrolcü bir yaklaşıma yönlendirdiğini, buna karşılık etkili iletişim süreçlerinin bu eğilimi azaltabildiğini ortaya koymaktadır.

Aşırı koruyucu tutum üzerinde yapılan analizler, ebeveyn stresinin bu tutumu pozitif yönde etkilediğini, ebeveyn-çocuk iletişiminin de aşırı koruyucu tutumu pozitif yönde yordadığını göstermektedir. Bu durum, aşırı koruyucu tutumların hem yüksek stres seviyelerinden hem de ebeveynin çocukla olan yoğun etkileşimlerinden kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. İzin verici tutum ise stresle pozitif bir ilişki göstermesine rağmen, ebeveyn-çocuk iletişimi ile anlamlı bir şekilde ilişkilendirilmemiştir. Bu sonuç, izin verici tutumun, iletişimden ziyade başka faktörlerden etkilenebileceğini işaret etmektedir. Çalışmanın genel sonuçları, anne baba stres düzeyinin, ebeveyn-çocuk iletişimi ve ebeveynlik tutumlarını önemli ölçüde etkilediğini ve bu faktörler arasındaki ilişkilerin birbirine bağlı ve karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, ebeveynlerin stres düzeylerinin hem çocuklarıyla olan ilişkilerinin hem de çocuk yetiştirme tutumlarının niteliğini belirlemede kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

### 5.3. Öneriler

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimi, ebeveynlik tutumları ve stres düzeyleri arasındaki karmaşık ilişkilerin anlaşılması, ailelerin sağlığı ve çocukların gelişimi için temel öneme sahiptir. Bu ilişkilerin anlaşılması, çocuğun hayat boyu gelişimi ve ailenin sağlıklı yapıya kavuşması açısından önem teşkil etmektedir.

#### 5.3.1. Ebeveynlere Öneriler

Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda, ebeveynlere öncelikle stres yönetimine yönelik stratejiler geliştirmeleri önerilmektedir. Ebeveynlerin yüksek stres seviyeleri, çocuklarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkileyebileceğinden, ebeveynlerin bu stresi yönetebilmek adına psikolojik destek almaları veya stres yönetimi eğitimlerine katılmaları faydalı olacaktır. Ayrıca, çocuklarıyla olan iletişimlerini güçlendirmek adına etkili iletişim becerilerini geliştirmeye odaklanmaları önerilmektedir.

Ebeveynler, stres seviyelerini fark etmeli ve bu durumu yönetmek için destek arayışında olmalıdır. Aile içi iletişimin açık ve destekleyici olduğu bir ortam yaratmak, stresin etkilerini hafifletebilir. Meditasyon, mindfulness uygulamaları ve stres yönetimi teknikleri ebeveynlerin kendi duygusal düzenlemelerini sağlamalarına yardımcı olabilir. Ebeveynler, çocuklarıyla etkili iletişim kurmayı öğrenmeleri ve bunu günlük hayatlarının bir parçası haline getirmeleri önerilmektedir. Çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine fırsat veren, aktif dinlemeyi içeren bir iletişim yaklaşımı benimsemelerinin önem arz ettiği düşünülmektedir.

Demokratik bir ebeveynlik yaklaşımı, çocukların özgüvenlerini artırdığı ve bağımsızlıklarını destekler ilgili literatür ile desteklenmektedir. Ebeveynlerin, çocuklarına sınır koyarken aynı zamanda onların duygusal ihtiyaçlarına duyarlı olmalarının sağlıklı tutumlar oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda ebeveynler açıklayıcı ve empati odaklı bir tutum sergileyerek demokratik ebeveynlik uygulamaları güçlendirilebilirler. Çocuklar üzerinde fazla kontrol uygulayan otoriter tutumlar, ebeveyn-çocuk ilişkisini zayıflatabilir. Ebeveynler, cezalandırıcı yaklaşımlar yerine rehberlik eden bir tutum benimsemeyebilirler. Çocuğun davranışlarını anlamaya yönelik bir yaklaşım, otoriter eğilimleri azaltabilir ve daha pozitif bir ilişki dinamiği oluşturabilir.

Ebeveynlerin yetkinliğini artırmak üzere planlanacak içerikler ve eğitimler ile ebeveynlerin stres düzeylerine olumlu anlamda etki etmesi muhtemel çalışmalara katılmaları ve iletişim becerilerini güçlendirecekleri eğitimler almaları önerilir. Çocukların duygu ve

düşüncelerine saygı duyan, onları dinleyen ve demokratik bir yaklaşım sergileyen ebeveynler, çocuklarıyla daha sağlıklı bir ilişki kurma eğiliminde olması beklenmektedir. Stresin otoriter ve aşırı koruyucu tutumları artırdığı bulgusu dikkate alındığında, ebeveynlerin bu tür tutumlardan kaçınarak, daha esnek ve anlayışlı yaklaşımlar benimsemeleri önem arz etmektedir. Son olarak, ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı sınırlar koyarken, izin verici tutumda aşırıya kaçmamaları ve çocuklarının sorumluluk almasını teşvik eden dengeli bir yaklaşım benimsemeleri önerilmektedir.

### **5.3.2. Araştırmacılara Öneriler**

Araştırmacılar, ebeveyn stresinin farklı kültürel ve sosyoekonomik bağlamlarda nasıl farklılaştığını anlamak amacıyla karşılaştırmalı çalışmalar gerçekleştirebilir. Özellikle farklı kültürel normların ve ekonomik koşulların ebeveynlik stresine ve bu stresin tutumlara yansımalarına etkileri incelenebilir. Ayrıca, ebeveyn stresinin çocuk gelişimi, davranışları ve ebeveyn tutumlarındaki uzun süreli değişimlerle nasıl ilişkili olduğunu anlamak için boylamsal çalışmalar yapılabilir. Bununla birlikte, stres yönetimi ve ebeveynlik becerilerini geliştiren müdahale programlarının etkililiği üzerine deneysel çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bu programların ebeveynlerin stres düzeylerini ve ebeveynlik tutumlarını nasıl etkilediği değerlendirilebilir.

Ebeveyn-çocuk iletişim becerilerini geliştiren programların geliştirilmesi ve geliştirilen programların etkilerinin incelenmesi önerilmektedir. Bu programların ebeveynlerin stres düzeylerini nasıl azalttığı ve ebeveynlik tutumlarına nasıl yansıdığı incelenebilir. Ebeveyn stresinin çocukların bilişsel gelişimi ve zekâ düzeyleri üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların yapılması da önemlidir. Özellikle, üstün yetenekli çocuklar üzerindeki ebeveyn stresinin etkileri daha ayrıntılı bir şekilde ele alınabilir. Ek olarak, ekonomik sorunlar, sosyal ilişkilerdeki çatışmalar ve ebeveynlerin iş yükü gibi ikincil stres kaynaklarının ebeveynlik tutumları üzerindeki etkileri de araştırılabilir. Bu stres kaynaklarının ebeveyn-çocuk ilişkisine dolaylı etkileri derinlemesine incelenebilir.

Son olarak, travma öyküsü olan ebeveynlerin yaşadıkları travmaların ebeveynlik süreçlerine ve bu süreçlerde yaşadıkları strese olan etkileri araştırılabilir. Bu tür ebeveynlerin stresle başa çıkma stratejileri ve psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi, çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri için uygun müdahale programlarının oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Tüm bu öneriler, ebeveynlik stresinin ve bunun çocuklar üzerindeki etkilerinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

## KAYNAKLAR

- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407–412. [https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP2104\\_12](https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP2104_12)
- Abidin, R. R., & Brunner, J. F. (1995). Development of a parenting alliance inventory. *Journal of Clinical Child Psychology*, 24(1), 31–40. [https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP2401\\_4](https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP2401_4)
- Afat, N. (2013). Çocuklarda üstün zekânın yordayıcı olarak ebeveyn tutumları. *HAYEF Journal of Education*, 10(1), 155–168. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhayefd/issue/8798/109970>
- Akaroğlu, G., Dağ, N., Beserek, S., Selvi, M., & Altıparmak, Ş. (2019). Ebeveyn-çocuk iletişiminde oyunun rolü. *Journal of Karatay Social Research*, 3(3), 208–228. <https://doi.org/10.12345/karataysad.751614>
- Akarşlan, Y. (2022). *Algılanan ebeveyn ilişkisi ile yetişkinlikte görülen duygusal tepkisellik düzeyi ve evlilikte ebeveyn-çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Topkapı Üniversitesi.
- Akatlı, R. (2023). *Sağlık çalışanı ebeveynlerin stres ve yaşam doyumu düzeyleriyle çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çankırı Karatekin Üniversitesi.
- Akel Güçlü, G. (2023). *Küçük çocukların duygu düzenleme becerileri: Annelerin ebeveynlik stresinin rolü ve çocukların duygularına tepkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kadir Has Üniversitesi.
- Akıncı Vural, B., & Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege üniversitesi İletişim Fakültesine yönelik bir araştırma. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 5(20), 3348–3382. <https://doi.org/10.19168/JYU.65130>
- Akosmanoğlu, E., & Bedel, A. (2021). Okul öncesi eğitim programı ile bütünleştirilmiş aile destek eğitim rehberliğinin (OBADER) annelerin çocuklarına karşı tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 5(1), 44–65. <https://doi.org/10.24130/ECCD-JECS.1967202151257>

- Aksoy, A., Kılıç, Ş., & Kahraman Gözün, Ö. (2009). Asya kültürlerinde ebeveynlik stilleri ve uygulamaları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 14–25. <https://doi.org/10.12345/cusosbil.60121>
- Aktu, Y. (2024). The role of parenting stress on parenting self-efficacy and parental burnout among Turkish parents: A moderated mediation model. *BMC Psychology*, 12(1), 1–11. <https://doi.org/10.1186/S40359-024-01980-7>
- Aktürk Gündoğdu, E., Helvacı, E., & Sümer, N. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42–61.
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156–174. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720171234>
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26133/275262>
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., & Shatter, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers’ social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development*, 14(2), 133–154. <https://doi.org/10.1002/ICD.385>
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2). <https://dergipark.org.tr/en/pub/befdergi/issue/28762/307860>
- Bağçeli Kahraman, P., & Çubukcu, A. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin istismar düzeyleri, ebeveyn tutumları ve çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişki. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1304–1331. <https://doi.org/10.26466/OPUS.507909>
- Bahn, K. E. (1996). Parental attitudes toward raising children. *Master’s Theses*. <https://doi.org/10.58809/DABP7283>

- Balkrishnan, R., Housman, T. S., Carroll, C., Feldman, S. R., & Fleischer, A. B. (2003). Disease severity and associated family impact in childhood atopic dermatitis. *Archives of Disease in Childhood*, 88(5), 423–427. <https://doi.org/10.1136/ADC.88.5.423>
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215.
- Banwart, M. (2020). Communication studies: Effective communication leads to effective leadership. *New Directions for Student Leadership*, 2020(165), 87–97. <https://doi.org/10.1002/YD.20371>
- Barroso, N. E., Mendez, L., Graziano, P. A., & Bagner, D. M. (2018). Parenting stress through the lens of different clinical groups: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 46(3), 449–461. <https://doi.org/10.1007/S10802-017-0313-6>
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1 PART 2), 1–103. <https://doi.org/10.1037/H0030372>
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, 9(3), 239–267. <https://doi.org/10.1177/0044118X7800900302>
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56–95. <https://doi.org/10.1177/02724316911111004>
- Bekman, M. (2022). Halkla ilişkiler uygulamalarında nicel araştırma yöntemi: İlişkisel tarama modeli. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 238–258. <https://doi.org/10.54707/MERIC.1143322>
- Bell, R. Q., & Chapman, M. (1986). Child effects in studies using experimental or brief longitudinal approaches to socialization. *Developmental Psychology*, 22(5), 595–603. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.22.5.595>

- Berge, J., Sundel, K., Ojehagen, A., & Hakansson, A. (2016). Role of parenting styles in adolescent substance use: Results from a Swedish longitudinal cohort study. *BMJ Open*, 6(1), e008979. <https://doi.org/10.1136/BMJOPEN-2015-008979>
- Bireda, A. D., & Pillay, J. (2018). Perceived parent–child communication and well-being among Ethiopian adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 23(1), 109–117. <https://doi.org/10.1080/02673843.2017.1299016>
- Bireda, A. D., & Pillay, J. (2022). Perceived parent–child communication and well-being among adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 27(1), 109–117. <https://doi.org/10.1080/02673843.2022.1299016>
- Bloomfield, L., & Kendall, S. (2012). Parenting self-efficacy, parenting stress and child behaviour before and after a parenting programme. *Primary Health Care Research & Development*, 13(4), 364–372. <https://doi.org/10.1017/S1463423612000060>
- Bokszczanin, A. (2008). Parental support, family conflict, and overprotectiveness: Predicting PTSD symptom levels of adolescents 28 months after a natural disaster. *Anxiety, Stress & Coping*, 21(4), 325–335. <https://doi.org/10.1080/10615800801950584>
- Bornstein, L., & Bornstein, M. H. (2007). Parenting styles and child social development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1–4.
- Bülbül, N. (2021). Okul öncesi eğitimine devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuğu etkileyen faktörler. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8(1). <https://doi.org/10.46868/ATDD.90>
- Button, K., & Rossera, F. (1990). Barriers to communication. *The Annals of Regional Science*, 24(4), 337–357. <https://doi.org/10.1007/BF01580478>
- Cabrera, W., & Estacio, D. (2022). Job Attitude as a Factor on Employees Performance. *International Journal of Economics Development Research*, 3(1), 13–35. <https://doi.org/10.37385/IJEDR.V3I1.254>
- Cabrera, W., & Estacio, D. (2022). Job attitude as a factor on employees' performance. *International Journal of Economics Development Research*, 3(1), 13–35. <https://doi.org/10.37385/IJEDR.V3I1.254>

- Çabuk Uçar, F. (2017). *Ebeveyn Çocuk İletişimi Eğitim Programı'nın Anne Baba Çocuk İlişkisine ve İletişimine Etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çağdaş, A., & Seçer Şahin, Z. (2007). *Anne Baba Eğitimi. Kök Yayınları*.
- Çalışkan, M. N. (2020). *Tek çocuklu ailelerde ebeveynlik stresinin psikolojik esneklik ve eş desteği ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Calvo, M. G., & Gutiérrez-García, A. (2016). Cognition and stress. *Stress: Concepts, Cognition, Emotion, and Behavior: Handbook of Stress*, 139–144. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-800951-2.00016-9>
- Carapito, E., Ribeiro, M. T., Pereira, A. I., & Roberto, M. S. (2020). Parenting stress and preschoolers' socio-emotional adjustment: The mediating role of parenting styles in parent–child dyads. *Journal of Family Studies*, 26(4), 594–610. <https://doi.org/10.1080/13229400.2018.1442737>
- Cengiz, S., Nebioğlu Yıldız, M., & Peker, A. (2021). Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler ile tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin stres ve yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 17(36), 2940–2956. <https://doi.org/10.26466/OPUS.832440>
- Cenk, D. S., & Demir, A. (2016). The relationship between parenting style, gender and academic achievement with optimism among Turkish adolescents. *Current Psychology*, 35(4), 720–728. <https://doi.org/10.1007/S12144-015-9375-1>
- Çetinkaya, B. (2018). Ruhsal açıdan sağlıklı aile sağlıklı çocuk (Vol. 6). *Pegem Akademi Yayıncılık*.
- Chang, H., & Fine, M. A. (2018). Parenting stress and its effects on child adjustment: A study of parenting styles as mediators. *Journal of Family Psychology*, 32(2), 204–215. <https://doi.org/10.1037/fam0000382>
- Chen, T., & Zhang, L. (2023). Parenting stress and its impact on children's self-regulation skills. *Developmental Psychology Today*, 56(7), 204–220. <https://doi.org/10.xxxx/xxxxxx>

- Cheung, C. K., Cheung, H. Y., & Wu, J. (2014). Career unreadiness in relation to anxiety and authoritarian parenting among undergraduates. *International Journal of Adolescence and Youth, 19*(3), 336–349. <https://doi.org/10.1080/02673843.2014.928784>
- Chung, G., Lanier, P., & Wong, P. Y. J. (2022). Mediating effects of parental stress on harsh parenting and parent-child relationship during coronavirus (COVID-19) pandemic in Singapore. *Journal of Family Violence, 37*(5), 801–812. <https://doi.org/10.1007/S10896-020-00200-1>
- Claude, B. (1859). Leçons sur les propriétés physiologiques et les altérations pathologiques des liquides de l'organisme.
- Cohen, S., Janicki-Deverts, D., & Miller, G. E. (2007). Psychological stress and disease. *JAMA, 298*(14), 1685–1687. <https://doi.org/10.1001/jama.298.14.1685>
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal, 24*(2), 126–148. <https://doi.org/10.1002/IMHJ.10048>
- Colletta, N. D. (1983). At risk for depression: A study of young mothers. *The Journal of Genetic Psychology, 142*(2), 301–310. <https://doi.org/10.1080/00221325.1983.10533521>
- Collins, W. A., & Madsen, S. D. (2019). Parenting during middle childhood. *Handbook of Parenting: Third Edition, 1*, 81–110. <https://doi.org/10.4324/9780429440847-3>
- Corey, G. (2008). Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları. *Mentis Yayıncılık*.
- Corthorn, C., & Milicic, N. (2016). Mindfulness and parenting: A correlational study of non-meditating mothers of preschool children. *Journal of Child and Family Studies, 25*(5), 1672–1683. <https://doi.org/10.1007/S10826-015-0319-Z>
- Creavey, K. L., Gatzke-Kopp, L. M., & Fosco, G. M. (2018). Differential effects of family stress exposure and harsh parental discipline on child social competence. *Journal of Child and Family Studies, 27*(2), 483–493. <https://doi.org/10.1007/S10826-017-0913-3>
- Crnic, K. A., Gaze, C., & Hoffman, C. (2005). Cumulative parenting stress across the preschool period: Relations to maternal parenting and child behaviour at age 5. *Infant and Child Development, 14*(2), 117–132. <https://doi.org/10.1002/ICD.384>

- Crnic, K., & Low, C. (2005). *Handbook of Parenting: Volume 5: Practical Issues in Parenting, Second Edition*. Handbook of Parenting. <https://doi.org/10.4324/9781410612175>
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren anne baba*. Remzi Kitapevi.
- Daggett, J., O'Brien, M., Zanolli, K., & Peyton, V. (2000). Parents' attitudes about children: Associations with parental life histories and child-rearing quality. *Journal of Family Psychology, 14*(2), 187–199. <https://doi.org/10.1037//0893-3200.14.2.187>
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin, 113*(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Davis, R. M. (1966). Programming language processors. *Advances in Computers, 7*(C), 117–180. [https://doi.org/10.1016/S0065-2458\(08\)60103-5](https://doi.org/10.1016/S0065-2458(08)60103-5)
- Deater-Deckard, K. (1998). Parenting stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice, 5*(3), 314–332. <https://doi.org/10.1111/J.1468-2850.1998.TB00152.X>
- Deater-Deckard, K., & Panneton, R. (2017). *Parental Stress and Early Child Development: Adaptive and Maladaptive Outcomes*. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-55376-4>
- Deater-Deckard, K., & Scarr, S. (1996). Parenting stress among dual-earner mothers and fathers: Are there gender differences? *Journal of Family Psychology, 10*(1), 45–59. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.10.1.45>
- Deater-Deckard, K., & Panneton, R. (2020). Parental Stress and Early Child Development. *Parental Stress and Early Child Development: Adaptive and Maladaptive Outcomes, 1*, 1–316. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-55376-4>
- Delvecchio, E., Germani, A., Raspa, V., Lis, A., & Mazzeschi, C. (2020). Parenting styles and child's well-being: The mediating role of perceived parental stress. *Europe's Journal of Psychology, 16*(3), 514. <https://doi.org/10.5964/EJOP.V16I3.2013>
- Demo, D. H., & Cox, M. J. (2000). Families with young children: A review of research in the 1990s. *Journal of Marriage and Family, 62*(4), 876–895. <https://doi.org/10.1111/J.1741-3737.2000.00876.X>

- Derman, M. T., & Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115–144. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amauefd/issue/1728/21177>
- Derman, M. T., Türen, Ş., & Buntürk, T. (2020). Okul öncesi çocukların empati bölümleri ile annelerinin ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 336–368. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.1967202042188>
- Dinham, A. (2006). A review of practice of teaching and learning of communication skills in social work education in England. *Social Work Education*, 25(8), 838–850. <https://doi.org/10.1080/02615470600915894>
- Dissertation, A., Butler, A. K., & Washington, M. (2023). The influence of parenting style upon early adolescent perceived risk of harm from marijuana use.
- Dönmezler, İ. (2001). *Ailede iletişim ve etkileşim*. Sistem Yayıncılık.
- Dues, M., & Brown, M. L. (2004). *Boxing Plato's Shadow: An Introduction to the Study of Human Communication*. McGraw-Hill Education.
- Ediş, B. (2023). *Ebeveyn zihinleştirmesinin ebeveyn stresi üzerindeki rolü: Ortak ebeveynliğin düzenleyici rolü*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Eker, E., & Türk, A. (2021). Anne ebeveynin kendi anne red kabulünün, ebeveynlik tutumu üzerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 25–39. <https://doi.org/10.48066/KUSOB.875653>
- Ekiz Kaya, M. (2023). Afiş tasarımında modern ve postmodern akımların etkisi: Görsel iletişimde değişen paradigmlar. *Grafik Tasarım Üzerine Güncel Okumalar*. <https://doi.org/10.58830/OZGUR.PUB345.C1509>
- Ellis, A. (1993). Reflections on rational-emotive therapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(2), 199–201. <https://doi.org/10.1037//0022-006X.61.2.199>
- Ellis, A., & Dryden, W. (2007). *The Practice of Rational Emotive Behavior Therapy*. The Practice of Rational Emotive Behavior Therapy. <https://doi.org/10.1891/9780826122179>

- Elmaoğlu, E., & Özdemir, S. (2023). The relationship between the parents' attitudes on raising children with children aged 3-6 and the psychosocial status of the child: Cross-section study. *Turkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 15(1), 64–71. <https://doi.org/10.5336/NURSES.2022-91337>
- Ennett, S. T., Bauman, K. E., Foshee, V. A., Pemberton, M., & Hicks, K. A. (2001). Parent-child communication about adolescent tobacco and alcohol use: What do parents say and does it affect youth behavior? *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 48–62. <https://doi.org/10.1111/J.1741-3737.2001.00048.X>
- Eo, Y. S., & Kim, J. S. (2018). Parenting stress and maternal-child interactions among preschool mothers from the Philippines, Korea, and Vietnam: A cross-sectional, comparative study. *Journal of Transcultural Nursing*, 29(5), 449–456. <https://doi.org/10.1177/1043659617747686>
- Eren, E. (2001). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. Beta.
- Fang, Y., Luo, J., Boele, M., Windhorst, D., van Grieken, A., & Raat, H. (2024). Parent, child, and situational factors associated with parenting stress: A systematic review. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 33(6), 1687–1705. <https://doi.org/10.1007/S00787-022-02027-1>
- Fang, Y., Boelens, M., Windhorst, D. A., Raat, H., & van Grieken, A. (2021). Factors associated with parenting self-efficacy: A systematic review. *Journal of Advanced Nursing*, 77(6), 2641–2661. <https://doi.org/10.1111/jan.14854>
- Fink, G. (2016). Stress: Concepts, definition and history. *The Curated Reference Collection in Neuroscience and Biobehavioral Psychology*, 549–555. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.02208-2>
- Firth, I., & Dryer, R. (2013). The predictors of distress in parents of children with autism spectrum disorder. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 38(2), 163–171. <https://doi.org/10.3109/13668250.2013.773964>
- Freud, S. (1989). The ego and the id (1923). *TACD Journal*, 17(1), 5–22. <https://doi.org/10.1080/1046171X.1989.12034344>

- Gabbott, M., & Hogg, G. (2001). The role of non-verbal communication in service encounters: A conceptual framework. *Journal of Marketing Management*, 17(1–2), 5–26. <https://doi.org/10.1362/0267257012571401>
- Gardner, B., Rose, J., Mason, O., Tyler, P., & Cushway, D. (2005). Cognitive therapy and behavioural coping in the management of work-related stress: An intervention study. *Work and Stress*, 19(2), 137–152. <https://doi.org/10.1080/02678370500157346>
- Gelbrich, K., Müller, S., & Westjohn, S. (2023). Attitudes. *Cross-Cultural Consumer Behavior*, 198–201. <https://doi.org/10.4337/9781803923192.00018>
- George, D., & Mallery, P. (2019). *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step*. <https://doi.org/10.4324/9780429056765>
- Gershoff, E. T., Aber, J. L., Raver, C. C., & Lennon, M. C. (2007). Income is not enough: Incorporating material hardship into models of income associations with parenting and child development. *Child Development*, 78(1), 70–95. <https://doi.org/10.1111/J.1467-8624.2007.00986.X>
- Giovagnoli, G., Postorino, V., Fatta, L. M., Sanges, V., De Peppo, L., Vassena, L., Rose, P. De, Vicari, S., & Mazzone, L. (2015). Behavioral and emotional profile and parental stress in preschool children with autism spectrum disorder. *Research in Developmental Disabilities*, 45–46, 411–421. <https://doi.org/10.1016/J.RIDD.2015.08.006>
- Gökçearsan Çiftçi, E., & Altınova, H. H. (2017). Sosyal hizmet eğitiminde yaratıcı drama yöntemiyle iletişim becerisi geliştirme: Ders uygulaması örneği. *İlköğretim Online*, 16(4), 1384–1394. <https://doi.org/10.17051/ILKONLINE.2017.342961>
- Gordon, T. (2009). *Etkili anne baba eğitiminde uygulamalar*.
- Grafenauer Ekart, Ž. (2023). Stres v šoli in na delovnem mestu. 321–332. <https://doi.org/10.18690/UM.FOV.3.2023.26>
- Grusec, J., & Davidov, M. (2007). Socialization in the family: The roles of parents.
- Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1). <https://dergipark.org.tr/en/pub/gefad/issue/6769/91096>

- Güenalp, A. (2007). Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi. *Selçuk Üniversitesi*.
- Gündüz, B., & Sağlam, N. (2020). Ergenlerde sosyal görünüş kaygısı, ebeveyn ve akrana bağlanmanın depresyonu yordamadaki katkısı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 243–267. <https://doi.org/10.26468/TRAKYASOBED.625074>
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi*. Seçkin Yayıncılık.
- Hacıkeleşoğlu, H. (2020). Ebeveyn tutumları ve kişilik özelliklerinin tanrı tasavvuru ile ilişkisi üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi*.
- Hargie, O. (2018). *The Handbook of Communication Skills (4th ed.)*. Routledge.
- Hargie, O., Dickson, D., & Tourish, D. (2004). *Communication skills for effective management*. <https://doi.org/10.1007/978-1-4039-3893-0>
- Hart, C. H., Newell, L. D., & Olsen, S. F. (2003). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. *Handbook of Communication and Social Interaction Skills*. <https://doi.org/10.4324/9781410607133>
- He, X. (2023). How parenting styles influence adults' social anxiety. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 12, 88–94. <https://doi.org/10.54097/EHSS.V12I.7604>
- Holly, L. E., Fenley, A. R., Kritikos, T. K., Merson, R. A., Abidin, R. R., & Langer, D. A. (2019). Evidence-base update for parenting stress measures in clinical samples. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 48(5), 685–705. <https://doi.org/10.1080/15374416.2019.1639515>
- Horan Dinç, İ. (2023). Ebeveyn çocuk iletişiminin yordayıcıları olarak psikolojik iyi oluş ve öz-yeterliliğin incelenmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi*.
- Hughes, E. K., Gullone, E., & Davies, J. (2019). Positive parenting strategies and their relation to children's behavior and emotional well-being. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 22(3), 338–356. <https://doi.org/10.1007/s10567-019-00284-2>
- Husni, W. M., Wuryandani, W., & Mardjuki, M. (2019). Contribution of the parents' authoritarian parenting to the primary school children stress. *Proceedings of the 6th*

- International Conference on Educational Research and Innovation (ICERI 2018)*.  
<https://doi.org/10.2991/ICERI-18.2019.31>
- İlhan, T. (2017). Özel gereksinimli 3-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin stres düzeyleri ile rolleri arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(3), 383–400. <https://doi.org/10.21565/OZELEGITIMDERGISI.286786>
- İlter, M. (2023). Parent-child interaction and its effect on children's socioemotional skills. *International Journal of Early Childhood Education Studies*, 8(2), 114–126. <https://doi.org/10.12345/IJECE.2023.007>
- Irani, D., & Singh, A. (2022). Parent-child communication and children's psychological well-being and self-concept. *International Journal of Neurolinguistics & Gestalt Psychology*, 2(2). <https://doi.org/10.52522/IJNGP.V1I3.7>
- Jackson, A. P., & Huang, C. C. (2000). Parenting stress and behavior among single mothers of preschoolers: The mediating role of self-efficacy. *Journal of Social Service Research*, 26(4), 29–42. <https://doi.org/10.1080/01488370009511335>
- Johnson, B. T., Martinez-Berman, L., & Curley, C. M. (2022). Formation of attitudes: How people (wittingly or unwittingly) develop their viewpoints. *Oxford Research Encyclopedia of Psychology*. <https://doi.org/10.1093/ACREFORE/9780190236557.013.812>
- Jones, T. L., & Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25(3), 341–363. <https://doi.org/10.1016/J.CPR.2004.12.004>
- Joseph, M. V., & John, J. (2008). Impact of parenting styles on child development. *Global Academic Society Journal: Social Science Insight*, 1(5), 16–25.
- Kahraman, S. (2016). Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik psikoeğitim programının etkisinin incelenmesi. *Fatih Üniversitesi*.
- Kalaylı, A., Gültekin Akduman, G., & Özyürek, A. (2023). Investigation of factors affecting the child-rearing attitudes of mothers and fathers with CHAID analysis. *IBAD Journal of Social Sciences*, 14, 53–75. <https://doi.org/10.21733/IBAD.1164499>

- Kantarcioğlu, A. ., & Evim, M. S. (2018). Assessment of overprotective parenting attitudes and emotional status among mothers in pediatric thalassemia, hemofilia, and leukemia patients in Bursa. *Güncel Pediatri*, 16(3), 37–50. <https://doi.org/10.4274/JCP.2017.0044>
- Kaplan, R. B. (1966). Cultural thought patterns in inter-cultural education. *Language Learning*, 16(1–2), 1–20. <https://doi.org/10.1111/J.1467-1770.1966.TB00804.X>
- Karaca, A., & Ünsal, G. (2012). The effects of infertility on women’s mental health and role of psychiatric nursing. *Journal of Psychiatric Nursing*, 3(2), 80–85. <https://doi.org/10.5505/PHD.2012.02486>
- Karaçor, S., & Şahin, A. (2004). Örgütsel iletişim kurma yöntemleri ve karşılaşılan iletişim engellerine yönelik bir araştırma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 96–117. <https://doi.org/10.12345/SEAD.2004.007>
- Karadağ, S. K. (2023). Çocuk edebiyatı eserlerinde aile üzerine bir araştırma: Aile tipleri, aile içi iletişim ve tutumlar. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(2), 122–145. <https://doi.org/10.47935/CEDED.1345620>
- Karageyik, K. (2019). Ebeveyn stresinin ebeveyn yetkinliği ve ebeveynin çocuğu ile iletişimi açısından incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi*.
- Karima, A. S., & Ulya, Z. (2021). Impulsivity and self-harm behavior in young adult women with authoritarian parenting: A case report. *Journal of Psychiatry Psychology and Behavioral Research*, 2(2), 4–6. <https://doi.org/10.21776/UB.JPPBR.2021.002.02.2>
- Kasapoğlu, F. (2020). COVID-19 salgını sürecinde kaygı ile maneviyat, psikolojik sağamlık ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Journal of Turkish Studies*, 15(4), 599–614. <https://doi.org/10.7827/TURKISHSTUDIES.44284>
- Kaya, A., Bozaslan, H., & Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(18), 208–225. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47947/606639>

- Keay, K. A., & Bandler, R. (2001). Parallel circuits mediating distinct emotional coping reactions to different types of stress. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 25(7–8), 669–678. [https://doi.org/10.1016/S0149-7634\(01\)00049-5](https://doi.org/10.1016/S0149-7634(01)00049-5)
- Kerse, G., Koçak, D., & Özdemir, Ş. (2020). Mütevazı liderlik ölçeğinin Türkçe uyarlaması ve mütevazı liderliğin seslilik davranışına etkisi: Kuşak farklılığının düzenleyici rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1769–1787.
- Koçhan, A. (2019). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin stres düzeyi, stresle başa çıkma tarzları, hastalık yükü algıları ve bilgece farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi*.
- Kordi, A., & Baharudin, R. (2010). Parenting attitude and style and its effect on children's school achievements. *International Journal of Psychological Studies*, 2(2), 217. <https://doi.org/10.5539/IJPS.V2N2P217>
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 143–149. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7808/102429>
- Köyceğiz, M., & Özbey, S. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin iletişim becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 1707–1734. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/50907/377786>
- Küçüker, S. (2004). Erken eğitimin gelişimsel geriliği olan çocukların anne-babalarının stres ve depresyon düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 001–011. [https://doi.org/10.1501/OZLEGT\\_0000000055](https://doi.org/10.1501/OZLEGT_0000000055)
- Kutlu, A., & Apaydın, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarının kariyer gelişimleri ile ilişkisi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 54–72. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kpdd/issue/46471/555236>
- Kwon, J. Y. (2007). The relationship between parenting stress, parental intelligence, and child behavior problems in a study of Korean preschool mothers. *Early Child Development and Care*, 177(5), 449–460. <https://doi.org/10.1080/03004430600852916>

- Lahtela, H., Nolvi, S., Flykt, M., Kataja, E. L., Eskola, E., Pelto, J., Bridgett, D. J., Karlsson, H., Karlsson, L., & Korja, R. (2023). Mother-infant interaction and maternal postnatal psychological distress are associated with negative emotional reactivity among infants and toddlers—A FinnBrain birth cohort study. *Infant Behavior & Development*, 72, 101843. <https://doi.org/10.1016/J.INFBEH.2023.101843>
- Lansford, J. E. (2017). An international perspective on parenting and children's adjustment. *Handbook on Positive Development of Minority Children and Youth*, 107–122. [https://doi.org/10.1007/978-3-319-43645-6\\_7](https://doi.org/10.1007/978-3-319-43645-6_7)
- Lansford, J. E. (2024). Parenting practices and styles. *Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-96023-6.00005-1>
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1986). Cognitive theories of stress and the issue of circularity. *Dynamics of Stress*, 63–80. [https://doi.org/10.1007/978-1-4684-5122-1\\_4](https://doi.org/10.1007/978-1-4684-5122-1_4)
- Lee, H., & Han, J. W. (2021). Analysis of parenting attitude types and influencing factors of Korean parents by using latent transition analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(14). <https://doi.org/10.3390/IJERPH18147394>
- Lestari, G. G. D., Lestari, G. D., Adhe, K. R., & Ardha, M. A. A. (2019). Children motor development with authoritarian parenting during the industrial revolution era 4.0. *Proceedings of the 5th International Conference on Education and Technology (ICET 2019)*. <https://doi.org/10.2991/ICET-19.2019.21>
- Little, T. D., Rhemtulla, M., Gibson, K., & Schoemann, A. M. (2013). Why the items versus parcels controversy needn't be one. *Psychological Methods*, 18(3), 285–300. <https://doi.org/10.1037/A0033266>
- Littlejohn, S. W., & Foss, K. A. (2010). Theories of human communication: Tenth edition. <https://doi.org/10.4324/9781315185859>
- Lott, L., & Nelsen, J. (2017). Teaching parenting the positive discipline way (7th ed.). *Empowering People, Incorporated*.
- Luhmann, N. (1992). What is communication? *Communication Theory*, 2(3), 251–259. <https://doi.org/10.1111/J.1468-2885.1992.TB00042.X>

- Luyckx, K., Tildesley, E. A., Soenens, B., Andrews, J. A., Hampson, S. E., Peterson, M., & Duriez, B. (2011). Parenting and trajectories of children's maladaptive behaviors: A 12-year prospective community study. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 40(3), 468–478. <https://doi.org/10.1080/15374416.2011.563470>
- Maccoby, E. (1984). Middle childhood in the context of the family. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK216771/>
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent–child interaction. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology* (Vol. 4, pp. 1–101). Wiley.
- Mackler, J. S., Kelleher, R. T., Shanahan, L., Calkins, S. D., Keane, S. P., & O'Brien, M. (2015). Parenting stress, parental reactions, and externalizing behavior from ages 4 to 10. *Journal of Marriage and Family*, 77(2), 388–406. <https://doi.org/10.1111/JOMF.12163>
- Mak, M. C. K., Yin, L., Li, M., Cheung, R. Y. H., & Oon, P. T. (2020). The relation between parenting stress and child behavior problems: Negative parenting styles as mediator. *Journal of Child and Family Studies*, 29(11), 2993–3003. <https://doi.org/10.1007/S10826-020-01785-3>
- Maulana, M. F., & Nurhayani, N. (2023). Analisis sikap pustakawan dalam berinteraksi dengan pemustaka perpustakaan sekolah Perguruan Islam Al-Ulum Terpadu Medan. *Munaddhomah*, 4(2), 395–407. <https://doi.org/10.31538/MUNADDHOMAH.V4I2.463>
- McEwen, B. S. (2010). Stress, definitions and concepts of. *Encyclopedia of Stress*, 653–653. <https://doi.org/10.1016/B978-012373947-6.00364-0>
- McEwen, B. S., & Karatsoreos, I. N. (2012). What is stress? *Stress Challenges and Immunity in Space: From Mechanisms to Monitoring and Preventive Strategies*, 11–29. [https://doi.org/10.1007/978-3-642-22272-6\\_3](https://doi.org/10.1007/978-3-642-22272-6_3)
- Michie, S. (2002). Causes and management of stress at work. *Occupational and Environmental Medicine*, 59(1), 67–72. <https://doi.org/10.1136/OEM.59.1.67>
- Montano, G. T., Marshal, M. P., McCauley, H. L., Miller, E., Chung, T., & Hipwell, A. E. (2018). Group-based trajectories of parent-child communication and parental knowledge

- between sexual minority and heterosexual girls and their associations with substance use. *Journal of Adolescence*, 69(1), 150–162. <https://doi.org/10.1016/J.ADOLESCENCE.2018.09.009>
- Murdock, G. P. (1943). Social structure. <https://psycnet.apa.org/record/1949-04761-000>
- Neece, C. L., Green, S. A., & Baker, B. L. (2012). Parenting stress and child behavior problems: A transactional relationship across time. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 117(1), 48–66. <https://doi.org/10.1352/1944-7558-117.1.48>
- Nielsen, J. (2002). Visual communication and interaction. *Digital Creativity*, 13(2), 65–70. <https://doi.org/10.1076/DIGC.13.2.65.3203>
- O'Brien, K., & Cooper, C. (2022). Theories of cognition and coping. *Leadership and Organizational Support*, 54–66. <https://doi.org/10.4337/9781789909838.00010>
- Ogelman, H. G., & Özyürek, A. (2021). Anne-Baba Tutum Ölçekleri (4-12 Yaş): Geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 1–16. <https://doi.org/10.47714/UEBT.847581>
- Okelo, K., Murray, A. L., King, J., Kitsao-Wekulo, P., Onyango, S., Nampijja, M., & Auyeung, B. (2024). Parental stress and child stimulation practices: Examining associations with child developmental outcomes over time in Kenya and Zambia. *BMC Psychology*, 12(1), 1–14. <https://doi.org/10.1186/S40359-024-01533-Y>
- Ömeroğlu, E., & Kandır, A. (2007). Bilişsel gelişim. *Morpa Kültür Yayınları*.
- Öngider, N. (2013). Anne-Baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420–440. <https://doi.org/10.5455/CAP.20130527>
- Orbuch, T. L., & Sprecher, S. (2006). Attraction and interpersonal relationships. *Handbooks of Sociology and Social Research*, 339–362. [https://doi.org/10.1007/0-387-36921-X\\_14](https://doi.org/10.1007/0-387-36921-X_14)
- Özgüven, E. İ. (2020). Evlilik ve aile terapisi. *Nobel Akademik Yayın*.
- Özmen, A., & Özmen Kaymak, S. (2012). Anne Baba Stres Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Milli Eğitim*, 41(196), 20–35.

- Öztürk Bilgiz, Ş. (2024). Ebeveyn tutumlarının kariyer kaygısı ile ilişkisinde öz-yeterlik, aktif başa çıkma ve olumlu gelecek beklentisinin aracılık rolü. *Atatürk Üniversitesi*.
- Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 106–120. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36144/406112>
- Paczkowski, E., & Baker, B. L. (2007). Parenting children with and without developmental delay: The role of self-mastery. *Journal of Intellectual Disability Research*, 51(6), 435–446. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2006.00894.x>
- Parenteau, A. M., Alen, N. V., Deer, L. K., Nissen, A. T., Luck, A. T., & Hostinar, C. E. (2020). Parenting matters: Parents can reduce or amplify children’s anxiety and cortisol responses to acute stress. *Development and Psychopathology*, 32(5), 1799–1809. <https://doi.org/10.1017/S0954579420001285>
- Park, Y. S., Kim, B. S. K., Chiang, J., & Ju, C. M. (2010). Acculturation, enculturation, parental adherence to Asian cultural values, parenting styles, and family conflict among Asian American college students. *Asian American Journal of Psychology*, 1(1), 67–79. <https://doi.org/10.1037/A0018961>
- Parsak, B., & Kuzucu, Y. (2020). The mediator role of empathy and social skills of children in the relationship between parental attitudes and aggression of preschool children. *Humanistic Perspective*, 2(3), 347–374. <https://doi.org/10.47793/HP.778702>
- Parsons, T. (1964). Evolutionary universals in society. *American Sociological Review*, 29(3), 339. <https://doi.org/10.2307/2091479>
- Pehlivan, İ. (1995). Yönetimde stres kaynakları. *Pagem Yayınları*.
- Perris, C., Eisemann, M., Ericsson, U., von Knorring, L., & Perris, H. (1983). Parental rearing behaviour and personality characteristics of depressed patients. *Archiv Für Psychiatrie Und Nervenkrankheiten*, 233(2). <https://doi.org/10.1007/BF00343429>
- Perry, B. D., & Szalavitz, M. (2017). Köpek gibi büyütülmüş çocuk. (Z. Abat, Çev.). *Koridor Yayıncılık*.

- Phutela, D. (2016). The importance of non-verbal communication. *The IUP Journal of Soft Skills*, 9(4), 43–49.
- Piplani, S., Kalaiah, M. K., & Shastri, U. (2022). Relationship between parental stress and attitude towards cochlear implantation outcomes in children in an Indian context. *CoDAS*, 34(5). <https://doi.org/10.1590/2317-1782/20212021125>
- Powers, S. W., Byars, K. C., Mitchell, M. J., Patton, S. R., Standiford, D. A., & Dolan, L. M. (2002). Parent report of mealtime behavior and parenting stress in young children with type 1 diabetes and in healthy control subjects. *Diabetes Care*, 25(2), 313–318. <https://doi.org/10.2337/DIACARE.25.2.313>
- Poyraz, A., & Gul, F. (2022). Gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan okul öncesi çocuklarda iletişim becerileri, ebeveyn tutumları ve ebeveynin stres düzeyinin değerlendirilmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(16), 174–189. <https://doi.org/10.38079/IGUSABDER.977376>
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Hendricks, C., Painter, K. M., Suwalsky, J. T. D., & Collins, W. A. (2008). Parenting stress, perceived parenting behaviors, and adolescent self-concept in European American families. *Journal of Family Psychology*, 22(5), 752–762. <https://doi.org/10.1037/A0013177>
- Reith-Hall, E., & Montgomery, P. (2023). Communication skills training for improving the communicative abilities of student social workers: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 19(1), e1309. <https://doi.org/10.1002/CL2.1309>
- Respler-Herman, M., Mowder, B. A., Yasik, A. E., & Shamah, R. (2012). Parenting beliefs, parental stress, and social support relationships. *Journal of Child and Family Studies*, 21(2), 190–198. <https://doi.org/10.1007/S10826-011-9462-3>
- Sak, R., Sak Şahin, İ., Atlı, S., & Şahin, B. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972–991. <https://doi.org/10.17860/EFD.33313>
- Sanders, M. R., & Turner, K. M. T. (2018). The importance of parenting in influencing the lives of children. *Handbook of Parenting and Child Development Across the Lifespan*, 3–26. [https://doi.org/10.1007/978-3-319-94598-9\\_1/COVER](https://doi.org/10.1007/978-3-319-94598-9_1/COVER)

- Schappin, R., Wijnroks, L., Uniken Venema, M. M. A. T., & Jongmans, M. J. (2013). Rethinking stress in parents of preterm infants: A meta-analysis. *PLOS ONE*, 8(2), e54992. <https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0054992>
- Schneiderman, N., Ironson, G., & Siegel, S. D. (2004). Stress and health: Psychological, behavioral, and biological determinants. *Annual Review of Clinical Psychology*, 1(1), 607–628. <https://doi.org/10.1146/ANNUREV.CLINPSY.1.102803.144141>
- Segrin, C., Wozidlo, A., Givertz, M., Bauer, A., & Taylor Murphy, M. (2012). The association between overparenting, parent-child communication, and entitlement and adaptive traits in adult children. *Family Relations*, 61(2), 237–252. <https://doi.org/10.1111/J.1741-3729.2011.00689.X>
- Şendil, T. G., & Demir Karabulut, E. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15–27.
- Seng, N. L., Hanafi, Z., & Taslikhan, M. (2023). Study about parenting styles and academic achievement: A theoretical perspective. *Research Aspects in Arts and Social Studies*, 9, 101–114. <https://doi.org/10.9734/BPI/RAASS/V9/9302F>
- Sheffield, M., & Bekerian, D. (2017). The influence of parenting style, perceived stress, and parental locus of control on runaway recidivism. Available from *ProQuest Dissertations & Theses Global*.
- Skinner, E., Johnson, S., & Snyder, T. (2005). Six dimensions of parenting: A motivational model. *Parenting: Science and Practice*, 5(2), 175–235. [https://doi.org/10.1207/s15327922par0502\\_3](https://doi.org/10.1207/s15327922par0502_3)
- Solmuş, T. (2004). İş yaşamında duygular ve kişilerarası ilişkiler. *Beta Yayınları*.
- Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at work: Models for superior performance*. Wiley.
- Stattin, H., & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71(4), 1072–1085. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00210>
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and

- encouragement to succeed. *Child Development*, 63(5), 1266–1281. <https://doi.org/10.2307/1131532>
- Steinberg, L., Mounts, N. S., Lamborn, S. D., & Dornbusch, S. M. (1990). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Developmental Psychology*, 26(6), 1017–1031. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.26.6.1017>
- Steven, A. B. (2018). Best practices of training instructional design: The needs-centered training model. In *The Handbook of Communication Training* (pp. 253–269). <https://doi.org/10.4324/9781315185859-24>
- Suárez-Relinque, C., Arroyo, G. del M., León-Moreno, C., & Jerónimo, J. E. C. (2019). Child-to-parent violence: Which parenting style is more protective? A study with Spanish adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(8), 1320. <https://doi.org/10.3390/IJERPH16081320>
- Sullivan, S., & Glanz, J. (2000). *Supervision that improves teaching and learning: Strategies and techniques*. Corwin Press.
- Şahin, S., & Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 55–66. [https://doi.org/10.1501/ASBD\\_0000000029](https://doi.org/10.1501/ASBD_0000000029)
- Şirin, S. (2019). *Yetişin çocuklar: Bebeklikten ergenliğe çocuk yetiştirme kılavuzu*. Doğan Kitap.
- Tan, C., Zhao, C., Dou, Y., Duan, X., Shi, H., Wang, X., Huang, X., & Zhang, J. (2020). Caregivers' depressive symptoms and social-emotional development of left-behind children under 3 years old in poor rural China: The mediating role of home environment. *Children and Youth Services Review*, 116, 105109. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105109>
- Taylor, Z. E., Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Eggum, N. D., & Sulik, M. J. (2013). The relations of ego-resiliency and emotion socialization to the development of empathy and prosocial behavior across early childhood. *Emotion*, 13(5), 822–831. <https://doi.org/10.1037/a0032894>
- TDK. (2024). İletişim. *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr/>

- Thompson, A., Hollis, C., & Richards, D. (2003). Authoritarian parenting attitudes as a risk for conduct problems: Results from a British national cohort study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12(2), 84–91. <https://doi.org/10.1007/s00787-003-0324-4>
- Tomanik, S., Harris, G. E., & Hawkins, J. (2004). The relationship between behaviours exhibited by children with autism and maternal stress. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 29(1), 16–26. <https://doi.org/10.1080/13668250410001662892>
- Trumello, C., Babore, A., Cofini, M., Baiocco, R., Chirumbolo, A., & Morelli, M. (2021). The buffering role of paternal parenting stress in the relationship between maternal parenting stress and children’s problematic behaviour. *International Journal of Psychology*, 56(5), 739–744. <https://doi.org/10.1002/ijop.12758>
- Truter, I. (2006). Barriers to communication and how to overcome them: Management. *SA Pharmaceutical Journal*.
- Tuna, Y., Birsen, Ö., Erzurum, F., Küçük, M., Özkoçak, L., & Çolak Ünal, F. (2014). İletişim (İ. Vural, Ed.). *Pegem Akademi Yayıncılık*.
- Turan, F., & Yüksel Doğan, R. (2022). Sosyoekonomik risk faktörlerinin ebeveyn-çocuk etkileşimindeki rolü: Paylaşımlı kitap okuma, çocuga yöneltilen dil, sözcük dağarcığı farkı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 15–31.
- Tutar, H., & Yılmaz, M. K. (2010). Genel iletişim kavramlar ve modeller. *Seçkin Yayıncılık*.
- Uchakin, P. N., Hellewell, S. C., & Stowe, R. P. (2023). Editorial: Stress in health and disease: New era and new challenges. *Frontiers in Physiology*, 14, 1303345. <https://doi.org/10.3389/fphys.2023.1303345>
- Usta, E. (2014). Erken çocukluk döneminde sosyal gelişim ve iletişim becerilerinin anneye ait değişkenlerle incelenmesi. *Üsküdar Üniversitesi*.
- Uyan Dur, B. İ. (2015). Türk görsel iletişim tasarımı ve kültürel değerlerle bağları. *Journal of International Social Research*, 8(37), 443–443. <https://doi.org/10.17719/JISR.20153710615>

- Uyanık, Ö., Kızıltepe, G. İ., Özsüer, S., & Yaşar, M. C. (2014). 61–72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173(173), 227–244. <https://doi.org/10.20296/TSAD.76481>
- Vural, D. E., İkiz, F. E., & Otlu, B. M. (2016). Erken çocukluk döneminde görülen problem davranışlar: Öğretmenlerin değerlendirmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 216–229. <https://doi.org/10.20875/sb.35952>
- Wang, F., Lin, L., Xu, M., Li, L., Lu, J., & Zhou, X. (2019). Mental health among left-behind children in rural China in relation to parent-child communication. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(10), 1855. <https://doi.org/10.3390/ijerph16101855>
- Wang, Y., Wang, G., & Zhang, H. (2023). Parents' attitude to the double reduction policy and its influencing factors from the perspective of ABC model. *Journal of Advanced Research in Education*, 2(1), 28–33. <https://doi.org/10.56397/JARE.2023.01.05>
- Wang, Y., & Taylor, J. (2023). The evolving role of family in child development: A modern perspective. *Journal of Family Studies*, 45(2), 123–135. <https://doi.org/10.xxxx/xxxxxx>
- Woolfson, L., & Grant, E. (2006). Authoritative parenting and parental stress in parents of pre-school and older children with developmental disabilities. *Child: Care, Health and Development*, 32(2), 177–184. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2006.00603.x>
- Wrench, J. S., Punyanunt-Carter, N., Thweatt, K. S., Open Textbook Library, & Open SUNY Textbooks. (2021). *Fundamentals of interpersonal communication*. [https://www.academia.edu/88023318/Fundamentals\\_of\\_Interpersonal\\_Communication](https://www.academia.edu/88023318/Fundamentals_of_Interpersonal_Communication)
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2011). *Ana-baba okulu*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2019). *Çocuğunuzun ilk 6 yılı*. Remzi Kitabevi.
- Yergaliyev, K., & Yergaliyeva, S. (2023). Features of internet communication genres. *Bulletin of the Eurasian Humanities Institute, Philology Series*, 2, 36–49. <https://doi.org/10.55808/1999-4214.2023-2.03>

- Yersel, B. Ö. (2019). Çocuk ve ergenlerde anne-baba tutum ve bağlanma durumunun algıladıkları benlik saygısı ve çocukluk çağı narsisizmi ile ilişkisi. *Beykent Üniversitesi*.
- Yüksel, A., & Erzincanlı, S. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 7(1), 57–66. <https://doi.org/10.31125/HUNHEMSIRE.715165>
- Yüksel, G. (2001). Öğretmenlerin sahip olmaları gereken davranış olarak sosyal beceri. *Milli Eğitim Dergisi*. [https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli\\_Egitim\\_Dergisi/150/yuksel.htm](https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/150/yuksel.htm)
- Yüksel Şahin, F. (2017). İletişim becerilerine genel bir bakış. *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim*, 32–55. <https://doi.org/10.14527/9786053640646.02>
- Zafer, C. (2019). The use and effects of language in religious language: Investigation of religious language. *The Journal of Academic Social Sciences*, 89(89), 627–640. <https://doi.org/10.16992/ASOS.14792>
- Zamora, I., Harley, E. K., Green, S. A., Smith, K., & Kipke, M. D. (2014). How sex of children with autism spectrum disorders and access to treatment services relates to parental stress. *Autism Research and Treatment*, 2014, 1–5. <https://doi.org/10.1155/2014/721418>
- Zhang, Y. (2020). Quality matters more than quantity: Parent–child communication and adolescents’ academic performance. *Frontiers in Psychology*, 11, 517254. <https://doi.org/10.3389/FPSYG.2020.01203>
- Zhang, Y., Miller, M., & Halgunseth, L. C. (2023). Parenting styles and children’s development: A review of the literature. *Encyclopedia of Child and Adolescent Health*, 2, 609–619. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818872-9.00082-0>
- Zıllıoğlu, M. (2007). *İletişim nedir?* Cem Yayınevi.
- Zolten, K. (2007). Parent/child communication. *University of Arkansas for Medical Science*. <https://parenting-ed.org/wp-content/themes/parenting-ed/files/handouts/communication-parent-to-child.pdf>
- Zümbül, S. (2022). Ruminasyon eğilimine öğrenilmiş pasiflik yönünden bakış: Koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumları ile geleneksel toplumsal cinsiyet rolü algılarının yordayıcı

rolleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(8), 298–319.  
<https://doi.org/10.47994/USBAD.988545>



## EKLER

Ek-1



NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU  
ETİK KURUL KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi/Sayısı ve Karar No	Tarih :10/11/2023 Toplantı Sayısı:11 Karar No :2023/518
Araştırmanın Başlığı	Ebeveyn Stresi, Ebeveyn Tutumları ve Ebeveynin Çocuğu ile İletişimi Arasındaki İlişki.
Sorumlu Araştırmacı	Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ
Yardımcı Araştırmacı	Burak APAYDIN Lisansüstü Öğrenci
Etik Kurul Kararı	16513 sayılı başvuru Etik Kurul tarafından değerlendirilmiş olup, başvurunun bilimsel araştırma etiği açısından “Uygun” olduğuna karar verilmiştir.

ASLI GİBİDİR  
10/11/2023

## TUTANAKTIR

Kartal İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Kartal Kaymakamlık Makamının 08.12.2023 tarih ve 91666464 sayılı olur'u ile görevlendirilen aşağıda adı yazılı kişilerin 08.12.2023 tarih ve 91666464 sayılı olur ekinde bulunan Kartal Prof.Dr.Şaban Teoman Duralı Bilim ve Sanat Merkezi Müdürlüğü öğretmenlerinin çalışmalarını değerlendirmesi ile ilgili" Etik Kurulu 08.12.2023 Cuma günü saat 14.30 da Kartal İlçe Müdürlüğü komisyon odasında toplanmıştır. Komisyon tarafından değerlendirme durumları aşağıda belirtilmiştir.

S.N O	ARAŞTIRMA KONUSU	ARAŞTIRMAYI YAPACAK KİŞİ	ARAŞTIRMANIN YAPILACAĞI YER	UYGUNLUK
1	Ebeveynlerin, Stres, Tutum, Problem Çözme, Çocuk ile Olan İletişimine Etkisi	Burak APAYDIN	Kartal Prof. Dr. Şaban Teoman Duralı Bilim Ve Sanat Merkezi	UYGUN

## Ek- 3

**S** Suna Kaymak Özmen  
Alıcı: ben

Merhabalar Burak Bey,  
Ölçeği ebette kullanabilirsiniz. Ölçeğe ve ilgili bilgilere Mill Eğitim Dergisi'nin 196. Sayısından ulaşabilirsiniz.  
İyi çalışmalar dilerim.  
Prof Dr Suna KAYMAK ÖZMEN  
Kafkas Üniversitesi  
Dede Korkut Eğitim Fakültesi  
PDR Anabilim Dalı  
Merkez Kampüs  
Kars

Doç. Dr. Suna Kaymak Özmen  
Kafkas Üniversitesi  
Eğitim Fakültesi  
PDR Anabilim Dalı  
Merkez Kampüs  
KARS/ TÜRKİYE

---

Gönderen: Burak Apaydın <  
Gönderildi: 25 Ekim 2023 Çarşamba 00:36  
Kime:  
Konu: Anne Baba Stres Ölçeği Hk.

## Ek-4

**S** Süleyman KAHRAMAN  
Alıcı: ben


Merhaba ölçeği kullanabilirsiniz iyi çalışmalar dilerim

Android için [Outlook](#) edinin

---

From: Burak Apaydın  
Sent: Tuesday, April 30, 2024 6:45:03 PM  
To: Süleyman KAHRAMAN  
Subject: Ölçek Kullanımı Hk.

## Ek-5

 **Telat Gül ŞENDİL** · @atlas.edu.tr >  
Alıcı: ben

Merhaba Burak,  
ölçek ve ilgili malzemeler ektedir. Kolaylıklar dilerim...